ERIVÄLJAANNE KALÜRITELE

ABIKS AGITAATORILE

A-22130

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

EESTIMAA KOMMUNISTLIKU PARTEI KESKKOMITEE
PROPAGANDA- JA AGITATSIOONIOSAKOND

ABIKS AGITAATORILE

Eriväljaanne kaluritele ja kalatööstuste töötajatele

EESTI NSV RAHVAMAJANDUSE NÕUKOGU VÄLJAANNE

MATERJALE VESTLUSTEKS

EESTI NSV KALATÖÖSTUSE TÖÖTAJATE ÜLESANDED KÄESOLEVAL SEITSEAASTAKUL

Me võime täie õigusega olla uhked nendele edusammudele, mis on tehtud nõukogude võimu aastate jooksul. Kõikjal, kuhu me ka ei vaata, võime märgata suuri muutusi. Eriti on see ilmne meile lähedases rahvamajanduse harus — kalatööstuses. Endiste käsitööndusliike ja poolkäsitööndusliike konservitööstuste ning suitsutamisahjude asemele on kerkinud võimsad, kaasaegse sisustusega kombinaadid. Kui meie kalakonservitööstus 1940. aastal andis kõigest 1,85 miljonit karpi konserve, siis 1958. aastal andsime neid riigile juba 36 miljonit karpi.

Raske ja täis ohtu oli kaluri elu kodanliku korra ajal. Hankides kala vanade, peamiselt aerupaatide abil, oli ta täielikult mere kapriiside, kalaülesostjate ja krediidiasutuste võimuses.

Nõukogude sotsialistlik kord lõi igas suhtes täiesti uued, soodsad tingimused kalade püügi, töötlemise ja turustamise arendamiseks. Endised üksikkalurid on ühinenud suurteks artellideks ja on riigi abiga muretsenud võimsad püügivahendid ning mootorlaevad.

Vabariigis on loodud suured riiklikud kalapüügi ettevõtted, ehitatud uued konservitehased, külmhooned, suitsutamistsehhid ja soolamistehased. Meie kalapüügilaevastiku tehnilise varustatuse kõrgest tasemest räägib see fakt, et kui 1940. aastal oli kalapüügilaevastiku võimsus ainult 9718 hobujõudu, siis 1958. aastal oli see 62 695 hobujõudu.

Nüüd on meile jõukohased juba palju suuremad ülesanded, mis väljenduvad seitseaastaku arvudes. Nõukogude Liidu kalatööstuse ette on püstitatud ülesanne: suurendada kalapüük 1965. aastaks 1958. aastaga võrreldes 1,6-kordseks, Eesti NSV-s aga 2,2-kordseks, see tähendab anda 1,3 miljonit tsentnerit kala aastas.

Selle äärmiselt tõsise ja vastutusrikka ülesande täitmiseks tuleb meil kasutusele võtta palju abinõusid nii püügi paremaks organiseerimiseks kui ka püügilaevastiku varustamiseks uute tootlikumate ja täiuslikumate püügivahenditega.

Räägime algul mõne sõna sellest, millised muudatused toimuvad juba lähemal ajal püügi organiseerimise osas. Kui meie vabariigi kalurid seni püüdsid kala peamiselt ainult Soome ja Riia lahes, siis nüüd siirdub iga aastaga ikka rohkem püügilaevu heeringapüügile Atlandi ookeani kirdeossa. Peale eelmärgitud veekogude hakkavad Eesti NSV kalurid seitseaastakul mereahvenaid püüdma Islandi ja Kanada piirkonnas, sõidavad sardiini- ja tuunikalapüügile Aafrika ranniku vetesse.

On täiesti arusaadav, et kalapüügi piirkondade laiendamine ja püügi suurendamine on võimalik ainult laevade abil, mis on ette nähtud ookeanisõiduks ning on varustatud uusimate püügivahenditega. Püügikohtade kaugus omakorda seab kala transporteerimisele uusi nõudmisi. Kala kättesaamisest üksi on vähe, see tuleb veel ümber töötada ja tarbija kätte toimetada. Käesoleval seitseaastakul täieneb meie kalalaevastik 78 keskmise «Okean»-tüüpi traallaeva võrra, mis on võimsamad praegustest SRT-traaleritest. Uute laevade eelis seisab muide ka selles, et nendel on eeskujulik külmutusruum ja meeskonnaruumid on senistest palju mugavamad.

Kõigil laevadel mehhaniseeritakse heeringa püügi ja töötlemise kõik protsessid: loomuse laevaletõmbamine, heeringate võrgust väljavõtmine ja soolamine. See kergendab kalurite tööd, lubab suurendada väljapüüki ja parandada kalasaaduste kvaliteeti. Peale selle saame veel kaks suurt külmutuslaeva ahvenate, turskade, kiltturskade ja sardiinide püüdmiseks. Nendest ahvenatest ja turskadest hakatakse valmistama külmutatud kalafileed, tursamaksast aga konserve. Jäätmed lähevad kalajahu valmistamiseks.

Peale selle hakkavad merel kala vastu võtma ja töötlema kolm suurt mehhaniseeritud ujuvbaasi ja kolm uut refrižeraatorit. Ühtlasi saadakse veel juurde terve rida teisi abilaevu.

Vastavalt kalapüügi laienemisele ja suurenemisele tuleb laiendada ka kalade töötlemist. Sellepärast on seitsme aasta plaanis ette nähtud lõpetada konservitehaste, suit-

sutamis- ja külmutusettevõtete ehitamine ja alustada paljude uute ettevõtete ehitamist. Sel moel saame seitseaastaku lõpul anda suurema osa Baltikumis püütud ja Atlandilt siia toodud kala tarbijaile esimese sordi toodanguna kas külmutatult, jahutatult või suitsutatult. Järsult suureneb sprottide ja sardiinide, kilude ja vürtsiheeringate tootmine.

Atlandil püütud ja külmutatud heeringast hakatakse valmistama konserve, suitsutatud ja spetsiaalselt soolatud heeringaid ning värskelt külmutatud heeringaid.

Sellised on üldjoontes meie arenemisteed, mis on ette nähtud seitsme aasta plaanis. Mida tuleb igaühel meist teha selleks, et neid ülesandeid edukalt täita, et meie kalatööstus areneks vastavalt plaanile?

Esmajoones tuleb meeles pidada, et tootmisplaanide täitmine oleneb iga kalapüügilaeva, iga brigaadi, iga ettevõtte tööst. See aga omakorda tähendab seda, et me kõik aitame oma tööga kaasa kommunistliku ühiskonna ülesehitamise plaani elluviimisele. Järelikult, mida paremini me töötame, seda edukamalt täidetakse tootmisplaane, seda rohkem anname riigile ja rahvale kvaliteetseid kalasaadusi. Meie laevadel ja tööstusettevõtetes on palju inimesi, kes on teistele heaks eeskujuks. Joonduda nende järgi, omandada nende kogemusi, teadmisi ja harjumusi — see on kollektiivi kõigi liikmete ülesanne. Tallinna Kalakombinaadi pakkijalt Magda Tahilt näiteks võib palju õppida, kui tutvuda tema tööga. Ta täidab oma päevanormi kahekordselt ja valmistab kvaliteetset toodangut.

Sama kombinaadi kalatöötlemise meister Voldemar Lehtpuu on tuntud ka väljaspool meie vabariiki. Nõukogude Liidu paljudest kohtadest saabuvad palved, et neile saadetaks meister Lehtpuu poolt valmistatud Tallinna kilusid.

Omandada eesrindlike töötajate kogemusi, taotleda seda, et kogu kollektiiv töötaks nii, nagu töötavad eesrindlased, see on käesoleva seitseaastaku tähtsaim ülesanne.

Nagu juba öeldud, kasvab Eesti NSV kalatööstus lähemate aastate jooksul nii suuruselt kui ka kvaliteedi poolest. Uutele kalalaevadele, uutesse ettevõtetesse on vaja uusi kvalifitseeritud töötajaid, kes oleksid võimelised töötama keerukail mehhanismidel ja masinatel. On küllaldane märkida, et lähematel aastatel peame ette valmistama 5572 inimest, sealhulgas 666 tüürimeest, 519 me-

Endine kalur, nüüdne traaleri STB-7264 kapten Azer Haavik ületab aasta aasta järel püügiülesandeid. 1958. aastal püüdis selle traaleri meeskond Eesti NSV rannavetes kõige rohkem kala — 2134 tsentnerit.

haanikut, 187 radisti jt. kalalaevade meeskondade komplekteerimiseks.

Kas meil on võimalik leida vajalikke inimesi, varustada neid teadmistega ja anda neile vastav kvalifikatsioon? Muidugi on. On ju eesti rahvas harjunud merega, tunneb teda. Nõukogude võimu ajal kasvavad tormiliselt rahva anded, arenevad inimeste võimed. Võtame näiteks endise kaluri A. Haaviku. Algul lõpetas ta Pärnus kvalifikatsiooni tõstmise kooli, sai tüürimehediplomi. Nüüd aga on ta juba traallaeva kapten ja ületab iga aasta kalapüügi ülesandeid. Harju rajooni S. M. Kirovi nimelise kalurikolhoosi esimehest sm. Kuulist on välja kujunenud vabariigi suurima kalurikolhoosi andekas juht. See kolhoos on ostnud püügivahendeid ja laevu rohkem kui

Pärnu Kalakonservikombinaadi konservikontrolöri Erna Aulikut tuntakse kombinaadis kohusetundliku töötajana, kelle valvas pilk ei lase läbi praaktoodangut.

kolme miljoni rubla väärtuses. Seal valmistatakse ette meeskonda keskmise suurusega traallaevale, kes esimesena vabariigi kolhoosidest siirdub Atlandile heeringapüügile. Ei ole kahtlust, et sellele eeskujule järgnevad meie vabariigi teised kalurikolhoosid.

Uue kaadri ettevalmistamist soodustab see, et meie kalalaevastikus on arvukalt kogenud, oma ala hästi tundvaid spetsialiste, kes on võimelised uut täiendust välja õpetama. Nende hulgas on näiteks keskmise traallaeva kapten Ivan Agejev, kes töötab vabariigi ekspeditsioonilaevastikus 1956. aastast alates. Kogu selle aja kestel on traallaeva meeskond sm. Agejevi juhtimisel ületanud plaanilisi ülesandeid. 1958. aasta plaani täitis laevameeskond 137-protsendiliselt. Palju võib õppida triivmeistrilt Alek-

sander Senkolt, kes täitis 1958. aastal ainuüksi ühe reisi jooksul püügiülesande ja hoidis tööstuslikku varustust kokku 25 000 rubla väärtuses. Selle tõttu alanes väljapüütud heeringa tsentneri omahind peaaegu 15 rubla võrra.

Meie noorsoole on avatud tee spetsiaalsetesse õppeasutustesse — Kalanduse Tehnikumi, kus valmistatakse ette tüürimehi, püügi- ja kalatööstuse meistreid; Merekooli, kus omandatakse tüürimehe- ja mehaanikukutse, Tehnilisse Kooli nr. 1, kus õpitakse radistiks, tüürimeheks ja kolmanda järgu mehaanikuks. Peale selle valmistavad spetsiaalselt organiseeritud tööjõureservide koolid ette madruseid. Selleks et need õppeasutused saaksid välja lasta senisest veelgi kvalifitseeritumat kaadrit, tuleb need koolid varustada uusimate seadmete ja masinatega.

Meie tormiliselt arenev kalatööstus vajab ka kõrgema haridusega spetsialiste. Lähematel aastatel läheb meil vaja üle 100 insener-tehnoloogi, kümneid insener-mehaanikuid konservitehastes ja külmhoonetes. Selles osas vajame abi Tallinna Polütehniliselt Instituudilt.

Ei ole kahtlust selles, et seitseaastaku ülesanded me täidame edukalt. Seda tõendavad veenvalt aktiivsus ja entusiasm, millega kalatööstuse töölised on hakanud tööle 1959. aastal, seitseaastaku esimesel aastal. Partei XXI kongressi otsuste arutamise käigus võtsid kalurid, meremehed, kalatööstuse töölised ja insener-tehnilised töötajad endile kohustuse täita kala püügi ja töötlemise plaan ennetähtaegselt, 10. detsembriks, ja anda aasta lõpuks üleplaanilise toodanguna 12 000 tsentnerit kala.

Endale võetud kohustusi täidavad kalatööstuse töölised auga. Kogu vabariigi ulatuses täideti I kvartali kalapüügiplaan 20. märtsiks 138-protsendiliselt. Tähendab, 1959. aasta esimese kvartali plaan täideti ennetähtaegselt. See aga on aastaplaani ennetähtaegse täitmise pandiks.

Käesoleva aasta algul paistis eriti silma traallaeva SRT-1282 kommunistlikest noortest ja noortest koosnev meeskond kapten sm. Horohhonovi juhtimisel. Nad täitsid esimese kvartali plaani ennetähtaegselt. Traallaeva SRT-4558 meeskond, kus kapteniks on sm. Song, täitis esimese kvartali plaani poolteisekordselt. Selliseid näiteid kalalaevade meeskondade eeskujulikust tööst võib tuua palju.

Edukalt alustasid 1959. aastat ka meie vabariigi kaluri-

kolhoosid. Haapsalu rajooni Dzeržinski-nimeline ja Nahhimovi-nimeline kolhoos täitsid kala üleandmise plaani rohkem kui kolmekordselt. Hästi töötasid ka «Majaka» ja S. M. Kirovi nimelise kolhoosi liikmed.

Riikliku Merepüügi Pärnu Baas täitis esimese kvartali plaani kahekordselt.

See on seitseaastaku hea algus! Meie ülesandeks on edusamme kindlustada, veelgi laiaulatuslikumalt arendada sotsialistlikku võistlust seitseaastaku ülesannete täitmise, tööviljakuse igakülgse tõstmise, omahinna alandamise ja toodangu kvaliteedi parandamise eest. Meid innustavad eesrindlaste saavutused, kes oma tööga, oma isikliku eluga annavad kommunistliku teadlikkuse ja aktiivsuse eeskuju. Nende eeskujule järgnemine, nende kogemuste omandamine, kommunistlikult töötamine ja elamine — see peab olema meie kõigi eesmärgiks.

K. KULAŽENKO,
Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Kalatööstuse Valitsuse juhataja

ANNAME RIIGILE ROHKEM KVALITEETSEID KALASAADUSI

Rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan on ümberlükkamatuks näiteks kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse pidevast ja igakülgsest hoolitsusest nõukogude inimese ja tema vajaduste rahuldamise eest.

Hoolitsus nõukogude inimeste eest ilmneb veenvalt ka meie maa kalatööstuse arendamise seitsme aasta programmist. 1965. aastaks kasvab kalasaaduste tarbimine iga inimese kohta 12—13 kilogrammini aastas. Selle arvu iseloomustamiseks olgu märgitud, et enne sõda tuli iga nõukogude inimese kohta aastas 5 kilogrammi kala, praegu aga on see 9,5 kilogrammi. Seitseaastaku lõpuks ületab meie maa Ameerika Ühendriikide kalatarbimise praeguse taseme.

Kalatööstus on meie vabariigi tähtsaks tööstusharuks ja tema osa seitseaastaku ülesannete hulgas on küllaltki suur. Eesti NSV-s suureneb kalapüük 1965. aastaks 1958. aastaga võrreldes 2,2-kordseks, sealhulgas heeringapüük 4,8-kordseks. Vastavalt nendele näitajatele suurendab

meie kalatööstus oma võimsust ja hakkab andma rohkem kalasaadusi.

Kuidas aga seda saavutada?

Sellele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt peatuda meie kalatööstuse praegusel olukorral.

Vabariigis on iga aasta püütud kuni 250 000—300 000 tsentnerit räime ja 50 000—60 000 tsentnerit kilu. See on mõnevõrra rohkem, kui püüavad meie naabrid Läti ja Leedu. Räim ja kilu on peamiseks tooraineks, millest valmistatakse delikatesskonserve — sprotte ja sardiine õlis, konserve «Tallinna kilu» ja ka suitsuräimi, mille järele on suur nõudmine nii meie vabariigi elanike hulgas kui ka väljaspool vabariiki.

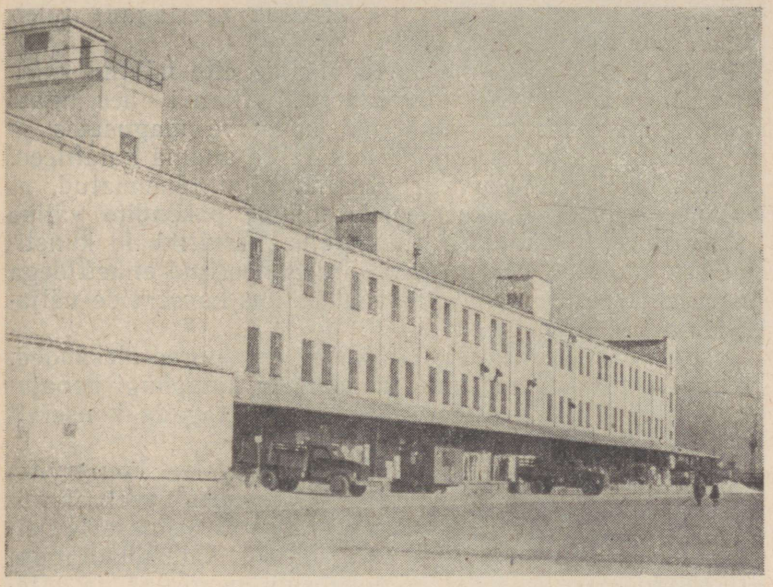
Kuid tuleb märkida, et seda kõrgeväärtuslikku toorainet kasutatakse meil veel ebarahuldavalt ja ebarentaablilt. Meie kalatööstuse ettevõtetel on veel küllalt suuri reserve delikatesskalasaaduste ja -konservide väljalaske suurendamiseks. Järgnevad arvud näitavad, milles siin on küsimus.

Möödunud aastal püüti meil 251 000 tsentnerit räime ja 78 000 tsentnerit kilu. Kuid ainult 10 protsenti sellest kogusest kasutati delikatesskonservide valmistamiseks. Rohkem kui 21 protsenti räimest ja 24 protsenti kilust läks aga soolatud kalasaaduste valmistamiseks, mille järele elanikkonna nõudmine pole kuigi suur.

Kuid see pole veel kõik. Suur osa räimedest ja kiludest läheb meie ettevõtetest jäätmete ja praagi näol jne. loomasöödaks.

Kui me 1958. aastal oleksime vähendanud soolakala tootmist kas või 50 protsendi võrra ega oleks kala loomadele söötnud, siis oleks meie tööstus andnud täiendavalt ligi 6 miljonit karpi konserve, 2300 tsentnerit suitsukala ja teisi kõrgeväärtuslikke kalasaadusi. 1965. aastaks ettenähtud normidele ümberarvestatult jätkuks sellisest täiendavast toodangust ligi 200 000 inimese varustamiseks.

Järelikult võib tootmisvõimsuste ja tooraine, sealhulgas väärtuslike jäätmete hoolika ärakasutamise arvel, järsult suurendada kvaliteetsete kalasaaduste, nagu näiteks suitsuräime väljalaset, delikatesskonservide — sprottide, sardiinide ja kilude — tootmist. Samuti võimaldab see suurendada kõrgekvaliteediliste toiduainete, nagu kalakotlettide, -pasteedi jne. tootmist, mille järele elanikkonna hulgas valitseb suur nõudmine.

Pärnu Kalakonservikombinaadi peahoone.

Tuleb tunnistada, et selles osas jääme veel tunduvalt maha Läti kalatööstusest, mis toodab sprotte õlis peaaegu neljakordselt ja sardiine peaaegu kahekordselt rohkem kui meie kalatööstus.

Meie eluliseks ülesandeks on täielikult ära kasutada olemasolevad reservid, millega anname suure panuse seitsme aasta plaani täitmisse.

Kuid see pole veel kaugeltki kõik. Käesoleval seitseaastakul suureneb kala väljapüük tunduvalt. Seoses püügipiirkondade avardumisega hakkavad meie ettevõtted saama veelgi rohkem väärtuslikku kala konservide, värskelt külmutatud kala ja suitsukala valmistamiseks. Samal ajal tuleb aga tunduvalt vähendada toodetavat soolakala hulka. See ilmneb ka seitseaastaku plaaniülesandeist. Kalatööstus peab 1958. aastaga võrreldes seitseaastaku lõpuks suurendama konservide tootmise 1,5-kordseks, sealhulgas sprottide tootmise 4,5-kordseks, sardiinide valmistamise 6,2-kordseks ja suitsukala tootmise 1,8-kordseks. Soola-

kala valmistamist aga (välja arvatud heeringad) tuleb vähendada 20 protsendi võrra.

Peale selle on seitsme aasta plaanis ette nähtud kalasaaduste sortimendi laiendamine. Atlandi heeringast hakatakse valmistama uut liiki konserve magusates ja valgetes kastmetes, tarbijaile hakatakse andma kalafileed, kalamaksaõli jm. Kõrvalmärkusena olgu tähendatud, et paraneb ka konservikarpide ja muude pakendite väline kujundamine. Hakatakse valmistama värvirikkaid kunstiliselt kujundatud, lakeeritud ja litografeeritud etikettidega konservikarpe. Suureneb väikepakendites konservide väljalaskmine.

Nagu näete, seisavad kalatööstuse ees suured ülesanded. Nende täitmisel tuleb meil jagu saada kalapüügi hooajalisusest tingitud tõsistest raskustest ja tagada konservitehastele tooraine aastaringseks tööks.

Tuleb öelda, et käesoleval ajal kasutatakse konservitehaseid, suitsutamisseadmeid ja külmhooneid veel äärmiselt perioodiliselt — see väide kehtib eriti esimese ja neljanda kvartali kohta. Võtame näiteks kalasuitsutamise ettevõtted. Seoses kalatoodangu suurenemisega ja ettevõtetesse soolaheeringa sissetoomisega on meil kõik võimalused suitsutamisettevõtete täie võimsusega tööleraken-damiseks. Selleks peaksid need ettevõtted kalapüügi hooaegade vahel tegelema heeringa külmsuitsutamisega. Sellega oleks kalasuitsutamise ettevõtetele tagatud ka aastaringne koormus. Seda liiki reserve leidub meil veel küllalt.

Seitsme aasta plaanis on ette nähtud lasta randades käiku veel 8 uut külmhoonet. Külmutusseadmete võimsus kasvab 350 tonni külmutatud kalani ööpäevas, hoiuruumide ühekordne mahutavus aga suureneb 1958. aastaga võrreldes 1,5-kordseks. Ehitatakse ja antakse käiku viis uut konservitehast, mille üldvõimsuseks on 15 miljonit karpi konserve aastas.

Õppides üha paremini korraldama olemasolevate ja uute käikulastavate külmhoonete tööd, ja seda esiteks teises ja kolmandas kvartalis, rakendades külmutatud poolfabrikaatide kvaliteetset glasuurimist, saame tagada konservivabrikute aastaringse häireteta töö ja kõige selle tulemusena anname elanikkonnale rohkem külmutatud kala.

Siin märgitud üritused pole kaugeltki ainukesed. Kui me hakkame näiteks vürtsiräimi ja -kilu välja andma väi-

Vilkalt liiguvad Tallinna Kalakombinaadi konservitsehhi kalapakkija Magda Toome käed ja vahetuse lõpuks on jälle norm tublisti ületatud.

kestes (25—50-liitristes) tünnikestes, vähendame jällegi selle väärtusliku kala soolamist ja kadusid.

Tõsist tähelepanu on vaja pöörata ka tootmistehnoloogia täiustamisele, töö organiseerimisele ja tootmise mehhaniseerimisele. Sprottide ja sardiinide valmistamine on meil äärmiselt vähe mehhaniseeritud ja käsitsitöö osatähtsus on jäänud suureks, sest vastavad tehnoloogilised protsessid ei ole veel kaugeltki täielikud. Sellepärast on ka sproti- ja sardiinitsehhide võimsus veel väike, toodangu kvaliteet suhteliselt madal ja omahind kõrge. Kaugeltki täielik ei ole veel ka külmutatud, soolatud ja suitsutatud kala tootmistehnoloogia. Kala puhastamine aga on veel vähe mehhaniseeritud.

Nii leidub siin avar tegevusväli kalatööstuse töötajatele.

Töölistel ja insener-tehnilistel töötajatel on vaja lühima aja jooksul luua mehhaniseeritud voolu- ja automaatliinid konservide, esmajoones aga just sprottide ja sardiinide tootmiseks, ning aidata kaasa eesrindliku tehnoloogia kiiremaks väljatöötamiseks ja rakendamiseks.

Meil on veel küllalt reserve kõrgekvaliteediliste kalasaaduste väljalaske suurendamiseks. Eesti NSV kalatööstuse ettevõtetes töötab arvukalt suurepäraseid inimesi, oma ala meistreid. Neilt tuleb õppida, nende kogemusi, nende töömeetodeid tuleb laialdaselt levitada ja kasutusele võtta!

Tallinna Kalakombinaadi konservitsehhis töötavad pakkijad sm-d M. Toom ja M. Kozlova on palju teinud toodangu väljalaske suurendamiseks. Sama võib öelda Kingissepa Kalakombinaadi töötajate sm-te L. Lõbusa ja E. Kauberi, Pärnu Konservitehase eesrindlase sm. V. Gutmani ja teiste kohta. Palju võib õppida Tallinna Kalakombinaadi kalapuhastajatelt ja vardasseajajatelt sm-telt A. Kimmelilt ja A. Sepuhhinalt, kalasuitsutajalt sm. H. Jalakalt, praadijalt sm. A. Nihverilt ja paljudelt teistelt.

Tootmisprotsesside mehhaniseerimisel ja eesrindliku tehnoloogia rakendamisel kuulub aukoht meie ratsionaliseerijaile ja leiutajaile. 1958. aastal tegid nad 595 ratsionaliseerimisettepanekut, mille rakendamine lubab aasta kohta kokku hoida peaaegu kaks miljonit rubla.

Kõige väärtuslikumaks ettepanekuks, mis on juba kasutusele võetud, on heeringate töötlemise mehhaniseeritud liini juurutamine Pärnu Kalakonservikombinaadis. Selle rakendamine annab 490 000 rubla kokkuhoidu aastas. Suur tähtsus on ka Pärnu kombinaadi inseneri sm. J. Velmaa poolt konstrueeritud pidevalt töötaval glasuurimisaparaadil ja Rakvere konservitsehhi ratsionaliseerija sm. R. Vogti poolt väljatöötatud purkide pesemise masinal. Samuti ei saa alahinnata sprottideks minevate räimede ja kilude suitsutamiseks auru kasutamist, milleks tegi ettepaneku Tallinna Kalakombinaadi laboratooriumi juhataja sm. R. Krasnitskaja, ja paljusid teisi ettepanekuid.

Palju uut ja kasulikku võime õppida ka oma naabritelt. Nii näiteks on Läti kalatööstuse ettevõtetes hakatud sprottide tootmiseks minevate räimede ja kilude suitsutamiseks kasutama sardiinikuivateid. Pärnu Kalakonservikombinaadi töötajad kasutavad ära seda kogemust oma ettevõttes.

A. Nihver, Tallinna Kalakombinaadi eesrindlik kalapraadija, ületab järjekindlalt normi ja annab kvaliteetset toodangut.

Pole mingit kahtlust, et kalurid ning kalatööstuse töölised ja insener-tehnilised töötajad suudavad visa ja loova tööga jagu saada kalatööstuse arendamise teel olevaist raskustest. Seitseaastaku jooksul suurendame tunduvalt kalapüüki ja töödeldud kala väljalaset, parandame kalasaaduste kvaliteeti ja laiendame sortimenti. Samal ajal vähendame märksa tööjõu ja vahendite kulu. Ülesanded, mis partei XXI kongress püstitas meie vabariigi kalatööstuse ette, täidame edukalt.

I. TOMBERG,
Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Kalatööstuse Valitsuse juhataja asetäitja

RAKENDAME ENERGILISEMALT UUSI PÜÜGIVIISE

Vabariigi kalurikolhoosid tähistavad käesoleval aastal oma asutamise kümne aasta juubelit. Nende aastate jooksul on kolhoosnikud-kalurid püüdnud ja riigile üle andnud üle 3,2 miljoni tsentneri kala, kusjuures nende poolt viimase viie aasta jooksul väljapüütud kalakogus ulatus rohkem kui kahe miljoni tsentnerini. Selle tulemusena on kalurikolhooside tulu ja jagamatu fond viie aasta jooksul kahekordseks suurenenud.

Ja ka kalurite-kolhoosnikute ellu on need aastad toonud palju muutusi. Aastaid tagasi rannikul laialipaisatud ja omaette elavaist kalureist on nüüd välja kujunenud terviklikud ja sõbralikud kollektiivid, kes mõistavad hästi oma ühiseid ülesandeid, oskavad neid ühiselt lahendada ja püüavad iga päevaga oma töös ikka paremate tulemusteni jõuda.

Kuid ometi ei ole kõik kalurikolhoosid jõudnud võrdsete saavutusteni: enam-vähem ühtedes ja samades tingimustes töötavatest kalurikolhoosidest on ühtedel töötulemused paremad kui teistel. Paremate tulemusteni jõudnud kalurikollektiivid on õigusega ära teeninud eesrindlaste kuulsuse. Kasulik on tundma õppida, kuidas need kolhoosid, kes on naabritega enam-vähem võrdsetes püügitingimustes, on saavutanud edu, ja mida on vaja teistel teha selleni jõudmiseks.

«Aastad pole vennad,» ütleb põllumees, kui tal, vaatamata tema hoolsale tööle ja vaevale, mõnel aastal saak kipub eelneva aasta saagist napimaks jääma. Seda ütlust võib tarvitada ka kalurite juures, kui nende aastapüügid on erinevad. Kuid meie, nõukogude inimesed, oleme harjunud looduselt võtma, mitte aga temalt armuande ootama. Sellepärast ei hakka me ka ennast lohutama vana kõnekäänuga. Oleme seadnud endale eesmärgiks kommunismi ülesehitamise, ja selleks peame kõigepealt tagama tööviljakuse järjekindla tõusu.

Sellest tähtsaimast eesmärgist lähtudes võtab põllumees endale kohustuse toota üha rohkem vilja, piima ja liha põllumajanduslike kõlvikute iga ühiku kohta. Kalur aga seab endale ülesande toota üha rohkem iga püüniseühiku, iga ujuvvahendi, iga kaluri kohta. Viimatimärgitu — toota üha rohkem kalurikollektiivi iga liikme kohta — ongi

Nüüd veel suitsud põlema ja siis võib ka alata kalurikolhoosi «Majak» väiketraalpüügi brigaadi järjekordne retk merele. Pildil (vasakult) Aleksander Vetrov, Nikolai Djaptin, Vassili ja Nikolai Sumov.

tähtsaimaks eesmärgiks, mille poole peavad püüdlema kõik kalurikolhoosid, brigaadid ja paatkonnad.

Peaaegu kõik Soome lahe rannikul paiknevad kalurikolhoosid on võrdsetes tingimustes Harju rajooni S. M. Kirovi nimelise kalurikolhoosiga. Kuid see kolhoos paistab paljude teiste hulgast silma sellega, et seal on palju tehtud ja tehakse kollektiiviliikmete tööviljakuse tõstmiseks. Seda näitavad ka töötulemused. 1955. aastal püüti seal iga kaluri kohta 114 ts kala, 1958. aastal aga 118,5 ts.

Muidugi pole selle kolhoosi märgitud saavutus parim kogu vabariigi ulatuses, kuid selle resultaadi hinnatavus on suur eelkõige sellepärast, et selleni jõuti uue püügiviisi ja uue püügivahendi rakendamise tulemusena: S. M. Kirovi nimelises ja paljudes teistes eesrindlikes kalurikolhoosides kasutatakse juba ammu väiketraalpüüki.

Traalide kasutuselevõtmisel kohtame praegu samasuguseid puudusi, nagu mõned aastad tagasi seisevnootade

rakendamisel. Ka siis ei mõistnud mõned kalurikollektiivid, et paremate püügitulemusteni jõuavad need, kes oskavad näha ja kasutusele võtta uusi püüniseid ja püügiviise, lühidalt, kellel on uue tunnet. Neil, kes ei otsi uusi teid, on sageli välja kujunenud vildakas arusaamine, nagu sõltuksid eesrindlike kolhooside suuremad väljapüügid soodsatest looduslikest tingimustest jne. On aeg vabaneda sellisest vildakast arusaamisest ja järgida selliste kalurikolhooside eeskuju, nagu seda on «Ühinenud Rand», «Kommunismi Lipp» ja teised. Neist ja teistest kolhoosidest saadeti esindajad eesrindlikematesse kalurikolhoosidesse tutvuma eesrindlike püügiviisidega ja püünistega. Parem on ju kord vaadata, näha ja veenduda väiketraalpüügi eelistes, kui sada korda kõnelda selle püügiviisi eeliste ja puuduste üle, jäädes umbusklikuks selle ennast igati õigustanud püügiviisi suhtes.

Kuid see pole veel kõik. Iga päev, iga tund võib leida võimalusi tööviljakuse tõstmiseks, paremate püügitulemusteni jõudmiseks.

Toome näite S. M. Kirovi nimelise kolhoosi elust. Möödunud aasta kevadtalvel jäid väiketraalid ühes kolhoosi randumissadamas jäässe. Lahtisest veest eraldas neid ühe kilomeetri laiune või pisut laiem jääriba. Kalurid sellesse käsitsi renni raiuda ei suutnud. Kuid hea nõu aitas: renn lõhuti jäässe lõhkeaine abil.

Hinnatavat initsiatiivi on näidanud Haapsalu linna Admiral Nahhimovi nimelise kalurikolhoosi liikmed. Suvesügisesel püügiperioodil siirdub siit suurem osa kalureid rändpüügile Saaremaa juurde, Riia lahe vetesse. Seda on teinud ka teised Haapsalu rajooni kalurikolhoosid. Kuid sel ajal, kui novembrikuus lõpeb siiapüügiaeg, kui, nagu harjumuse järgi öeldakse: püük väina-meres — Puise, Topu ja Vormsi piirkonnas — raskeks läheb, on Admiral Nahhimovi nimelisest kolhoosist taas kalureid läinud rändpüügile. Sedakorda lähevad nad teises suunas — Soome lahele. Seal püüavad nad väiketraalidega räime ja kilu. Kahjuks ei tegele aga sellise püügiga kõik, vaid ainult eesrindlased. Nende eeskujule peaksid järgnema kogu kollektiiv ja ka teised kolhoosid.

Selle eesrindliku püügiviisi eelistest kõnelevad Dzeržinski-nimelise kalurikolhoosi kogemused. Püüdes väiketraalidega kilu ja räime Osmussaare piirkonnast, täitis Dzeržinski-nimelise kolhoosi kalurite kollektiiv käesoleva

aasta esimese kvartali kalapüügiplaani rohkem kui kümnekordselt. Muidugi, nimetatud kolhoosi kalurei! oli selles suhtes mõnevõrra kergem, kuna nad tegid oma suure töö suhteliselt kodu ligidal. Kuid seda rohkem tuleb hinnata Admiral Nahhimovi nimelise kolhoosi kalurite initsiatiivi, kes ei ole jäänud istuma käed rüpes, vaid kes otsivad aktiivselt võimalusi rikkalike saakide saamiseks.

Praegu on meie kalurikolhooside elus toimumas suured muudatused seoses mootor-kalapüügijaamade reorganiseerimisega. Need jaamad teenindasid paljude aastate jooksul kalurikolhoose, varustades neid püüniste, ujuvvahendite ja kõige muuga püügiks. Nüüd aga saavad kalurikolhoosid ise oma vahendite täielikeks peremeesteks ja hakkavad samuti täiesti ise majandama neile põliseks kasutamiseks antud püügipiirkondi.

Neis tingimustes muutub üha vajalikumaks kolhooside randumissadamate väljaehitamine, millest sõltuvad ka väiketraalpüügi edasine juurdumine ja areng. Paljud kolhoosid, nagu näiteks «Piirivalvur», «Forell», «Nord» ja teised, on selles osas juba mõndagi ära teinud. Kuid kõike seda on siiski veel vähe. Randumissadamate väljaehitamisel peab arvestama seda, et neis võiksid randuda mitte üksnes praegu väiketraalpüügiks kasutatavad 20-hobujõulised ujuvvahendid, vaid ka tulevikus kasutuselevõetavad 40—50-hobujõulise mootoriga varustatud ujuvvahendid. Kõigil kalureil on vaja aru saada, et nii nagu põllumajandusmasinatele on vaja ehitada korralik ulualune, nii peab kalurikolhoosi ujuvvahenditel olema korralik randumissadam, samuti vajalikud ruumid masinate ja püügivarustuse remontimiseks ja hoidmiseks.

Kalurikolhooside töö uutes tingimustes peab olema rajatud brigaadide ja paatkondade isemajandamise põhimõttele. Seejuures muidugi on kalurikolhooside juhatuste ja iga kaluri põhiliseks ülesandeks võidelda tööviljakuse regulaarse tõstmise ja püütava kala omahinna alandamise eest.

Töö uutes tingimustes peab veelgi rohkem suurendama kalurite loovat initsiatiivi, mis eelkõige peab olema suunatud uute püügiviiside ja püügivahendite avastamisele ja nende kiirele rakendamisele.

A. TUHA,
Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Kalatööstuse Valitsuse Kalurikolhooside Valitsuse juhataja

HOIDA JA SUURENDADA MEIE KALAVARUSID!

Vabariigi kalurite põhiliseks ülesandeks käesoleval seitseaastakul on kalatoodangu tõstmine 1965. aastaks 1 300 000 tsentnerini. Kuigi kalapüük suureneb eelkõige aktiivse püügi arvel Atlandi ookeanil ja kaugetel meredel, ei tohi samal ajal langeda ka püük koduvetes. Seltsimees N. S. Hruštšov ütles oma ettekandes partei XXI kongressil: «Rööbiti kalapüügi edasiarendamisega avameredel ja ookeanidel tuleb heaperemehelikult kasutada siseveekogusid, kust võiks igal aastal saada vähemalt 6—8 miljonit tsentnerit kala.»

Selleks et edukalt täita meie ees seisvaid ülesandeid, on eelkõige tarvis taastada meie toorkalabaas. Viimaste aastate kalapüük näitab, et kalavarud meie vetes on vähenenud. Seda kinnitavad ka kalurid ise.

Kalavarude kaitse ja taastamise küsimustele pööratakse praegu meie maal erakordselt suurt tähelepanu. Möödunud aastal võttis NSV Liidu Ministrite Nõukogu vastu otsuse, milles on ette nähtud teha aastail 1959—1965 kalavarude taastamiseks kapitaalmahutusi 1 miljardi 117 miljoni rubla suuruses summas. Rea konkreetseid otsuseid kalavarude taastamise küsimustes on vastu võtnud ka Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

Esimeseks sammuks kalavarude taastamisel on kalapüügi õige reguleerimine ja kalakaitseliste abinõude igakülgne rakendamine. Eriti tähtis on seejuures kalapüügi eeskirjade range täitmine.

Seda mõtet pole aga paljud kalurid kergesti omaks võtnud. Sellest pole kuigi palju aega möödunud, millal kalurite hulgas võis sageli kuulda järgmisi ütlusi: «Milleks on vaja kala kaitsta?», «Kes jõuab merd tühjaks püüda?» Kalale vaadati vana harjumuse kohaselt kui looduse annile, kes ise kasvab ja kelle eest nagu ei peakski hoolt kandma.

Praktika on need vaated kummutanud. Juba üksnes see asjaolu, et kalapüügiplaani ei täidetud kaks aastat järjest, kõneleb meie kalavete vaesumisest.

Teatavasti püütakse vabariigis kõige rohkem räime. Selle kalaliigi osatähtsus üldpüügis ulatub praegu 60—70 protsendini. On endastmõistetav, et kui me tahame taastada oma kalarikkusi, tuleb kõigepealt asuda räimevarude taastamisele. Algus selleks on juba tehtud. Räimepüügi

intensiivsuse vähendamiseks alandati möödunud aastal räimepüügiplaani rohkem kui 20 protsendi võrra. Nii saadi kevadpüügi perioodil kudemiskohtadel vähendada seisevnootade arvu. Tänavu vähendati seisevnootade arvu veelgi.

Palju suuremat muret tekitab traalpüük Riia ja Soome lahes. Ikka veel tõmbavad mõned traallaevad merest massiliselt välja väikseid räimepoegi. Sellest on viimasel ajal palju juttu olnud.

Traalpüügiga räimevarudele tekitatav kahju ei väljendu üksnes selles noorräime hulgas, mis otseselt välja püütakse. Siia tuleb veel juurde lisada need merrejäänud räimepojad, kes on läbi noodasilma lipsates ennast vigastanud ja hukkuvad hiljem. Arvestatakse, et traalpüügi tagajärjel hukkub meres niisama palju noori räimi, kui neid välja püütakse.

Intensiivne traalpüük takistab pealegi räimede paljunemist. Teatavasti koeb räim põhja lähedal 3—10 meetri sügavuses, sügiskuduräimed aga veelgi sügavamal. Koelmuteks on hõreda taimestikuga kaetud kõvad liiva- või kruusapõhjaga alad. Nendele taimedele kleepuvad marjaterad kudemisel ja arenevad seal larvideks. Koelmute lakkamatu läbikammimine traalidega mitte üksnes et ajab laiali kudema tulevaid räimeparvi, vaid hävitab hulgaliselt juba koetud marja ja marjast koorunud larve. Samuti rikub traalimine veetaimestikku, seega kudemiskohti.

Kõige intensiivsem on praegu traalpüük Soome lahes. Peale meie kalatööstuse traallaevade sõidab siia püügile kuni 80 Leningradi püügiorganisatsioonidele kuuluvat laeva. Soome lahes elab iseseisev räimekari, kes siin toitub, sigib ja üles kasvab. Traalpüük mõjub hävitavalt lahe räimevarudele ja sunnib räimi otsima uusi kudemiskohti mujal. Seisevnoodapüügi kogemused näitavadki, et kevaditi tuleb kudemiskohtadele iga aastaga ikka vähem räimi.

Ei saa öelda, et räimevarude hävitamine traalpüügil oleks paratamatu. Seda saab vältida. Tuleb ainult nõuda traallaevade meeskondade suuremat vastutustunnet kalavarude säilitamise osas. Kui iga kapten ja traalmeister peaks rangelt kinni neist nõuetest traalpüügi kohta, mis on ära toodud kalapüügi eeskirjades, oleks räimevarude hävitamine rõhuvas enamikus likvideeritud.

Et neid nõudeid rangelt täita, peab iga traallaeva mees-

kond püügile asudes kõigepealt kindlaks tegema antud piirkonnas esinevate räimeparvede vanuselise koosseisu. Selleks lastakse noot lühikeseks ajaks merre ja määratakse kindlaks alamõõduliste kalade kaaspüügi protsent. Kui alamõõduliste kalade kaaspüük ei ületa lubatud näitajat, võib traalimist jätkata tavalises korras. Kuid ka sel juhul tuleb iga kord pärast traalnooda nõudmist kontrollida noorkala kaaspüüki.

Peab aga tunnistama, et nimetatud nõuetest ei peeta sageli kinni. Kalakaitseorganitel on teada küllalt juhtumeid, kus alamõõduliste räimede massiline väljapüük oli tingitud just madalal traalimisest või traalnoodas topeltpärade kasutamisest. Püügieeskirjade rikkumises süüdi olevad traallaevade kaptenid ja traalmeistrid ei ole vist kordagi mõtelnud sellele, et niisuguse teguviisiga rüüstavad nad kõige alatumal kombel meie rannavete kalarikkusi. Siin peaksid kalurid ise avaldama suuremat aktiivsust selliste rahva vara — kalavarude — rüüstajate paljastamisel.

Kunagi peeti Pärnu lahte Balti mere üheks rikkamaks kalapüügibasseiniks. Vanemad kalurid mäletavad aegu, millal Pärnu lahes kohasaagid ulatusid 6000—8000 ja vimmasaagid 3000—4000 tsentnerini. Mis on aga nüüd säilinud sellest rikkusest? Möödunudaastane püük näitas, et 1800 tsentnerit koha ja 1300 tsentnerit vimma tuleb pidada heaks saagiks.

Pidevalt on langenud hinnaliste kalaliikide saagid ka meie teistes kalapüügibasseinides. Kui veel 4—5 aastat tagasi püüti Peipsi järvest 5000—6000 tsentnerit latikaid ja 900—1000 tsentnerit koha, siis 1958. aastal ulatus nende kalade väljapüük kokku vaevalt 1000 tsentnerini. Väheseks on jäänud latikad ka Võrtsjärves, kuna koha on sealt peaaegu kadunud.

Vennasvabariikide praktika näitab, et ainult kalapüügi karmi reguleerimise ja ulatusliku piiramise teel on võimalik kalavarusid lühikese ajaga taastada. Nii õnnestus seitsme aasta jooksul tunduvalt tõsta tuurlaste sugukonda kuuluvate kalade varusid Kaspia basseinis, mille tulemusena nende püük tõusis 140 000 tsentnerini 47 000 tsentneri vastu 1941. aastal. Volga-Kaspia basseinis suurenes kuue aasta jooksul kalakaitseliste abinõude laialdase rakendamise tulemusena latikapüük 45 protsendi võrra, koha — 59 ja voblapüük 60 protsendi võrra.

Ka meie vabariigi tähtsamates hinnaliste kalaliikide püügibasseinides on uute kalapüügi eeskirjadega kehtestatud ulatuslikke kalapüügi piiramisi. Näiteks keelati Lämmi ja Pihkva järves igasugune kalapüük iga aasta 20. maist kuni 1. augustini, Võrtsjärves, kaasa arvatud Väike-Emajõe, Õhne ja Oiu jõe alamjooksud ning nende luhaveekogud, on suursoomkala püük keelatud 1. aprillist kuni 15. juunini. Noorte vimmade ja kohade Pärnu lahest väljapüügi vältimiseks suurendati nende kalade alamõõtu vimmal 24 sm ja kohal 40 sentimeetrini jne.

Tõsist kahju toovad kalavarudele kalamajanduslikesse veekogudesse juhitavad tööstus- ja kommunaalettevõtete puhastamata roiskveed. Juba ammu mürgitavad põlevkivitööstuste roiskveed Purtse jõge ja Ontika ranniku vett. Jägala jõkke saadab oma leelisveed Kehra vabrik. Ikka vähem ja vähem kalu tuleb kudema Pärnu jõkke, kuhu satub puhastamata roiskvett Sindi ja Pärnu tööstusettevõtetest.

Korduvalt on kõneldud ja kirjutatud puhastusseadmete ehitamise vajadusest. Paljudes ettevõtetes seda ka juba tehakse. On ainult küsitav, kas ehitustööde praegune tempo tagab viimaste tähtsate määruste täitmise, mille kohaselt suurem osa vabariigi tööstusi peab puhastusseadmed ekspluatatsiooni andma aastail 1960—1962.

Tähtis koht meie kalavarude taastamisel on kunstlikul kalakasvatusel. Peale lõhe-, meriforelli, peipsi ja meresiia maimude kasvatamise hakatakse meil laialdaselt kasvatama ka silmu-, latika-, havi- ja vimmamaime. Kunstlik kalakasvatus ei suurene üksnes mahult. Pearõhk langeb siin kalamaimude järelkasvatamisele, et neid looduslikesse veekogudesse lasta senisest palju elujõulisematena.

Kalavete rikkuste taastamine on üldrahvalik üritus, millest ei tohi eemale jääda ükski kalur, kalatööstuse töötaja, kalasportlane ega asjaarmastaja-õngitseja. Keegi neist ei tohi unustada, et ainult veekogude heaperemehelik kasutamine võib tagada kõrgeid kalasaake.

E. MARTINSON,
kalakaitse vaneminspektor

LAIENDAME VÄÄRISKALA PÜÜKI

Meie vabariigi kalatööstus on pärast Suure Isamaasõja lõppemist arenenud suurte sammudega. Möödunud aastal püüdsime 570 200 tsentnerit kala, seega ligi kolmekordselt rohkem keskmisest aastapüügist enne sõda. Kalapüügitoodang on suurenenud masskalade püügi kasvu arvel, nagu räim, kilu ja atlandi heeringas. Teiste kalaliikide väljapüügil on toodangutase sõjaeelse perioodi tasemega praegu võrdne või sellest isegi madalam.

Mõningate, eriti aga vääriskalade püügi vähenemine ja masskalade püügi suurenemine on tingitud mitmesugustest asjaoludest. Üheks selliseks on teatav perioodilisus ühe või teise kalaliigi varude suurenemisel või vähenemisel. Teatava kalaliigi vähenemine (mõnikord isegi ajutine kadumine) sõltub mitmesugustest teguritest. Nende põhjuste rohkuse tõttu pole teaduslikud asutused praegu veel sageli suutelised täpselt ja täielikult kindlaks määrama ega ennustama kalatagavarade liigiliste koosseisude muutumist. Näiteks on meie kalurid märganud Peipsi järves sellist nähtust, et kui rääbisevarud suurenevad, siis peipsi tindi tagavarad vähenevad, ja ka vastupidi. Käesoleval aastal oli meie vetes kilu nii rikkalikult, et sellele võrdset ei mäleta ka kõige vanemad kalurid. Samal ajal aga olid räimevarud väiksed. Kaug-Ida vetest kadus aastail 1940—1941 sardiin. Möödunud aastal aga ilmus ta jällegi tagasi oma vanadele eluasemetele.

Kuid eeltoodu pole ainus, mis mõjutab püüki. On veel teisi tegureid, millest olenevad ühe või teise kalaliigi saakide suurused.

Masskalade püügi suurenemist viimastel aastatel on näiteks tinginud see, et meie kalurid on võtnud laialdaselt kasutusele suurpüüniseid — seisevnootasid ja traallaevu. Püüniste ja püügiviiside suurest efektiivsusest ja seetõttu ka heast tasuvusest tingituna on kalurid masskalade, s. o. räime ja kilu püüdmisele tunduvalt rohkem tähelepanu pööranud kui vääriskalade püügile väikeste kalapüünistega, mis annavad tunduvalt väiksemaid püügikoguseid.

Teatavate vääriskalade, nagu lõhe ja meriforell, tagavarad on pealegi vähenenud. See on tingitud kahest olulisest põhjusest. Kõigepealt mõjutab vääriskalade varusid see, et paljudest tööstusettevõtetest juhitakse roiskvesi jõgedesse (Purtse jõkke, Narva veehoidlasse jm.). Selle

tagajärjel on suur osa lõhe ja meriforelli kudealasid hävinud. Teiseks vääriskalavarude vähenemise põhjuseks on äärmiselt intensiivne püük Balti mere lõunaosas, kus taani ja rootsi kalurid püüavad suurel hulgal meie vetes sündinud ning lõunasse toituma siirduvaid lõhesid.

Toodud näited ei tähenda seda, et meie veed on mõningate kalaliikide poolest juba niivõrd vaeseks jäänud, et puuduksid eeldused nende väljapüügi suurendamiseks. Vastupidi. Teatavate mitmekülgsete abinõude rakendamise kõrval võime iga aasta kohalikest veekogudest püüda vääriskalu mitte üksnes niisama suurel hulgal kui varem, vaid isegi rohkem.

Kalurikolhooside käsutuses olnud riiklike kalapüüniste ja laevastiku üleandmisega kalurikolhoosidele, suurpüüniste arvu ja püügipiirkondade stabiliseerimisega jääb kaluritel üle tööjõudu. See on eelkõige vaja suunata vääriskalade püügile. Selleks tuleks kõigepealt kalurikolhoosides luua vääriskalade püügiks erigrupid, kas siis iseseisvate brigaadidena või lülidena brigaadide koosseisus.

Praegu on märgata haugide tagavarade suurenemist meres sellisel määral, et haugipüüki on võimalik intensiivistada. Varematel aastatel, eriti Haapsalu rajoonis kasutusel olnud ridaõngega (mailiga) püüdmine tuleb jälle au sisse tõsta. Aastail 1947—1949 tõid Haapsalu linna kalurid abielupaar Motorinid tavaliselt igal hommikul kahe peale randa 50—150 kg haugi ja suuri ahvenaid. Järelikult see näitab, et väikeste kulutustega püügiviis võib väga tulemusrikas olla, kui sellega ainult tõsiselt tegelda.

Tunduvalt vähem kui varematel aastatel püütakse praegu angerjaid õngedega. Ometi on see püügiviis üks lihtsamaid ja odavamaid. Pärnu rajooni kalurikolhoosis «Kalur» püüdsid paarkümmend kalurit juuli-, augusti- ja septembrikuu jooksul õngedega 6 tonni angerjaid. See oli niisama palju, kui Saaremaal kalurid püüdsid kallite sügavveemõrdadega.

Angerjasaake aitaks tunduvalt suurendada see, kui kalurikolhoosid rakendaksid suvisel koolivaheajal koolinoori õngepüügile. Muide, see tutvustaks noori kaluritööga, annaks noortele teatavat sissetulekut ja võimaldaks kaubandusvõrgule üle anda täiendavaid koguseid väärtuslikku kala.

Silmupüügil kasutame ainult üht osa neist võimalustest,

mida tegelikult pakuvad Soome lahte suubuvad jõed. Paljudel jõgedel, nagu Vääna, Vasalemma ja teised, silmu tööndusliikku püüki pole. Jõkke tulevad silmud jäävad siin välja püüdmata või langevad röövpüüdjate saagiks.

Pärnu lahe piirkonnas on märgata kohavarude suurenemist. Eriti rikkalikult on siin noorkala. Pärnu rajooni kalureil on tõsine kohustus suure vastutustundega hoolitseda kohavarude säilitamise ja suurendamise eest. Nad peavad hoolitsema selle eest, et kõik püünisesse sattunud alamõõdulised ja mitte suguküpsed kohad lastaks tagasi vette. Koha püügitoodangut aga saab ja võib siiski tõsta. Tuleb kasutada suuremasilmalisi võrke ning laiendada mõrrapüüki, millega tagatakse noorkalade vigastamatu pääs vabasse vette. Kohavarude suurendamiseks aitab tunduvalt kaasa seisevnootade arvu piiramine Pärnu lahe piirkonnas, mille tõttu kohad pääsevad praegu paremini kudealadele. Sellistes tingimustes võib juba lähemail aastail loota sääraseid kohasaake, nagu neid saadi enne sõda, millal Pärnu rajoonis püüti aastas keskmiselt 3000—4000 tsentnerit koha.

Lõhepüügil peame eeskuju võtma taani kaluritest, kes Bornholmi saare piirkonnas püüavad lõhe ujuvõngedega. Nad lasevad vette mitme kilomeetri pikkused õngerivid. Need läbivad koos laevaga triivides öö jooksul suure akvatooriumi. Selline püügiviis tõstab saagikust mitmekordselt, võrreldes seisevõngedega püügiga.

Vahel ulatuvad taani kalurite püügiretked isegi Saaremaa lähedale. Järelikult tuleks kõigepealt Saaremaa kaluritel omakorda hakata samal viisil lõhe püüdma, sest see õigustab end täielikult.

Ette on meil nähtud ka vääriskalade püük kaugmeredel, kusjuures kõigepealt, mõne aasta pärast, alustatakse tuunikalade püüki. Tuunikala on ookeanides elutsev suur, maitsva lihaga kala, kes kaalub sadu kilogramme. See kala on värskelt ja konservina maiuspalaks ka kõige nõudlikumale kalatoitude armastajale. Ja sedagi suurt kala on kõige parem püüda õngedega. Tuunikalad jälitavad sardiinide parvi, kuna sardiinid on neile maiuspalaks. Tuunipüügil seda just arvestataksegi. Püügilaevalt viskab spetsialist-püügimeister laeva lähedale sardiine (see toiming nõuab suuri kogemusi ja vilumust). Merrevisatud sööda hulka heidetakse ka sardiinidega söödastatud õnged. Moodsatel laevadel on õnged ühendatud elektrivoo-

luga. Sööda haaranud tuun saab elektrilöögi, mis ta tapab või uimastab. Püük peab toimuma häireteta, sest tuunid ilmuvad ja kaovad äkki, momentaanselt. Pärast nende kadumist alustatakse uut luuret, tuunide avastamisel heidetakse söödad vette jne.

Tuunipüügilaevastiku retked ulatuvad kuni Lõuna-Ameerika lähistele. Käesoleval aastal sõidab Kaliningradist välja esimene Nõukogude Liidu Balti mere kalalaevastikku kuuluv vastav püügilaev. Loodame, et meie vabariigi tublid kalurid ajavad varsti oma laevad selle laeva «jälgedesse».

Lähemas tulevikus peab tööndusliku kalapüügile tunduvat lisa andma kalakasvatus järvedes ja tiikides. Sellistes merest eemal asuvates riikides, nagu Tšehhoslovakkia ja Ungari, või lühikese merepiiriga Poolas ja Saksa Demokraatlikus Vabariigis, varustavad elanikke värske kalaga peamiselt järve- ja tiigikalamajandid. Kuid ka meil on samasugused võimalused. Iga kolhoosi, sovhoosi ja kas või üksikelamu piirides olevas järves ja tiigis võib ja tuleb hakata kalu kasvatama. Vastavalt järve iseloomule võib neis kasvatada hauge, kuldkokri, hõbekokri, siigu, rääbiseid, kohasid, latikaid, vikerhõrnaseid (vikerforelle) või mõnesid teisi kalaliike. Tulusaks ja huvitavaks ettevõtteks oleks ka angerjakasvatus väikestes järvedes, kus angerjate toiduks leidub palju prügikala.

Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Kalatööstuse Valitsusel on lähemal ajal kavas tuua vabariigi veekogudesse peledi (nn. siberi siia) sugukalu. See kala võib meie oludes haruldaselt kiiresti kasvada, tal on maitsev liha ja kõrge rasvasisaldus. Nii on ta sobiv laialdaseks kasvatamiseks meie vabariigi kultuurkalamajandeis ja ka looduslikes veekogudes.

Kalurikolhoosidel on tingimata vaja osa võtta järvemajandite hooldamisest ja tiigikalakasvatusest. Kalurikolhooside noorte ja koolinoorte hulgas on tarvis luua kalakasvatajate grupid, kes teeksid oma tööd plaanipäraselt ja võiksid jõuda heade tulemusteni. Kooliõpilaste esimene kalakaitseklubi loodi Võru rajooni Viitina mittetäielikus keskkoolis. Holstre kooli õpilased aga koostasid kava, kuidas kooli juures olevas järves organiseerida kalakasvatust. Riiklikus korras rajatakse vabariikliku tähtsusega järvede ekspluateerimiseks vastav majand. Selle ülesandeks on kala kasvatada ja ka püüda ning värsket

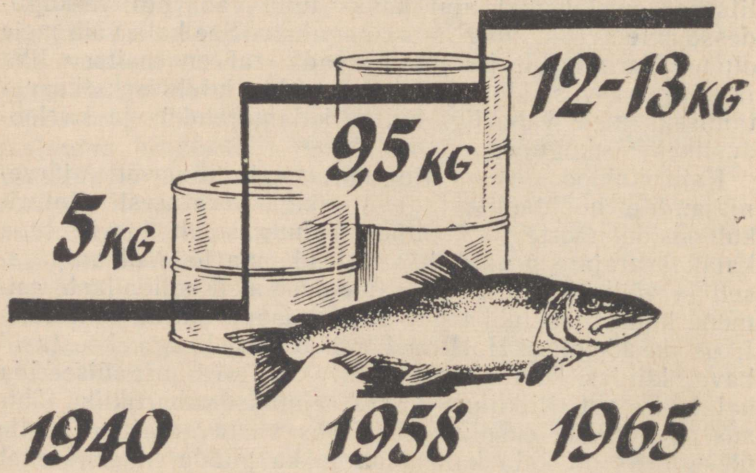
kala suunata kaubandusvõrku. Sama majand peab veel kasvatama kalamaime nii enda kui ka teiste kalakasvatuste vajaduseks.

Mida kõrgemale nõukogude inimeste elatustase tõuseb, seda rohkem esitavad nad ka nõudmisi kalureile ja nõuavad oma toidulauale eelkõige üha rohkem vääriskala. Seda peavad silmas pidama kõik meie kalurid ja kalamajandid ning visalt taotlema vääriskalade saagi suurendamist.

A. SAIK,
Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Kalatööstuse Valitsuse püügi- ja laevastikuosakonna juhataja

---

Kalasaaduste tarbimine NSV Liidus iga inimese kohta

TÖÖTADA JA ELADA KOMMUNISTLIKULT

Helvi Põhjala kommunistliku töö brigaadi tegevusest

Sel päeval, kui Pärnu Kalakombinaadi Helvi Põhjala noortebrigaadi liikmed lugesid ajalehest uuest sotsialistliku võistluse vormist, võitlusest kommunistliku töö brigaadi nimetuse saamise eest, jutlesid nad pärast tööd kaua omavahel. Mõne päeva pärast aga sai kogu kombinaat kuulda brigaadi otsusest töötada ja elada kommunistlikult. Tüdrukud otsustasid täita oma tootmisülesandeid mitte alla 150 protsendi. Kõigi võimaluste ja sisemiste reservide reaalsed arvestused lubasid neil endile võtta kindla kohustuse: täita seitseaastaku ülesanded viie aastaga. Brigaad võttis vastu otsuse pidada täpselt kinni töödistsipliinist ja ohutustehnikareegleist, saavutada seda, et kõik brigaadi liikmed õpiksid selgeks stantsijaameti, mis võimaldaks vajaduse korral töös üksteist asendada. Uus, kommunistlik töössesuhtumine ilmneb sellest kohustusest, mida viiakse ellu printsiibil — kõik ühe, üks kõigi eest. Kui erinev on meie nõukogude noorsoo ellu, töösse ja oma seltsimeestesse suhtumine kapitalistliku ühiskonna hundiseadusest!

Nüüd aga vaatame, kuidas töötavad ja täidavad oma kohustusi Helvi Põhjala brigaadi liikmed. See konservikarpe stantsiv brigaad annab 13 000 karbi asemel umbes 29 000—30 000 karpi päevas.

Milliseid sisemisi reserve õnnestus brigaadil rakendada, et jõuda sellise tööviljakuse tõusuni?

Kui jälgida kõrvalt pressi ja seda teenindava personali tegevust, võib esimesel pilgul näida, et ainuke tee tööviljakuse tõstmiseks oleks neil pressi töö kiirendamine. Kuid seda pole siin tehtud. Press töötab endise kiirusega. Brigaadi põhiline reserv peitub hoopis masina seisuaegade lühendamises, seadmete paremas ärakasutamises.

Pressi ebatootlike seisakute vältimiseks ja tööaja täielikuks ärakasutamiseks on noored oma töö nii seadnud, et tavaliselt tuleb brigadir pool tundi enne teisi tööle. Ta teeb seda selle arvestusega, et

Helvi Põhjala on õppinud põhjalikult tundma pressi, millel ta töötab. See võimaldab tal ja tema brigaadil päevas anda normikohase 13 000 konservikarbi asemel 29 000 — 30 000 karpi.

juba enne töö algust valmistada ette töökoht, vaadata üle masin ja see määrida, veenduda, et kõik, mis on vaja brigaadi rütmiliseks ja seisakuteta tööks, oleks omal kohal.

Palju aega hoiab kokku see, et noored on vabad mitmesugustest abitöödest, mis varem põhjustasid seisakuid. Võtame näiteks uue plekirulli paigaldamise. Kuigi selleks kulub võrdlemisi vähe aega, tuleb seda teha 25—30 korda vahetuse jooksul. Iga selline rull kaalub 70—80 kilogrammi ja selle paigaldamine pole neidudele kuigi kerge. Nüüd teeb selle töö abitööline.

Või võtame teise näite. Töökohale koguneb kiiresti hulgaliselt plekijäätmeid, mis tuleb laduda kastidesse. Nende kastide väljaviimiseks kulus vahetuse jooksul tavaliselt 30 minutit. Ka selle töö teeb nüüd abitööline, kes teenindab kahte pressi. Lõpuks kulus veel paberi koristamiseks (selle rullimiseks) vahetuse jooksul keskmiselt üks tund. Ka sellest tööst on brigaad nüüd vabastatud.

Teeme väikse arvestuse. Eelmärgitud kolmest abitööst vabanemine

Kalatööstuse ettevõtteis laieneb üha liikumine loosungi all «Elada ja töötada kommunistlikult!» Pildil näeme Pärnu Kalakonservikombinaadi kommunistliku töö brigaadi nimetust taotleva brigaadi liikmeid Saima Ohakat, Niina Tšernõšovat, brigadir Helvi Põhjalat, Linda Näärfeldti ja Asta Saginit.

andis brigaadile umbes kaks tundi aja kokkuhoidu. Sellest aga piisab mitme tuhande karbi valmistamiseks.

Selleks et panna mingi mehhanism parimate tulemustega tööle, tuleb teda hästi tunda, tuleb teada muuseas ka kõiki tema «kapriise». Helvi Põhjala on pressi tööd hoolikalt jälginud, tunneb seda hästi ja taotleb, et väikseimgi rike likvideeritaks otsekohe. Sellega ta kõrvaldab avarii tekkimise võimalused, mis võiksid masina rivist välja viia või praaki tekitada.

Stantsimise ajal jälgib H. Põhjala tähelepanelikult, kas karpide välispind on ilus. Juba sellest näeb, kas pressi juures on kõik korras. Iga väiksemgi normist kõrvalekaldumine tõmbab kohe brigadiri tähelepanu endale. Praktika on teda õpetanud, et juhul, kui karp jääb kinni, tuleb kohe kontrollida karpide pansoonist väljaandja tööd, sest selle rike võib esile kutsuda pansooni vigastuse ja rikkuda pressivõlli, mis omakorda kutsub esile pikaajalise seisaku.

Töö juures võivad tekkida igasugused defektid ja stantsija peab

teadma nende tekkimise põhjusi. Näiteks tekib venitus. H. Põhjala määrab kohe kindlaks, et pansooni ja matriitsi vahel on suur vaheruum või jälle nende keskkohad ei ühtu. Kuid on vaja jälgida veelgi tähelepanelikumalt — võib-olla on vea tekitajaks mõni muu põhjus: pressi on ehk sattunud tükike plekki. Mõnikord teatavad vastuvõtjad, et karbid tulevad kidadega. Brigadir teab juba, mida sel juhul kontrollida: pansooni ja matriitsi, et need ei oleks nürid. Palju rikkeid võib esile kutsuda ka see, kui pleki paksus ei vasta nõuetele... Niisiis, palju on vaja masina juures tunda ja teada. Kuid masina hea tundmine on ka tööseisakute vähendamise tagatiseks.

H. Põhjala brigaadi töö on hästi organiseeritud. Neiud teavad alati õigeaegselt, mida nad peavad järgmisel päeval tegema: kes peab rulli enne pressi panemist päevalilleõliga määrima, kes hakkab tööle vastuvõtjana jne. Muide, brigaad on selle üle palju mõelnud, kuidas mehhaniseerida määrimist, ja nähtavasti lahendavad nad peagi selle küsimuse.

Eriti vastutusrikas on brigaadiliikmete töö karpide sorteerimisel ja vastuvõtmisel. Stantsijal on raske kõiki rikkeid märgata. Seepärast jälgivad ka teised brigaadiliikmed tähelepanelikult karpide kvaliteeti ja teatavad viivitamatult stantsimisel esinevatest defektidest.

Helvi Põhjala on töö nii organiseerinud, et neiud täidavad vaheldumisi nii määrija, vastuvõtja kui ka sorteerija kohustusi. See on tehtud kindla tagamõttega: et tuua töösse vaheldust, vältida liigset monotoonsust ja koos sellega teritada tähelepanuvõimet.

Brigadir Helvi Põhjala on juba kahele brigaadiliikmele — Tiiu Rakole ja Saima Ohakale — stantsijaameti selgeks õpetanud. Nüüd võivad nad teda vajaduse korral edukalt pressil asendada. Varsti õpivad stantsimise selgeks ka ülejäänud neiud brigaadis.

Brigaadiliikmed on otsustanud tõsta ka oma üldhariduslikku taset. Tiiu Rako juba õpib töölisnoorte õhtukeskkoolis. Tema eeskujule järgnevad teised.

Agitaator!

SINU TÄHTSAIM KOHUS ON
IGAKÜLGSELT TOETADA JA LEVITADA
SOTSIALISTLIKU LIIKUMISE UUSI VORME,
SEALHULGAS SUURE TULEVIKUGA
KOMMUNISTLIKU TÖÖ BRIGAADIDE LIIKUMIST!

KONSERVITÖÖSTUSE NOVAATOR

Sellest pole palju aega möödunud, kui Ants Kaldver, kes oli demobiliseerunud Nõukogude armeest, hakkas steriliseerijana tööle Tallinna Kalakombinaadi esimeses konservitsehhis. Tollal, 1951. aastal, oli seal tootmine küllaltki primitiivne. Konservikarpidesse tõsteti kastet käsitsi, karbid suleti käsimasinal, steriliseeriti vananenud tüle-autoklaavides ja isegi kastet valmistati kodutööndusliku — lahtisel tulel.

Nüüd aga on ettevõttes palju muutunud. Tsehh on saanud uue, kaasaegse sisustuse. Masinad ja mehhanismid teevad nüüd ära suure osa operatsioonidest, mida varem tehti käsitsi. Sellega on tööliste töö tunduvalt kergenenud ja osa tööjõudu vabanenud teiste tootmislõikude jaoks. Seati üles automaatliin, mis täidab karbid kastmega, suleb karbid ja peseb. Tsehhi juhiti tehnoloogiline aur ja seati üles uued, kaasaegsed autoklaavid, steriliseerimise temperatuuri režiim tagatakse nüüd automaatselt termoregulaatorite abil. Tublisti kergendas tööd ka ripptõste- ja transpordiseade — elektritelfer —, mis tõstab kergesti autoklaavist välja konservikarpidega täidetud 300 kg raskused metallkorvid. Lõpuks säästab töötajate aega ka õlijuhtme ehitamine tsehhi, tsisternidest otse kastmega täitja juurde (varem toimetati õli tsehhi käsitsi).

Uute masinate rakendamine tõi olulisi muudatusi tsehhi ellu. Varem teenindasid üht karbisulgemismasinat 4 steriliseerijat, kes töötasid kahes vahetuses. Nüüd on tsehhis ainult üks steriliseerija — Ants Kaldver, kes samal ajal on ka reguleerijaks. Reguleerija töö on tsehhis kõige vastutusrikkam, kuna sellest sõltub suuresti väljalastava toodangu kvaliteet.

Reguleerijast oleneb suletud karpide hermeetilisuse kontroll. Mis aga toimub sulgemisel? Automaatseadmes viivad esimese operatsiooni sulgemisrullid kaane serva karbi kere serva alla. Seejärel kujundavad teise operatsiooni sulgemisrullid lõplikult õmbluse, suruvad tihedasti ligi ja valtsivad kokku kõik viis plekikihti. Vajaliku hermeetilisuse tagamiseks on tarvis jälgida karbiservade laiust. Sulgemise hermeetilisuse kontrolli tähtsus on kõige selle juures mõistetav, kui me peame meeles, et viga, praaki ei saa siin kindlaks määrata lihtsalt silma abil. Automaat võib, nagu kõneleb A. Kaldver, ka «simuleerida» head tööd, tegelikult aga laseb ta välja halvakvaliteedilist toodangut — karbid ei ole õhukindlalt suletud.

A. Kaldver reguleerib automaati täpselt instruktsiooni kohaselt nii, et serva laius oleks 1,9—2,1 millimeetrit. Kuidas aga kontrollida sulgemise kvaliteeti? Vahetuse algul, tavaliselt pärast 7000—8000 karbi sulgemist, lõikab sm. Kaldver karbi põikõmbluse mitmes kohas

läbi; see võimaldab kontrollida selle täpset laiust. Sm. Kaldver teeb kõike seda väga kohusetruult.

Sulgemismasina korratust tööst annavad tunnistust mitmesugused välised defektid karpide põikõmblustes, nagu näiteks mitmesugused sisselõiked, voldikesed ja muud defektid. Tähelepanelikult jälgib A. Kaldver ka pilusid esimese operatsiooni rullide ja padruni vahel. Mispärast? Suurenenud pilu korral ei suruta õmblust küllalt kokku, vähenenud pilu puhul aga surutakse õmblus üle.

Tekib küsimus, kas on mõtet kõigest sellest rääkida, kuna siin on tegemist elementaarsete, instruktsioonis märgitud nõudmistega. Kuid siiski, neist tuleb rääkida, kuna nende nõudmiste täpne ja kõrvalekaldumatu täitmine ongi sm. Kaldvere eduka töö tagatiseks.

Tänu sm. Kaldvere hoolsusele on Tallinna Kalakombinaadi esimeses konservitsehhis praaktoodangu hulk väiksem kui mis tahes teises vabariigi konservitsehhis. Kogu 1958. aasta kestel läks siin 2,4 miljonist karbist praaki ainult 1300 — seega kõigest 0,05 protsenti toodangust.

Kõige ohtlikumaks masina «vaenlaseks» on A. Kaldvere sõnade järgi päevalilleõli. See kuivab kiiresti ja ummistab seetõttu masinate üksikuid sõlmi. On juhtunud, et mõnikord tuleb selliste korratuste kõrvaldamiseks lahti võtta pool masinat ja kaotada kallist tööaega. Seepärast peab A. Kaldver üheks oma tähtsamaks ülesandeks masinaid regulaarselt puhastada ja õlitada. Eriti vastutusrikas ja keeruline on sulgemisautomaadi õlitamine, kuna sellel on üle 80 õlituspunkti. Automaadi põhjalikuks määrimiseks kulub sm. Kaldverel vähemalt tund aega. See on pikk aeg, kuid töötajad teavad hästi, et määrimine mitte üksnes tagab mehhanismide häireteta töö, vaid pikendab ka nende tööiga.

A. Kaldvere üheks «kutsealaseks saladuseks» on tema järgnevalt kirjeldatud töömeetod, mis temale endale on juba harjumuseks saanud. Et korrastada ja reguleerida masinaid kvaliteetselt, kõrvaldada avariide ja häirete põhjused juba eos, töötab A. Kaldver iga päev 5—10 minutit isiklikult igal masinal. Aja jooksul on ta omandanud nii palju kogemusi, et ta võib ainuüksi mehhanismi töö järgi kindlaks määrata, kus ja mida on tarvis parandada, tugevdada jne. «Kui vaadelda masinat ainult kõrvalt,» märgib sm. Kaldver, «siis on väga raske tema «haigust» kindlaks määrata.»

Steriliseerimise protsessi reguleeritakse tsehhis termoregulaatorite abil. Kuid ka nende töö nõuab aeg-ajalt kontrollimist. Muide, ka see nõue on märgitud instruktsioonis ja sm. Kaldver peab sellest äärmiselt täpselt kinni. Kontrollimisel kasutab ta lihtsat meetodit. Teatavasti kuumenevad konservikarbid steriliseerimise protsessis kuni 115—120 kraadini. Asetades autoklaavi maksimumtermomeetri, võib

Tallinna Kalakombinaadi novaator Ants Kaldver.

pärast steriliseerimise lõppemist kindlaks määrata, kui kõrgele tõusis temperatuur autoklaavis steriliseerimise ajal. Kui see langeb kokku termoregulaatorile antud ülesandega, siis mehhanism töötab normaalselt.

A. Kaldver ei ole mitte ainult hea töömees, vaid ta on ka tubli tootmisnovaator. Tema ettepanekute järgi on tsehhis tehtud rida täiustusi, pealtnäha küll väikseid, kuid tegelikult selliseid, mis aitavad tõhusalt säästa kallist tööaega ja tunduvalt kergendada tööd.

Tsehhis seati üles saksa poolautomaatne sardiinikarpide sulgemismasin. Kuid masina konstruktsioon ei olnud nähtavasti küllalt hoolikalt läbi mõeldud: masina kere pealispinnale oli jäetud suuri avasid, millede kaudu vesi tungis masina pesemise ajal määrdeõlikarterisse ja tõrjus aja jooksul õli sealt täiesti välja. Kuid masina puudulik määrimine kiirendab tema kulumist. Novaatori ettepanekul

kaeti eelnimetatud avad plekk-kilbikestega, ja nii kõrvaldas see lihtne, kuid tõhus abinõu üsna tõsise puuduse.

Sm. Kaldvere ettepanekul hakati ehitama ka õlijuhet oliiviõli juhtimiseks tsehhi mitmekümne meetri kaugusel asetsevatest tsisternidest. Seni toimetati oliiviõli tsehhi käsitsi. Kui arvestada, et päevas tuli umbes 500 kg õli tsehhi kanda, kusjuures kandjail tuli minna trepist üles, siis on ilmne, kuivõrd õlijuhe kergendab tööd. Esialgsete arvestuste kohaselt säästab ainuüksi see abinõu ühe tunni tööaega päevas.

Palju muret tekitas varem konservikarpide pesemismasina ummistumine. Eriti just kilukonservide valmistamisel ummistasid peenikesed pipratükikesed veetorude avad. Sel juhul aga tuli masin lahti võtta ja puhastada, milleks kulus ligikaudu 45 minutit vahetuses. Ka siin leidis novaator lihtsa lahenduse. Ta tegi ettepaneku monteerida masinasse sõel, mis ei lase pipraterakesi torudesse. Sõela saab pärast iga vahetuse lõppu kergesti maha võtta ja puhastada.

Oma teadmisi ja töökogemusi annab sm. Kaldver meeleldi edasi kõigile, kes sellest on huvitatud. Sel eesmärgil on novaator käinud ka vabariigi teistes kalakombinaatides, nagu näiteks Pärnus ja Virtsus.

Rööbiti tootmistööga võtab sm. Kaldver agaralt osa ühiskondlikust tööst. Oma ennastsalgavusega on ta võitnud kogu kollektiivi sümpaatia ja ta on valitud ametiühingu tsehhikomitee esimeheks. Peale selle on ta palgakomisjoni esimeheks, töötülide lahendamise komisjoni liikmeks ja seltsimeheliku kohtu liikmeks. Pingelisele tootmistööle ja ühiskondlikule tegevusele vaatamata leiab novaator aega oma kvalifikatsiooni tõstmiseks: ta õpib mittestatsionaarselt Kalanduse Tehnikumis kalatööstusseadmete grupis.

Nii, kommunistlikult, töötab ja õpib Tallinna Kalakombinaadi esimese konservitsehhi steriliseerija-reguleerija Ants Kaldver.

I. ROZENFELD

Agitaator!

SINU SELGITUSTÖÖ MÕJU OLENEB
SELLE TIHEDAST SEOSEST ELUGA,
PRAKTILISTE ÜLESANNETEGA,
MIS SEISAVAD SINU KOLLEKTIIVI EES.

EDU EI TULE ISEENESEST

Haapsalu rajooni Admiral Nahhimovi nimelises kalurikolhoosis Artur Simsoni juhtimisel töötav kalapüügibrigaad loodi 1957. aasta algul. Ja juba oma eksisteerimise esimestest päevadest alates hakkas see brigaad silma paistma novaatorlike kalapüügivõtete ja aktiivse püügi organiseerimise poolest.

Haapsalu rannal, nagu mujalgi vabariigi rannavetes, püütakse rohkem kui kolmveerand kogu aasta kalasaagist teises kvartalis, kevadise massilise räimepüügi ajal. Nii otsustatigi brigaadi tootmisnõupidamisel 1957. aasta varakevadel rakendada kõik jõud teise kvartali plaani täitmisele, kasutades sügaval istuvaid seisevnootasid ja otsides uusi püügikohti. Muidugi kasutati ka neid püügikohti, mis eelmistel aastatel andsid head saaki. Kuid kasutult meres ligunenud seisevnoodad, mis mullu saaki ei andnud, pandi seekord vette päris uutes kohtades. Põhjalike otsingute tulemusena leiti 1957. aasta teises kvartalis nn. Hara meres arvukalt uusi kalastuskohti.

Vassili Poltavski 14-meheline lüli sai peagi uutes kohtades tublisti kala. Nõudmas käidi hoolega, valvati, et kasti sattunud kalad ei upuks, ja nii suudeti ka teise kvartali ülesanne 70 tonni võrra ületada.

Kuid kõikjal ei läinud nii hästi nagu Vassili Poltavski lülil. Ernst Võrklaeva lüli näiteks ei saanud teise kvartali algul kuigipalju kala. See oli hoiatav signaal. Brigadiri ja lülivanema initsiatiivil korraldati töö otsekohe ümber, seisevnoodad pandi veel kord uutesse kohtadesse. See oli ränk töö. Mõnda seisevnoota tõsteti ümber 3—4 korda. Ent lõpuks leiti uutes kohtades siiski kala liikumise teed ja II kvartali ülesanne täideti.

Töö organiseerimine ei läinud muidugi kohe libedalt. Ikka juhtus ettenägematuid viperusi. Pealegi ei suutnud mõned mehed igakord töödistsipliinile alluda. V. Poltavski lüli kalur Krassavin, kes tavaliselt töötab korralikult ja on nelja aasta jooksul kakuampaadi diiselmootori heas töökorras hoidnud, ei läinud ühel kibekiirel tööpäeval merele ja takistas sellega kogu paatkonna tööd.

Paarikümne aasta pikkuse kaluristaažiga brigadir A. Simson oskas paljudest raskustest kiiresti jagu saada. Sageli pöördus ta mitmesuguste küsimuste lahendamisel kollektiivi poole. Nii mitmedki probleemid arutati läbi lülide nõupidamistel ja leiti võimalused töö paremaks korraldamiseks. Paljud eesrindlikud brigaadiliikmed, nagu vana kalur J. Alas ja tema noor töökaaslane M. Liping, kes oskavad mitut tööd ega jää kunagi millegagi kimpu, olid mõnigikord nõu ja jõuga abiks. Kollektiivi mõju ja ka õiglaselt määratud karistused tagasid omakorda töödistsipliini paranemise.

Kuid vaatamata rakendatud abinõudele, vaatamata ka sellele, et

Admiral Nahhimovi nimelise kalurikolhoosi kalur Lembit Raagma on jõudnud sadamasse rikkaliku saagiga.

mõni lüli püüdis teises kvartalis kalu oodatust rohkem, jäi brigaadil sel korral siiski plaaniülesanne täitmata. Brigaad otsustas võlgnevuse likvideerida kolmanda kvartali jooksul. Selleks otsustati katsetada ekspeditsioonpüügiga. Välja arvatud viis meest, kes jäid kohapeale vääriskala püüdma, suunati kogu brigaad rändpüügile. Vassili Poltavski lüli läks Tallinna-lähedastele vetele, ülejäänud aga eesotsas brigadir Artur Simsoniga Saaremaale, kus jaguneti kaheks grupiks. Ervin ja Ernst Võrklaeva lüli jäi peatuma Saare külas, Ü. Jõgi lüli Anse külas.

Rändpüük täitis lootused: iga mehe kohta tõmmati merest terve tonn kala. Sellega täideti kvartaliplaan ligi kahe ja poole kordselt ning likvideeriti teisest kvartalist jäänud võlgnevus.

Esimesed head tulemused ergutasid brigaadi kasutama rändpüüki veelgi laialdasemalt. Neljandas kvartalis polnud küll Saaremaa vetest suuri saake loota ja mehed tulid sealt koduvetesse siiapüügile, Tallinna siirdunud kalurid aga jäid kohale ning hakkasid ette valmistuma kilu- ja räimepüügiks. Nad tahtsid rakendada Haapsalu rajoonis senitundmata traalimisviisi — traalimist kahe kakuampaadi ja väikse traaliga. Selleks lasti ühele paadipaarile vintsid peale monteerida ning mehed saadeti Tallinna-lähedastesse kalurikolhoosidesse kogemusi omandama.

Samal ajal suunati osa brigaadiliikmeid talvisele püügile Pärnu

Laev olgu alati korras, küll siis ka kala saab. Seda mõistavad hästi Admiral Nahhimovi nimelise kalurikolhoosi A. Simsoni brigaadi kalurid Ernst Võrklaev (vasakul) ja Sulev Tuisk.

ja Matsalu lahele. Nende ja Tallinna-lähedastes vetes traalimisel esimesi samme tegeva V. Poltavski lüli kaasabil täidetigi 1957. aasta neljanda ja 1958. aasta esimese kvartali ülesanded.

Kuna väiketraalpüügil paistis olevat perspektiive, pöörati brigaadis sellele püügiviisile suurt tähelepanu. Tallinna ehitati kalurimaja ja paadisadam. Peale Vassili Poltavski lüli suunati mullu väiketraalpüügile veel Mihhail Tjaptini, Ernst ja Ervin Võrklaeva lüli. Nüüd muutusid endised õpilased õpetajateks. V. Poltavski ja teiste lülide kalurid, kes olid 1957. aastal käinud Tallinna ümbruse kalurikolhoosides väiketraalidega püüdmise kogemusi omandamas ja olid ka esimesi traalimiskatseid teinud, leidsid, et senised traalid püüdsid liiga madalalt. Sügavamal leidub aga kala rohkem. Mullu, kolmanda ja neljanda kvartali algul, tegid mehed ära suure töö: nad ehitasid ise traalnoodad ümber senise 15-meetriste asemel 19-meetristeks. Ligi nädal töötati paatide juures, tehti proovipüüki jne.

Seejärel hakkasid tulemused tublisti paranema. Vähem kui kümne päevaga täitsid lülid kvartaliülesande kahe-kolmekordselt. Selle tulemusena täideti ka kogu kalurikolhoosi 1958. aasta neljanda kvartali kalapüügiplaan 2 kuud enne tähtaega. Lülivanem Vassili Poltavskile aga anti hea püügitulemuse eest neljandas kvartalis vabariiklik preemia ja sotsialistliku võistluse rändvimpel.

Ka tänavu esimeses kvartalis on väiketraalpüük ennast igati õigustanud. Jaanuari lõpuks täitis kolhoos kvartaliplaani, kusjuures poole üldisest kalakogusest püüdsid Tallinnas viibivad mehed.

Oma järjekordsetest plaanidest räägib brigadir Artur Simson:

«Väiketraalpüüki tuleb meil veelgi suurendada. Kavas on lähemal ajal saata Tallinna kilu ja räime traalima veel üks kuuemeheline kutter ja kaks kakuampaati. Oleme jõudnud arusaamisele, et aastaülesande täitmise tagamiseks on kõige otstarbekam suurendada esimese, kolmanda ja neljanda kvartali kalapüüki. Sellega vähendame püügi sesoonsust ja anname töötajate lauale järjekindlalt värsket kala. Traalpüügi edasise suurendamise kõrval katsume ka edaspidi uusi püügikohti leida ja kasutusele võtta. Momendil suuname kalarikkamaisse vetesse rändpüügile võimalikult rohkem kalureid. Nende plaanide realiseerimine olgu meiepoolseks panuseks seitseaastaku ülesannete ennetähtaegsel täitmisel.»

G. RAUDVER

ALANDAME TRAALPÜÜGI OMAHINDA

Harju rajooni S. M. Kirovi nimelise kalurikolhoosi traallaeva STB-7146 kapteni Ludvig Rõõmu jutustus

Aktiivne traalpüük kohalikes vetes on leidnud suure poolehoiu mitte ainult meie kolhoosis. Mulle näiteks on selge, et just traalpüügi tõttu suutis meie kolhoos esimese kvartali püügiplaani täita ja tunduvalt ületada kahe kuu jooksul. Kuid kogemused näitavad ka seda, et meil on veel küllalt võimalusi mitte üksnes saakide edasiseks suurendamiseks, vaid ka kala omahinna alandamiseks, ja seda just püügivahendite säästliku kasutamise, kala sordilisuse tõstmise ja mehhanismide eeskujuliku hooldamise tulemusena.

Milliseid kogemusi traalpüügi omahinna alandamisel on omandanud meie laeva kollektiiv?

Kõrvalmärkusena nimetaksin kõigepealt, et meie oleme peamise rõhu pannud kilupüügile. Samade vahendite juures on kilupüük räimepüügist palju tulusam, sest kilu kokkuostuhind on kõrgem.

Kuidas aga kilu paremini tabada?

Hakkasime kilupüüki katsetama põhjast üleskergitatud noodaga. Kogemused näitasid nimelt, et otse põhjapealses veekihis paiknevad räime- ja peenkalaparved, kilud aga liiguvad nendest pisut kõrgemal. Nooda kergitamine õigustas end ja praegu kasutavad seda moodust kõik Tallinna traallaevad. Meile andis see kaks plussi: ühelt poolt

Traaleri STB-7146 kapten Ludvig Rõõm.

oleme vastuvõtupunkti üle andnud ainult esimese sordi kilu ja teiselt poolt oleme vältinud merepõhjas asuvate esemete otsas traalnootade rebestamist. Laeva esimese kvartali püügiplaani aga täitsime tänavu juba pooles veebruaris.

Traallaevadel on üheks teravamaks probleemiks traalnootade ekspluatatsiooniea pikendamine. Nootadest, nende kasutamisaja pikkusest oleneb suuresti ka kala omahind. Meil on olnud selles suhtes teatud edu. Mullu ei hukkunud meil ükski noot ja nooda kohta ettenähtud ekspluatatsiooniea — 200 tundi — suutsime ületada 15 tunni võrra. See on meil täiesti kollektiivne saavutus. Laeval oskavad noota parandada peale traalmeistri ka madrus ja motorist ning ega mullegi see töö võõras ole. Ühiselt saame omal jõul nooda vigastustest jagu, laskmata neil suureks muutuda.

Nootade püügiea pikendamisel on sageli ka pisiasjadel oma tähtsus. Võtame kas või nootade nummerdamise. On see meil tehtud (ja seda ta on), võime igal hetkel olemasoleva püügivarustuse seisukorrast saada täpse ülevaate. Muide, laeva käsutuses peaks olema vähemalt pool tosinat nootasid. Meie kogemuste põhjal võib öelda, et ühe noodaga järjest püüda pole soovitav üle saja traaltunni. See on eriti oluline sügisel ja talvel, kui noota on püügi vaheajal raske täielikult kuivatada. Kui aga nootasid vahetada ja reservis olevaid vahete-

vahel vantis mõni päev kuivatada ja tuulutada, säilib noodalina palju kauemini. Nähtavasti hävitab tuulutamine noodalina mädanemist soodustavaid mikroobe.

Samuti tuleb hoolikalt jälgida, et juba kasutusel olnud nootadesse, kui need mingil põhjusel jäetakse pikemaks ajaks laadruumi seisma, ei jääks kalu. Kala niiskusest hakkab noodalina hallitama ja peagi on noodas pudedad kohad. Hiljem püügil, eriti kui nootasid enne seda ei kontrollita, võivad pudedad kohad noodalinas valmistada suurt pettumust.

Kala ei püsi pidevalt ühes piirkonnas, vaid rändab. Selle järgi tuleb ümber kolida ka traallaevadel — juba tuttavaks saanud piirkondadest tundmatutesse. Siin aga peab nootadega eriti ettevaatlik olema. Meie merekaardid on küll vägagi täpsed, kuid ka nendele pole märgitud kõiki merepõhjas lebavaid laevavrakke. Kuid just neid märkimata vrakke «avastab» sageli traalnoot, kusjuures see avastus maksab tihti nooda hinna. See tähendab 1000 rubla kaotust pluss veel nooda varustus, halvemal juhul aga isegi ka traallauad. Nii läheb terve aasta jooksul vaevaga saadud kokkuhoid ühe päevaga merepõhja. Ja veel halvem on see, et võib-olla juba järgmisel päeval tabab samas paigas mõnd teist traalermeeskonda sama kaotus.

Kalurid ei saa niisugust probleemi omal jõul lahendada. Kuid lahendada see tuleb. Ma mõtlen, et tuleks kõik sellised avastatud vrakid ja muud nootasid rebivad esemed koos vastavate iseloomustustega kaardile kanda. Praegu aga tuleb nii välja, et kaotuse kandnud laeva juht koostab küll nooda hukkumise akti ja märgib seejuures ära õnnetuse täpse asukoha, kuid akt läheb raamatupidamisse, sealt arhiivi ja teine traaler võib juba avastatud vraki otsas uuesti nootasid lõhkuda ... Selle mitte just eriti keerulise küsimuse lahendamine aga aitaks säästa kümneid nootasid ja seega kokku hoida kümneid tuhandeid rublasid, mis seni veel tõstavad püütud kala omahinda.

Märgatavalt saab aga kokku hoida nootade parandamiseks antud abimaterjale — noodalina ja tamsalõnga. Seda on võimalik teha, kui need materjalid rangelt arvele võtta ja õigesti säilitada. Alati peab jälgima, et abimaterjale ei kuhjuks laevale liiga palju. Üks asi on see, et siis tavaliselt ei peeta neist materjalidest ka enam küllalt lugu, vaid nendega «priisatakse». Teiselt poolt aga tuleb meeles pidada, et traallaevade laadruumid on niisked, ja kui seal hoida palju abimaterjale, võivad need aja jooksul pehastuda, eriti kui neid korrapäraselt ei tuulutata. Sama kehtib ka tagavaranootade kohta.

Võin veel tuua lihtsa näite tamsalõnga ülekulust. Traalmeistril on tamsa tavaliselt suurteks keradeks keritud. Terve kera tuuakse tekile. Siin saab ta märjaks ja sageli jäetakse ta sellisena masti juurde meisterdatud kasti. Kuid nootasid ei lõhuta iga päev ja seega

Traaleri STB-7146 motorist Kaus (vasakul) ja mehaanik Mäe paigutavad järjekordse rikkaliku loomuse kastidesse.

ei lähe ka tamsat iga päev tarvis. Ühel «heal» päeval aga visatakse terve tamsakera üle poordi, kuna ta on muutunud tarvitamiskõlbmatuks — on niiskuses pehastunud. Siit lühike järeldus: tamsat ei tohi kerida suurteks keradeks, vaid teda on õige säilitada vihtidena, milledele on avatud õhu juurdepääs.

Kokkuvõttes võib öelda seda, et meie laeval saadud teatav kokkuhoid on tulnud põhiliselt pisiasjadest. Me peame silmas, et iga lõhutud klaasujuk, riknenud tamsakera ja muud sellised «nipped-näpped» pole küll kes teab kui kallid, kuid aasta kohta teevad nad välja kenakese summa, mis tõstab traalpüügi omahinda. Neid kulusid võib aga edukalt «kokku tõmmata», ja seda me peamegi tegema, sest seitseaastakul on igal traallaeval täita küllaltki vastutusrikkad ülesanded.

ORGANISEERITUS — EDU PANT

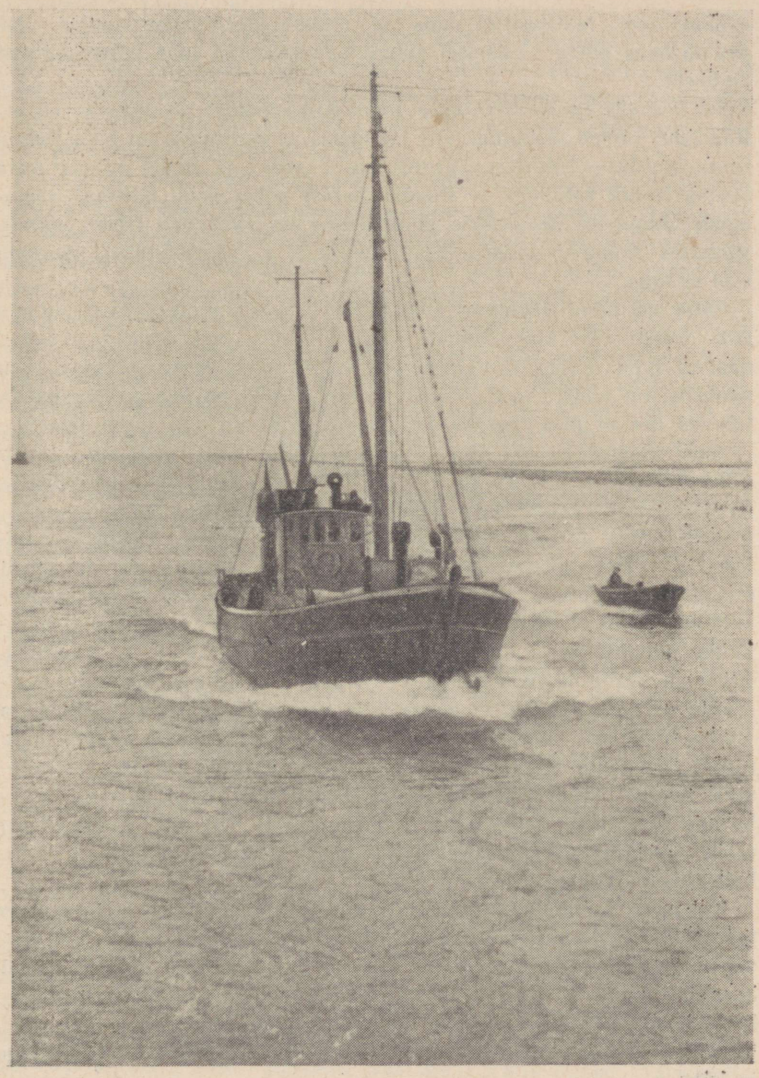
Traallaeva STB-7265 meeskond on Pärnu Riiklikus Merepüügi Baasis üks paremaid. Sotsialistlikus võistluses tuli ta 1958. aastal baasis teisele kohale. Kalapüügi aastaplaani täitis laeva kollektiiv 157-protsendiliselt, andes riigile 714 tsentnerit kala üle plaani. Traalvarustuse ja kütteõli kokkuhoidliku kasutamise ning liigsete laevaseisakute vältimise tõttu suutis meeskond ühe tsentneri kala omahinda alandada 26 rubla võrra. Avaldame kogemuste vahetamise korras traallaeva STB-7265 kapteni Akim Sinetski jutustuse.

Töötan traallaeval alates 1948. aastast. 1950. aastal usaldati mulle esmakordselt laeva juhtimine ja koos sellega vastutus inimeste, laeva ja kalapüügi eest.

Selleks et merest välja tuua rikkalikke saake, peab eelkõige oma tööd armastama, mitte kartma merd ega raskusi. Meie kalalaevastikus on kahjuks küll ka selliseid «kalureid», kes esimese lainetuse korral püügile käega löövad, et ootame, kuni möödub ... Pole imestada, et sellistel meremeestel on raske plaani täita. Kala tuleb ju merest välja võidelda.

Tingimata on laeval vaja luua sõbralik, üksmeelne kollektiiv, mis on eelduseks tugeva töödistsipliini loomisel. Samuti on tähtis kapteni isiklik eeskuju — ta ei tohi eralduda meeskonnast, peab ise kõigest osa võtma. Meie traallaeval on töö organiseeritud selliselt, et vajaduse korral abistavad kõik kollektiivi liikmed üksteist: üks kõigi ja kõik ühe eest.

Kaptenina pean otsustama, millises kohas ja millise kursiga alustada traalimist. Pimesipüük häid tulemusi anda ei saa. Kuidas aga valida püügikohta? Meie laevastikus on muidugi luurelaev, kuid ainult sellele lootma jääda ei või. Luurelaev on küll varustatud kaasaegsete kalaluureseadmetega, kuid ta suudab läbi uurida suhteliselt väikse rajooni. Pealegi pole tema töö mõnikord küllalt efektiivne kas või sellepärast, et luurelaeva meeskond pole kalapüügist materiaalselt huvitatud. Järelikult tuleb loota suurelt osalt oma kogemustele ja vaatlustele. Aastate jooksul olen küllaltki põhjalikult tundma õppinud meie püügirajooni. Palju on selleks kaasa aidanud püügižurnaal. Märgin sinna alati kuupäeva, tuule suuna ja tugevuse, püügikvadraadi ja loomuse suuruse. Palju aitab meid ka see, et kõik laevad annavad igal hommikul kell 11 raadio teel teateid püügi kohta. Need teated kirjutan samuti üles. Hiljem, analüüsides kogutud materjale, teen

Kui laev ja püügivahendid on eeskujulikus korras, on merelesõit ***lausa lõbuasi.***

kokkuvõtted: millises rajoonis ja milliste tingimuste juures võib oodata head püüki. Edasisel püügil aga arvestan juba varemkogutud andmeid.

Nii näiteks tulin pikaajalise tööpraktika põhjal järeldusele, et kui Riia lahel puhub lõunatuul, siis jaanuaris ja veebruaris on kala Ruhnu saare läheduses. Märtsis, aprillis, mais, juunis ja juulis aga on kala hoopis teistes kohtades — Ruhnu saarest põhja pool, lähemal Saaremaale. Augustis, septembris ja oktoobris on püük hea Irbeni väinas. Viimases rajoonis paikneb alati suurkala — alamõõdulist noorkala seal ei liigu.

Palju on mind õpetanud kogemuste vahetamine teiste kaptenitega kala üleandmise ajal. Samuti kuulan raadio teel, kuidas püüavad naaberlaevad, ning võrdlen nende teateid oma laeva püügiga. Kui naabritel on püük parem, sõidan nende juurde, on aga asi vastupidi, tulevad nemad meie juurde. Läbirääkimisi peame iga tunni järel.

Suur tähtsus on töö õigel organiseerimisel. Töö tuleb seada selliselt, et püügikohale jõudmise ajaks oleksid ettevalmistused püügiks lõpetatud ja et püüki võiks alustada minutitki kaotamata.

Eriti tähtis on traalvarustuse eelnev korrastamine. Vaatamata sellele, et saame traalnooda otse töökojast, ei kinnita me tavaliselt kunagi talle ujukeid ja raskusi enne, kui oleme teda tähelepanelikult kontrollinud. Näiteks kontrollime veel kord seliste pikkust, pärälõnga numbrit ja silma suurust, topenantide pikkust ja kinnitust. Alles siis seame kogu meeskonnaga traalnooda kiiresti töökorda: pealmisele selisele kinnitame penoplastist hüdrodünaamilised ujukid ja alumisele selisele raskused (metallrõngad). Siin otsustab kapten, mitu ujukit ja raskust kinnitada traalnoodale. Kui noot on kerge, peenemast lõngast, selised ja topenandid kergendatud tüüpi, pole otstarbekohane kinnitada traalnoodale palju ujukeid. Kui aga traalnoot on raske, tuleb tema külge kinnitada rohkem ujukeid, et saada võimalikult suurt vertikaalset avanevust.

Kui merre lasta kontrollimata traalnoot, võib juhtuda, et laev veab teda tükk aega enda järel, kuid meeskond kala ei saa. Miks? Töökojas võisid näiteks rotid traalnooda pärasse auke närida, samuti võisid kusagile augud ja kulunud kohad tekkida ka lihtsalt nooda pikaajalisest kasutamisest. Traalimise ajal aga on lina äärmiselt pingutatud ja võib rebeneda. Meeskond raiskab sel juhul asjatult tööjõudu, aega ja kütet.

Kohe pärast traalnooda vettelaskmist seame töökorda teise nooda. Kuid et see ei takistaks tööd laeval, paneme ta laadruumi. Teine traalnoot peab alati reservis olema, et kui esimese noodaga midagi juhtub, saaks teist otsemaid kasutada. Nii töötades säästame püügikohal palju väärtuslikku aega.

Tavaliselt teeme püügikohal esialgu 30-minutilise proovitraalimise. See näitab kohe, kas selles paigas on kala ja kas püüki tasub alustada. Sellega väldime ebameeldivaid üllatusi. Proovitraalimine lubab meil hoiduda ka noorkala hävitamisest — näeme kohe, kas selles piirkonnas on kala standardne. Lisaks näeme proovitraalimisest, kas traalvarustus on korras või mitte.

Traalimise ajal tuleb kogu aeg tähelepanelikult jälgida traalnoota. Kui näiteks rõngad pärast 2—3 traalimist on alt läikima hõõrdunud, on selge, et nad puutuvad merepõhja. Kui loomus on oodatust väiksem, tuleb viga otsida traalnoodast. Noot tuleb sel juhul kiiresti üle vaadata. Nooda ebaõige töö kohta leidub arvukalt tõendeid, mida laeva kapten peab märkama: rõngaste läikimine, parem- või pahempoolse topenandi hõõrdumine, traalnooda pealmise poole kulumine jm. Tähtis on ka seda jälgida, et vaierid oleksid õigesti vette lastud. Traalimisel tuleb arvestada tuult ning traalimise kiirust, et vältida laeva kõrvalekaldumist ettenähtud kursist. Selleks et traalnoot töötaks normaalselt, peab traallaudade tsentreid ühendav mõtteline joon olema risti traallaeva liikumise suunaga. Traalnooda ebaõige asend vähendab tema horisontaalset avanevust, võib kutsuda esile lina kiskumise noodas või tema ümberpöördumist. See kõik vähendab saaki ja suurendab traalvarustuse kulumist.

Varem hästi läbimõeldud töö organiseerimine ning inimeste õige paigutus võimaldavad kokku hoida püügiaega. Meeskonna iga liige peab teadma oma kohta ning ülesandeid igal tööoperatsioonil. Meie laeval on mehaanik alati vintsil, kuigi see on traalmeistri töö. Mispärast? Aga sellepärast, et mehaanik kui teoreetiliselt rohkem ettevalmistatud ning kogenum töötaja oskab vintsiga töötada paremini — ta ei lülita seda asjatult sisse ega rebi. Üks inimene seisab meil esimese, teine tagumise traallooga juures. Traalmeister seisab meil tavaliselt laeva keskkohal, parema parda ääres ning jälgib hoolikalt traalnooda liikumist. Kapten seisab roolikambris ning juhib kogu tööd, vähendab või suurendab laeva kiirust, juhib vintsi tööd jne.

Eriti tõsist tähelepanu tuleb traallaeval pöörata ohutustehnikanõuete rangele täitmisele. Kui ei täideta ohutustehnika eeskirju, võib näiteks juhtuda, et traalnooda väljavõtmisel traallaud lõikab traallooga juures seisval meeskonnaliikmel sõrmed maha. Alles siis, kui kapten on veendunud, et kõik on korras ja kõik mehed on oma kohtadel, võib ta anda käsu: alustada traalnooda väljavõtmist. Tavaliselt ma ei luba kunagi uustulnukail töötada traallooga juures. Esialgu õpetame neid, laseme neil töötada vilunud seltsimeeste kõrval ja alles siis, kui uustulnuk on saanud vajaliku vilumuse, laseme ta iseseisvale tööle. Ohutustehnikanõuete täitmist õpime peamiselt praktilise töö juures — traalnooda merrelaskmisel ja väljavõtmisel. Traalnooda

merrelaskmisel ei liigu meil laevatekil keegi, see on kategooriliselt keelatud. Kõik peavad olema ettenähtud töökohtadel.

Mõni sõna remondist. Kogu remondi püüame teha omal jõul, laeva ekspluatatsiooni ajal. Seetõttu seisime 1958. aastal plaanilises remondis ainult 50 päeva.

Käesoleval ajal valmistuvad meie baasi traallaevad ette, et esimestena vabariigis minna üle isemajandamisele. See toob kahtlemata kaasa kala omahinna alanemise, tõstab laevameeskondade materiaalset huvitatust kütteõli, traalvarustuse jne. kokkuhoiu osas.

Mulle näib, et sagedasem töökogemuste vahetamine meie traallaevade meeskondade vahel aitaks likvideerida mõningate meie laevade mahajäämust ning tunduvalt tõsta kalasaaki.

KÕRGETE HEERINGASAAKIDE EEST

Traallaeva SRT-4575 kapteni Igor Klotško jutustus

Püügilaeva meeskond, kes asus kapten sm. Klotško juhtimisel partei kongressi eelsesse töövalvesse, tegi järjest kaks reisi Põhja-Atlandile ja püüdis 310 ts heeringaid üle plaani.

Selleks et püügiülesandeid edukalt täita, on laev vaja järjekordseks reisiks hästi ette valmistada ja laevameeskond tähelepanelikult komplekteerida.

Kõigepealt ütleksin mõne sõna inimeste valikust, kuna neist oleneb laevale antud ülesannete täitmine. Eriti suur tähtsus on püügilaeva tootmiskollektiivil, sest meremeeste süü läbi võib juhtuda õnnetusi, eriti kui neil ei ole küllaldast julgust, enesekindlust, distsiplineeritust ja erialast kiirust. Neist ei olene ainuüksi edukas kalapüük, vaid kogu laeva ja meeskonna julgeolek.

Sellepärast peab laevale uute meeskonnaliikmete võtmine alati olema laevakapteniga kooskõlastatud. Kahjuks meie baasi kaadriosakond eksib nii mõnigikord selle nõude vastu. Ja nii määratakse laevale inimesi, keda kapten ei tunne. See on vastuolus merelaevanduse koodeksiga nr. 56, kus on öeldud, et kõik laevameeskonna liikmed määratakse kohtadele kooskõlastatult laevakapteniga. Igal kaptenil peab olema õigus valida endale meeskonnaliikmeid, keda ta peab mereteenistuseks kõlblikuks. Nüüd on aga juhtunud seda, et laev alles jõuab merele, kui juba mõned uued meremehed langevad rivist

välja. Mida teha selliste inimestega? Tuleb kaotada kallist aega, tagasi pöörduda ja need «meremehed» maale saata.

Kuid samal ajal ei või ka unustada, et merememeheks ei ole keegi sündinud. Kaptenist ja laevajuhtkonnast oleneb noorte meremeeste kasvatamine, nende distsiplineeritus, vajalik mereasjanduse tundmine, armastus laeva ja oma elukutse vastu. Samuti ei saa unustada, et kapteni autoriteet oleneb paljudel juhtudel tema vahekorrast oma alluvatega, tema otsekohesusest, isiklikust eeskujust, otsustavusest ja nõudlikkusest.

Ei saa salata, et meil on eesrindlike kaptenite kõrval ka mahajääjaid, on selliseid laevu, kus inimesed seavad oma ainsaks ülesandeks püüda kala. Saaljuures aga ei huvita neid laeva sanitaarne seisund, üldine olukord, meremeeste välimus, elukultuur. Kui sellise laeva meeskonnaliige viiakse üle eeskujulikule laevale, tuleb sealsel kaptenil viivitamatult asuda uustulnuka ümberkasvatamisele, selgitada temale ta puudusi ja väära suhtumist oma ülesandeisse.

Kapten ei ole vastutav ainult kalapüügi, laeva korrasoleku ja meeskonnaliikmete elu eest, vaid ka inimeste — kaadri — kasvatamise eest. Kriitilistel momentidel võib meremeeste madal moraal viia katastroofini.

Suur tähtsus on laeva organisatsioonilis-majanduslikul ettevalmistamisel reisiks. Kapten ja mehaanikud peavad laeva sadamas seismise ajal kontrollima remondi kvaliteeti ja püügivarustuse komplekteerimist antud püügiperioodiks. Vahel juhtub, et laevale antakse selline püügivarustus, mida tegelikult ei saa kasutada: võrgud on ebasobiva silmasuurusega — kevadel väiksesilmaliste asemel suuresilmalised. Näiteks Islandi lähistel on vaja suuresilmalisi võrke, Põhjameres aga väiksesilmalisi (24—26-millimeetrise silmaga).

Vähem tähtis pole ka see, kuidas laev on remonditud, kuidas töötavad kalaluureseadmed. Ühed inimesed väljuvad merele, teised remondivad laeva. Juhtub, et remondibrigaadid suhtuvad oma töösse ükskõikselt, ja siis sadamast väljumisel selgub, et rool, vints, spil või mõni muu seade ei tööta korralikult. Sellepärast peabki laeva kapten enne sadamast väljumist kontrollima kõigi mehhanismide ja navigatsiooniseadmete tööd.

Kahjuks on meil veel selliseid kapteneid, kes suhtuvad oma tööülesannetesse lohakalt. Ja siis algab viimasel minutil enne väljumist kiirustamine: veetakse varustust, hakatakse veel üht-teist remontima ja korrastama jne. Neid töid aga oleks võidud teha juba varem. See kõik võib põhjustada laeva ebatootliku seisaku, halvendada ekspluatatsioonilisi näitajaid.

Saabunud püügipiirkonda, on kapteni üheks tähtsamaks kohuseks kindlaks määrata võrkude väljaheitmise koht, et vältida tühje triivi-

misi. Selleks on vaja teada kala bioloogilisi iseärasusi, tema migreerimist erinevatel aastaaegadel, veetemperatuuri mõju kalaparvede asukohale, tuule ja teiste tegurite mõju. Võrkude sisselaskmise momendi kindlaksmääramisel aga on peamiseks teguriks siiski luureseadmed, esmajärjekorras kajalood ja oskus temaga töötada.

Mina toetun püügipiirkonna valikul eelkõige eelmiste reiside märkmeile, kus on näidatud püügikoht ja kui palju me sealt kala saime. Samuti kasutan kajaloodi üleskirjutuste kogumikku, mis mul on kleebitud žurnaali. Sinna on märgitud ka tuule tugevus ja suund, veetemperatuur, võrkude silmasuurus ja püük. Praktika on näidanud, et eriti vajalik on tähelepanelikult tundma õppida kajaloodi näitajaid, et õigesti osata eraldada heeringat pikšast ja teistest kaladest. Võrreldes eelmisel reisil tehtud kajaloodi üleskirjutusi momendiandmetega, võib teatavate kogemuste varal teha püügi suhtes küllaltki õigeid järeldusi.

Kui kajalood avastab kalaparve, võtan stopperi ja määran kindlaks parve pikkuse. Seejärel muudan kurssi 90° võrra ja suunan laeva uuesti kalaparve kohale, määrates kindlaks kalaparve laiuse. Laeva liikumise suunad, kalaparve alguse ja lõpu märgin planšetile. Kuid pärast kajaloodi esimest näitamist pole õige võrke kohe vette lasta. Püügikoha võib kindlaks määrata alles pärast täpset luuret ja andmete võrdlemist. See aitab tagada rikkalikku saaki.

Triivimisele asun mõnevõrra kaugemalt, sellise arvestusega, et võrgud oleksid kalaparve juurde saabumisel töökorras. Kajalood võimaldab kindlaks määrata kalaparve kontuurid ja horisondi, kuid ei näita parve liikumise suunda. Seda saab kindlaks määrata ainult teiste laevadega sidepidamise abil. Iga päev kell 9—12 annavad laevad raadio teel edasi püügiandmed. Nende põhjal saab iga kapten teha endale vajalikke järeldusi.

Kalaparvede liikumise suunda saab kindlaks määrata ka eelmiste aastate märkmete abil, arvestades varajasemaid triivimisi ja seda, millisest küljest kala varem on võrkudesse pugenud.

Püügiaegade kindlaksmääramisel juhindun peamiselt praktilistest tähelepanekutest. Nii näiteks on märgatud järgmist seaduspärasust: kui kuu tõuseb enne päikese loojumist, siis kala tõuseb pärast kuu loojumist, kusjuures ta teeb seda üks kord ööpäeva jooksul. Kui aga kuu tõuseb pärast päikese loojumist, püsib kala sügaval, tema tõus on väike ja tuleb rahulduda väikeste parvede püüdmisega.

Palju väärtuslikku annab ka veetemperatuuri vaatlus. Veetemperatuuri järskude muutumiste puhul tuleb kalaparve otsida külma ja sooja vooluse kohtumise kohal. Praktika on näidanud, et näljane kala asub soojas vees, kuid pärast täissöömist läheb üle külma voolusesse.

Triivvõrkuderibi püügile asetamist ja väljavõtmist juhatab meie

laeval vanem triivmeister. Selle juures on suur tähtsus tekikomando organiseerimisel ja paigutamisel. Meil on kõik inimesed paigutatud kindlatele kohtadele, nagu seda teistelgi laevadel tehakse. Praktika on näidanud, et see moodus on parim, võimaldades töötada rütmiliselt. Meie laeva meeskond on õppinud võrke välja heitma «käigupealt» ja ka 7-pallise tuulega. Võrguribi heidame välja 12—18 minuti jooksul.

Tööjõu paigutamisel on kõige tähtsam arvestada meeste individuaalseid võimeid, füüsilist jõudu ja töökogemusi. Noortele näiteks anname sellise töö, mille tegemine nõuab vähem erialaseid teadmisi, nagu poikõite ja poide merrelaskmine. Kogenud tekimeeste ülesandeks aga on poikõite ja poide sidumine jne.

Sügistalvisel püügiperioodil on meremehe töö füüsiliselt raske ja vastutusrikas. Kevadsuvisel püügiperioodil on heeringaparved hõredad ning liiguvad horisontaalselt, sügistalvisel perioodil aga on migratsioon vertikaalne ja kala asub tihedates parvedes. Tavaliselt hoidub kala suurtesse sügavustesse, ainult mõned korrad ööpäeva jooksul, hämaruse saabumisel, tõuseb ta (1—1,5 tunniks) 50—70 meetri sügavusele. Sel ajal on vaja püügiks kasutada iga minutit, isegi väike hilinemine võrkude väljaheitmisel vähendab saaki tunduvalt.

Sügistalvisel püügiperioodil hukkub pealegi võrke, ja seda peamiselt tormide ja ülepüügi tõttu. Sellised kahjud ulatuvad igal aastal miljonitesse rubladesse.

Vaatamata kasutuselevõetud abinõudele upub võrguribi ülepüügi puhul mõne minuti jooksul. Selliste kahjude vältimiseks püüan võimaluste piirides iga tund võrke kontrollida. Järjest kontrollin ka kajaloodi näitajaid. Kui kajalood näitab tihedaid kalaparvi, s. o. kirjutab pideva lindi, siis hakkame viivitamatult võrke välja võtma, vaatamata sellele, kas esimestes võrkudes oli kala või mitte. Tavaliselt siiski ei võta me võrke välja enne, kui oleme kontrollinud 5—6 võrku ja kui viimastes võrkudes märkame järjest suurenevat saaki.

Tihti tekitab suuri kahjusid võrguribide hävimine laeva juhtkonna hooletuse tõttu. Eriti tähelepanelikult on kaptenil vaja jälgida võrguribi siis, kui teatavas püügipiirkonnas on palju laevu koos. Siin võivad paljude laevade võrguribid sassi minna. Suur tähtsus on mõistagi ka püügivarustuse tähelepanelikul ettevalmistamisel ja selle pideval kontrollimisel, eriti aga poidel, et õigeaegselt avastada nõrgad, kulunud kohad. Vajaduse korral tuleb suurendada poide arvu ja põhjalikult kontrollida poikõite seisukorda. Tormise ilma ja tiheda kalakontsentratsiooni puhul on vaja suurendada võrguribi ujuvust. Seda on võimalik teha ainult siis, kui tekimeeskond jälgib tähelepanelikult poikõite, võrkude, juhtköie, poide jne. seisukorda. Iga avastatud puudus on vaja viivitamatult kõrvaldada.

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

Ei tohi unustada ka poliitilist kasvatustööd. Suur tähtsus on selles osas laevameeskonna üldkoosolekutel, milliseid meie laeval korraldatakse kord kuus. Samuti peetakse meil regulaarselt laeva komsomoliorganisatsiooni koosolekuid ja nendel arutatakse töö parandamise küsimusi. Sellistel koosolekutel oleme läbi mõelnud, kuidas suurendada kalasaaki. Samuti arutame siin tähtsamaid poliitilisi küsimusi.

Olgugi et laeva kapten on laeval ainujuhtija, on tal alati vaja kuulata meeskonna häält ja arvestada oma abide ettepanekuid. See on kasuks mitte ainult kogu kollektiivile, vaid tõstab ka tunduvalt kapteni autoriteeti oma meeskonna silmis. Seda kõike arvestades lahendame koosolekutel paljusid küsimusi kollektiivselt, ühiselt.

Meie laeva meeskond rakendab kogu oma jõu ja oskuse selleks, et anda elanikele rohkem kala, parandada laeva ekspluatatsioonilisi näitajaid, paremini hooldada püügivarustust ja tunduvalt alandada püütud kala omahinda.

KALALUURE EESMÄRK JA VIISID

Kalalaevastiku õigeks ja efektiivseks ärakasutamiseks ei piisa ainuüksi meeskondade rikkalikest kogemustest, nende töö ladususest ja eeskujulikust juhtimisest. Eelkõige on vaja leida kalaparved ja juhtida kalapüügilaevad sinna, kuhu kalad koonduvad kõige arvukamalt. Käesoleval ajal, millal kalapüügi pearõhk üha rohkem kandub passiivselt rannapüügilt aktiivsele merepüügile, kasvab kalaluure tähtsus järjest.

Oma ülesannetelt jaguneb kalaluure perspektiiv- ja operatiivluureks.

Perspektiivluure tegeleb uute püügipiirkondade kalarikkuste uurimisega või ekspluateeritavate veekogude kalavarude olukorra, s. o. edaspidiste püügivõimaluste tundmaõppimisega. Põhjaliku analüüsi teel määratakse kindlaks üksikute kalaliikide migratsiooniteede muutumise põhjused ja nende liikumise perioodilisus. Perspektiivluure annab kalade jagunemise ja võimalike püükide kohta prognoose pikemaks ajaks, koostab hooajalisi ja aastaülevaateid kalavarude olukorra kohta antud basseinis.

Operatiivluure ülesandeks on vahetu kalaparvede otsimine ning püügilaevade juhtimine nende parvede kannule, laevade õige ja otstarbekohane dislotseerimine. Operatiivluure koostab prognoose kalaparvede asetuse ja liikumise suuna kohta üksikute mereosade järgi lühema perioodi kohta.

Õigesti organiseeritud kalaluure tõstab tunduvalt püügilaevade töö efektiivsust ning aitab vältida tühje loomuseid.

Kalaluure viisid

Koos kalapüügi arenemisega täieneb järjekindlalt ka kalaluure tehnika. Juba meie esiisad õppisid ilmastikunähtuste, mere seisukorra, veelindude ja mereloomade käitumise jm. järgi kindlaks määrama kalaparvede liikumist ja asukohta. Esimeseks kalaluure viisiks on seega visuaalne luure, mis põhineb eeltoodud tähelepanekutel ning kalaparvede otsesel vaatlemisel nii laevadelt kui ka kaldapunktidest.

Teiseks kalaluure viisiks on bioloogiline luure, mis põhineb kalade erineva bioloogia, migratsiooniteede, toitumise ja toiduobjektide tundmaõppimisel ning vastavate seaduspärasuste väljatoomisel. Nimetatud viisi kasutamine on eriti suure tähtsusega perspektiivluures.

Ammutuntud kalaluure viisiks on luurepüüniste kasutamine. Kalaluures kasutatakse peaaegu kõiki neid püüniseid, mida kasutatakse ka töönduslikus kalapüügis: võrke, traalnootasid, seinnootasid, koonusvõrke, õngi jne. Luurepüünistele esitatakse aga veel lisanõue: nende abil peab saama kalaparve asukohta ja kontsentratsiooni kindlaks teha võimalikult kiiresti. Sel eesmärgil kasutatakse kalaluureks tunduvalt väiksemaid ja lihtsamaid püüniseid ja samuti lihtsustatud töövõtteid.

Tänapäeval teeb kalaluure oma arengus määratu suuri edusamme. Kala otsimiseks on inimeste käsutusse antud lennukid ja helikopterid, mis võimaldavad kiiresti läbi vaadata suuri rajoone. Hüdroakustiliste seadmete abil saab avastada kalaparvi ka sügaval, vee alumistes kihtides, kuhu inimsilm ei ulatu. Ulatuslikke katseid tehakse veealuste televisiooniseadmete kasutuselevõtmiseks, et nende abil avastada kalaparvi ja õppida tundma kalade käitumist mitmesuguste püüniste juures, samuti kogu veealuse elu uurimiseks otsese vaatluse teel.

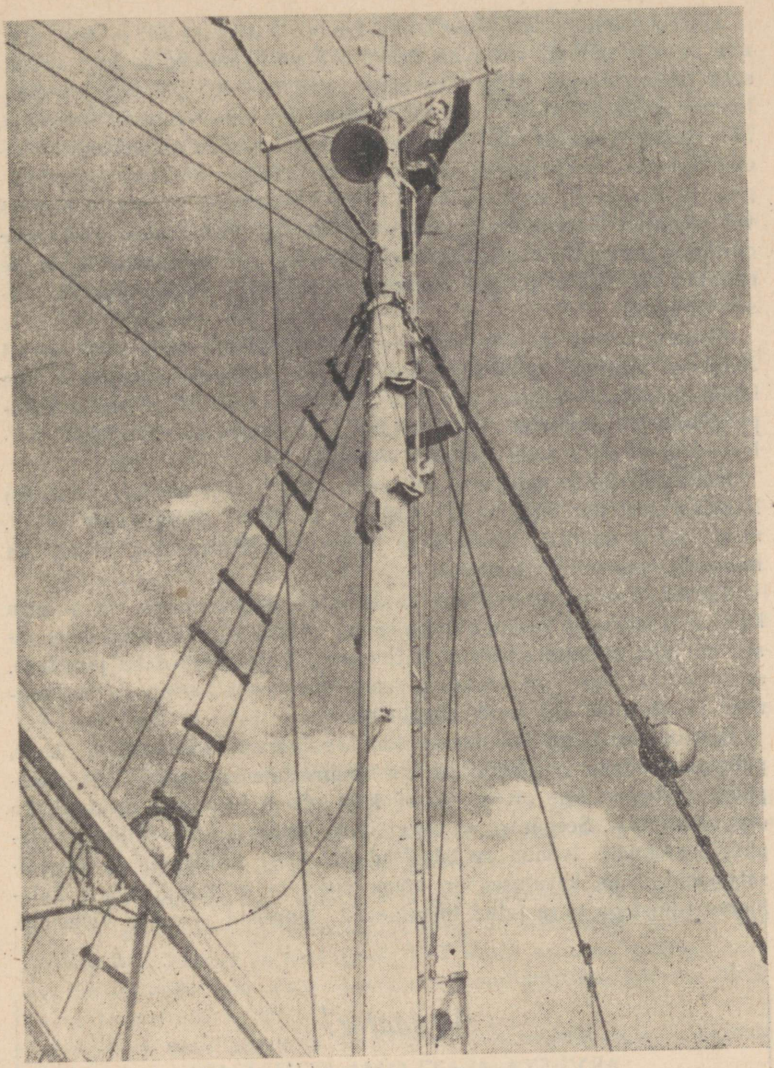
Lennuluure

on viimasel ajal võrdlemisi laialdaselt levinud pelaagiliste kesk- ja pealmistes veekihtides elavate kalaparvede avastamisel. Vaikse ilmaga võib lennukilt kalaparvi näha kuni 10 meetri sügavuses vees ja hästi läbipaistvas vees mõnikord isegi sügavamal. Vaatlusandmete põhjal koostatakse erilised kaardid, mis antakse otsekohe üle püügilaevadele. Veel sagedamini teatatakse lennukilt raadio teel otse püügilaevadele kalaparvede asukoht ja liikumissuund.

Lennuluure suureks puuduseks aga on see, et vee lainetus raskendab vaatlust või teeb selle täiesti võimatuks.

Lennuluure kasutamise võimalused on viimasel ajal tunduvalt laienenud seoses helikopterite kasutuselevõtmisega. Nendelt saab palju põhjalikumalt vaadelda antud akvatooriumi teatud veeala, kuna helikopter võib peatuda õhus ühel kohal ja vajaduse korral laskuda veepinna ligidale.

Kaasaegset kalaluuret võib oma vaatlusviiside poolest pidada kombineerituks. Otsustav tähtsus on seejuures hüdroakustilistel kalaluureseadmetel. Kõik eelloetletud luureviisid aga on vähema tähtsusega ning on kasutusel täiendavaks luureks hüdroakustiliste seadmete kõrval.

Hüdroakustiliste seadmete hulka kuulub kajalood ja nn. ladar, mis on ette nähtud vastavalt veekihtide vertikaalseks ja horisontaalseks läbiuurimiseks. Hüdroakustiliste seadmete töö põhineb ultrahelilainete levimisel vees: vette saadetakse lühikesed ultrahelisignaalid, mis veekogu põhjalt või vahepealsetes veekohtades asetsevatelt muudelt kehadelt peegeldudes saabuvad vastuvõtja-vibraatori kaudu tagasi keskaparaati. Keskaparaat kas näitab saadud kaugusi meetrites või kirjutab kajagrammi vastavale lindile. Veekihtides asetsevate objektide paremaks vaatlemiseks on viimasel ajal kajaloodidele juurde ehitatud nn. kalaluup, mis fikseerib kajagrammi suurendatud kujutised ekraanil.

Esimesi katseid kajaloe kasutamiseks kalapüügil tehti 1929. aastal Jaapanis. Aastail 1935—1937 hakati neid seadmeid kasutama juba laialdasemalt. Käesoleval ajal aga on kõik keskmised ja suured kalapüügilaevad varustatud kajaloodidega, kaasaegsetele suurtele traallaevadele on peale selle asetatud veel ladar.

Hüdroakustiliste seadmete abil saab kiiresti läbi uurida võrdlemisi laialdasi merepiirkondi ning määrata kindlaks kalaparvede arvu, neist igaühe suuruse, tiheduse ja asendi veekihtides ning samuti ka merepõhja reljeefi ja iseloomu.

Suured tulevikuperspektiivid kalaluures kasutamiseks on praegu katsetusel olevatel veealuse televisiooni seadmetel. Esimesed katsetused on juba andnud positiivseid tulemusi. Sellest võib teha järelduse, et nimetatud seadmed võetakse peagi laialdaselt kasutusele kalaluureks ja veealuse elu tundmaõppimiseks.

Nõukogude Liidu kalalaevastiku arvuline ja kvalitatiivne kasv, püügipiirkondade ja püügiobjektide tunduv laienemine, aktiivse merepüügi süstemaatiline areng — see kõik nõuab kalaluure eeskujulikku organiseerimist. Seepärast on kõigis Nõukogude Liidu põhilistes kalapüügibasseinides loodud spetsiaalsed kalaluure valitsused ja organisatsioonid, kelle käsutuses on kõige uuemate ja täiuslikumate kalaluureseadmetega varustatud luurelaevad, -lennukid ja muud vahendid.

L. LINK

Agitaator!

ARVESTA ALATI OMA KUULAJATE
HARIDUSLIKKU JA ARENEMISE TASET.
SELLETA SA EI SUUDA KÕITA
NENDE TÄHELEPANU JA POOLEHOIDU,
KÕNELED OMA VESTLUSKAASLASTEST „MÖÖDA"!

KUI VANAKS ELAVAD KALAD JA KUIDAS MÄÄRATAKSE NENDE VANUST

Kui vana on see või teine kala ja kui vanaks kalad üldse elavad? Selliseid küsimusi esitavad tihti nii kalurid kui ka kala tarbijad. Kalade vanuse määramine pakub suurt teoreetilist huvi ja on kalatööndusele ka suure praktilise tähtsusega.

Eesti NSV vetes esineva 75 kalaliigi ja teisendi hulgas on kalu, kes saavutavad suhteliselt kõrge vanuse, ja leidub ka neid, kelle eluiga on üsna lühike. Kalade elu algab marjaterast. Suurem osa kalu paljuneb kudemise teel. Meie vetes esineb ainult üks elavaid poegi sünnitav kalaliik — emakala.

Kalad koevad kas iga aasta, üle aasta või üle kahe aasta (mõned lõhilased) või üks kord elus (angerjad).

Embrüonaalne (looteline) marja arenemine kestab viljastamise momendist kuni koorumiseni. Räimel näiteks kestab see periood 11°C juures 8 ööpäeva, siial, lõhel ja forellil aga terve talve. Marjast koorunud kalavastsed — larvid — on sedavõrd arenemata, et on isegi raske vahet teha nende eri liikide vahel.

R ä i m e larvid on koorumisel läbipaistvad ja 6—7 mm pikkused. Kaks-kolm ööpäeva elavad larvid marjaterast kaasatoodud rebukoti arvel. Rebukoti ärakasutamise järel on väike larv suuteline iseseisvalt toituma. Umbes kuu aja jooksul kasvavad räimelarvid 3,5 sm pikkusteks ja muutuvad räimekujulisteks.

Räimesaagis moodustavad peamise osa 3—4-aastased, Pärnu lahes ja mujal Riia lahe rannikul püügihooaja lõpul isegi kaheaastased räimed. Kuid räim elab tegelikult kuni 15—17 aasta vanuseks.

Kaheaastaste räimede keskmine pikkus on 12,3 sm: 7-aastastel 21—24 sm; 13-aastastel 26,5 sm ja 15-aastatel 35 sm. Üksikud räimed saavutavad kuni 700—800 g raskuse.

Sügiskuduräimed, kes koevad avamere madalikel augustist oktoobrini, on 4—7 aasta vanused. Suuremad, nn. jääräimed, kes on suurema kasvukiirusega ja keskmiselt 5—7 aasta vanused, tulevad kevadel jää sulamise ajal, enne nooremaid, rannikuvetesse kudema. Sellal on veetempertuur 3—5°.

Valdavas osas saavutab Riia lahe räim suguküpsuse kaheaastasena, Soome lahes ja Balti meres 3-aastasena.

K i l u — meie merevete väärtuslikumaid massikalu, saavutab suguküpsuse 2-aastaselt. Kilu koeb suvel juuni lõpust kuni augustini. Seda teeb ta sügavamal avamerel, kus veesügavus on vähemalt 90—100 m. Mari on tal planktoniline, s. o. hõljuv.

Peamiseks püügiobjektiks on 2—3 aasta vanune kilu, pikkusega

10—13 sm ja raskusega 9—11 g. Mõnel aastal püütakse rohkesti ka suuremaid ja vanemaid — 4-aastasi ja 12—16 sm pikkusi kilusid. Balti mere kilu ei ela üle 6 aasta.

Lõhe on Eesti NSV merevete suurimaid ja hinnalisimaid kalu. Lõhe on siirdkala. Ta koeb jões ja seal elavad 2—3 esimest eluaastat ka tema maimud, saades 14—20 sm pikkusteks. Seejärel siirduvad nad merre, kasvavad seal kiiresti ning saavutavad 4—5 aastaga täiskasvu ja suguküpsuse.

Mõnikord jääb väike osa lõhemaimudest pikemaks ajaks jõkke ja saab seal ka suguküpseks. Need on nn. kääbuslõhed (isased), kes võtavad vahel osa ka kudemisprotsessist.

14—15 kg kaaluvad lõhed on 5—6 aastat vanad. Suurimad lõhed on kuni 170 sm pikkused, kaaludes kuni 37 kg. Nende vanus ulatub 8—10 aastani. Meil püütud suurim lõhe kaalus üle 37 kg.

Balti mere lõhe ei ela vanemaks kui 9—10 aastat. Ainult üksikud isendid võivad selle vanusepiiri ületada. Põhjameres elavad lõhed 12—15 aasta vanuseni.

Lõhede hulk on Balti mere piirkonnas viimase 60—70 aasta jooksul tugevasti vähenenud. Vähenemine on tingitud intensiivsest püügist; veehulga vähenemisest jõgedes, millest omakorda on tingitud loomulike kudemiskohtade vähenemine; suurenevast roiskvete laskmisest jõgedesse, metsaparvetusest, paisudest jm.

Siig kasvab aeglasemalt kui lõhe ja saavutab suguküpsuse 5-aastaselt. Siiad koevad sügisel oktoobrist detsembrini. Mari koorub kevadeks. Siiad elavad 15—20 aastat vanaks, kaaludes seejuures 4—6 kg. 1—1,5 kg raskused siiad on 9—10 aasta vanused.

Siigu on mitme erineva vormiga. Soomes on püütud 12 kg raskune siig.

Karpkala. Meil on ta peamiselt tiigikala. Harilikult on ta pikkus 30—50 sm ja kaal 1—3 kg. Üksikud isendid kasvavad üle 25 kg raskuseks ja kuni 150 aasta vanuseks. Meil on Lohja järvest püütud 17 kg raskune karpkala.

Latikas kasvab kuni 75 sm pikkuseks, kaaludes sel juhul 6—7 kg. Üksikud eksemplarid saavutavad kuni 10 kg raskuse. Latikate eluiga ulatub 13 aastani.

Vastavates nn. latikajärvedes kasvavad latikad kiiremini ja suuremaks kui meres. Latika ja teise kala — nurru — vahel on väga raske vahet teha, eriti noorelt. Latikas võib anda nurruga värdja.

Särg kasvab keskmiselt 10—25 sm pikkuseks ja 25—200 g raskuseks. Üksikud nende hulgast jõuavad 45 sm pikkuseni, kaaludes sel juhul 2 kg ja olles 19 aasta vanused. Soome sisevetes on püütud 3,2 kg raskune särg.

Särg on parvekala. Ta toitub peamiselt taimedest ja põhjalooma-

Niisuguse säga tõmbasid kalurid välja Emajõest. Kala kaalus üle 30 kg.

dest. Särjel on palju alaliike ja eri vorme. Võimalik on ka särje ristsugutus nurruga.

Haug on meie järvedes ja riimveelistes merelahtedes üks rohkemlevinud kalu. Haugid elavad keskmiselt kuni 30 aasta vanuseks. Kirjanduses leidub mõningaid andmeid ka 65 aasta vanuste haugide kohta.

Meie järvedes on püütud haug, kes kaalus üle 20 kg ja oli 17-aastane. Üks 23-aastane haug aga kaalus 14,8 kg. Siit nähtub, et kõik kalad ei kasva võrdselt, nende kaalu juurdekasv oleneb toitumistin-

gimustest, veekogu iseloomust jne. Väiksemates veekogudes kasvavad kalad üldiselt aeglasemalt kui suurtes ja sügavates veekogudes. Haugipüügi peaosa moodustavad 3—7 aasta vanused kalad.

S ä g a on meie vete suurim kala. Ta esineb peamiselt jõgedes, Emajões, Narva jões. Eestis pole leitud suuremat kui 70—80 kg raskust ja 160 sm pikkust säga. Vennasvabariikides kasvavad nad kuni 5 m pikkuseks ja 300 kg raskuseks, saavutades üle 50 aasta. Tööndusliku püügis on sägad tavaliselt 50—90 sm pikkused, kaaluga keskmiselt 1,2—6,3 kg.

L u t s on peamiselt magevee kala, kuid eluneb ka jõesuudmeis ja riimveelistes merelahtedes. Peamisteks elukohtadeks on tal selgeveelised sügavad jõed ja järved. Päeval hoidub ta harilikult puujuurte ja kivide vahele, öösel aga peab jahti. On söölas rõövkala, kes kugistab alla teisi peaaegu endasuurusi kalu. Ühe 57 sm pikkuse lutsu maost leiti 30 sm pikkune haug. Ta on külmalembeline kala, koeb talvel detsembrist veebruarini. Tema marjaterade arv ulatub 50 000-st kuni mitme miljonini. Luts kasvab üle meetri pikkuseks, kuni 24 kg raskuseks ja elab rohkem kui 30 aasta vanuseks. Onega järvest püüti luts, kes oli 112 sm pikk, kaalus 12 kg ja oli 22 aastat vana. Püütakse peamiselt väiksemaid musta värvusega 30—35 sm pikkusi ja kuni 2 kg raskusi lutse. Rahvamajanduslikult on ta kahjulik kala, kuna hävitab kalamarja ja -maime.

Sugukõpsuse saavutab luts 18 sm pikkuselt.

A h v e n kasvab kuni 50 sm pikkuseks ja 1,5 kg raskuseks. Keskmiselt elavad nad 12—13 aasta vanuseks. Üksikud isendid saavutavad 4—4,8 kg raskuse ja elavad rohkem kui 20 aasta vanuseks. Sugukõpsuse saavutavad ahvenad 3-aastaselt, erandjuhtudel ka 2-aastaselt.

K o h a elab kuni 17—18 aasta vanuseks, üksikud ka vanemaks. Pärnu lahes püüti 5,5 kg raskune koha, kes oli 14 aastat vana. Meil on püütud ka 8 kg raskusi kohasid, NSV Liidu teiste vabariikide veekogudes aga kuni 20 kg raskusi kohasid.

T u r s a d kasvavad võrdlemisi kiiresti. Meie vetes annavad peamise toodangu 4—6 aasta vanused tursad, pikkusega 45—71 sm. Nelja-aastaste turskade kaal on 670—950 g, kuue-aastastel (100 eksemplari keskmine kaal) 1,7 kg. Tursk elab kuni 14—15 aasta vanuseks, olles sel juhul 1 m pikk ja kaaludes kuni 19 kg (Balti mere lõunaosas). 10 kg raskune tursk on meil haruldus eks.

L e s t a püügis moodustavad peaosa 4—6 aasta vanused kalad, pikkusega 16—24 sm. Lestade vanus võib ulatuda üle 20 aasta ja pikkus 46—47 sm-ni, kaal aga jõuab kuni 900 grammini.

Kärdla kalurid püüdsid 45,5 sm pikkuse lesta, kes kaalus 810 g ja oli üle 20 aasta vana. Välismaa kirjanduses leidub andmeid 30 aasta vanuste lestade kohta.

Angerjas saavutab vanuse 3+18 — 3+20 aastat, kasvades kuni 2 m pikkuseks ja kaaludes kuni 10 kg. Meil püütavate angerjate keskmine pikkus on 46—85 sm ja kaal 150—1000 g. Suurem osa meil püütavatest angerjatest on 3+8 — 3+12 aastat vanad. Matsalu lahest püüti üks 5,4 kg raskune angerjas. On andmeid, et Taanis on püütud 9 kg raskune ning Volgast koguni üks 10 kg raskune angerjas.

Suurimaiks ja väärtuslikemaiks kaladeks kogu maailmas on tuurlased.

Kõige rohkem püütakse tuurlasi NSV Liidus — üle 90 protsendi püügist kogu maailmas. Suurimad tuurlaste perekonda kuuluvatest kaladest on kaluuga ja beluuga. Kaspia meres, Uraali jõe suudme alal püüti rohkem kui tonni raskune ja 4,25 m pikkune beluuga. Selle vanus ulatus üle 75 aasta. Sellest kalast saadi 180 kg marja. Beluuga võib kasvada maksimaalselt üheksa meetri pikkuseks ja kaaluda 1300 kg. Niisuguse kala vanus ületab 100 aastat.

Teine samasse perekonda kuuluv kala — kaluuga — kasvab 70—80 aasta jooksul kuni 4 m pikkuseks ja 800—900 kg raskuseks. Kaluuga ja beluuga koevad esmakordselt 16—18 aasta vanuselt.

Atlandi tuur, kes esineb ka Balti meres ja keda on ka meie vetest korduvalt püütud, kasvab kuni 3,5 m pikkuseks, kaalub kuni 300 kg ja vanuselt jõuab 70—80 aastani. 1945. aastal püüti Narva jõest 128 kg raskune ja ligi 3 m pikkune tuurakala.

Kalad ei saa kunagi täiskasvanuks, s. t. kuigi nad saavad suguküpseks, kasvavad nad edasi kuni elu lõpuni. Kuid vanemate kalade juurdekasv aeglustub. Tänapäeval jõuavad kalad harva oma kasvu ja vanuse maksimumini. Intensiivse püügi tõttu püütakse suurem osa kalu välja juba enne nende täisikka jõudmist. Palju kalu langeb ka teiste kalade — turskade, haugide, lõhede, lutsude ja teiste — ohvriks. Suurim kalade hävitaja on hüljes. Hülge ööpäevaseks toiduks arvestatakse 12—16 kg kala. Hüljes on eriti maias siigadele.

Kala on kõigusoojane olend. Tema keha temperatuur ei ole püsiv, vaid kõigub teda ümbritseva keskkonna — vee — temperatuuri järgi, olles sellest veidi kõrgem. Seetõttu kasvavad kalad perioodiliselt. Soojal ajal, mil nad intensiivselt toituvad, kasvavad nad ka jõudsalt. Talvel aga, kui vesi on külm, juurdekasv pidurdub. Niisugune kasv peegeldub kalade luustunud osadel: soomustel, selgroolülidel, tasakaaluluudel (ololiitidel) jne. See on ka aluseks kalade vanuse kindlaksmääramisel.

Kalade vanust tuntakse eelkõige nende soomustest. Soomus kasvab ringidena või viirudena, kusjuures talvel, kui kala ei toitu intensiivselt, pole soomusel juurdekasvu üldse või see on äärmiselt väike. Ringi tekib seetõttu tihedam joon, kust soomus järgmisel toiteperioodil (suvel) edasi kasvab.

Tänapäeval ei määrata soomuste järgi mitte üksnes kalade vanust, vaid ka nende iga-aastast juurdekasvu, sest soomused kasvavad võrdeliselt kala enda pikkuse kasvuga.

Üksikute kalaliikide juurdekasvu võrdlus veekogude järgi näitab, millises veekogus teatavad kalaliigid kõige kiiremini kasvavad ja on seega sellesse veekogusse kõige sobivamad.

Vanuse ja juurdekasvu väljaselgitamine aitab kaasa veekogude analüüsimisele, näidates, millises suuruses ja vanuses leidub antud veekogus järgmisel aastal kalu, mida tööstuses saab kasutada. Ühtlasi näitab vanuselise koosseisu kindlaksmääramine, kas analüüsitavas veekogus on teatava kalaliigi varud küllaldased või on tegemist ülekalastamisega ning väljapüügis domineerivad noored põlvkonnad.

A. HÄRM

KUIDAS ENNUSTATAKSE JÄRGNEVAID KALASAAKE

Kalal on tähtis koht inimeste igapäevases toiduratsioonis. See paneb loomulikult kaluritele kohustuse püüda võimalikult palju kala, kusjuures tuleb arvestada seda, et püük ei ohustaks looduslike varude taastumise protsessi. Inimkonna ülesandeks on hoolitseda selle eest, et kalavarude kulutamise ja taastumise vahel valitseks tasakaal. Vääriskalade ja ka teiste kalade osas siseveekogudes on kalakaitse- ja kalakasvatusorganisatsioonide kaastegevusel selles suhtes juba mõndagi tehtud. Teistes veekogudes on aga selleks vähe korda saadetud. Seepärast tuleb tervitada koha ja vimma alamõõdu suurendamist, alamõõdu kehtestamist räimele ja kilule ning seisevnootade hulga ja traalpüügi piiramist Riia lahes ja Soome lahe lahekestes. Need sammud on astutud kalurite algatusel, teadusliku uurimistöö süvenemise tulemusena. Kuid on ka selge, et edasist kalapüüki tuleb korraldada käsikäes kalade väljapüügi kontingendi hindamisega.

Muutusi looduslike kalavarude olukorras on vaja ette näha kas lühema või pikema perioodi kohta. Sel eesmärgil on loodud uurimisasutuste võrk, mille kõigi lülide töö on omavahel kooskõlastatud. Nõukogude Baltikumis töötavad mere osas vastavad uurimisasutused Eestis, Lätis ja Kaliningradis. Iga aasta hinnatakse ühiselt tööndusliku tähtsusega kalavarude olukorda ja antakse prognoosid võimalike saakide kohta eeloleval püügihooajal.

Millised andmed on selleks vajalikud?

Metsa-, põllukultuuride, puu- ja aedviljade, kariloomade ja muude silmaga nähtavate varude loendamine ning nende suuruse hindamine

on suhteliselt kerge. Selleks aga, et saada ülevaadet kalavarude suuruse kohta meres, tuleb kasutada kaudset teed.

Kalavarude hindamisel võetakse kõigepealt arvesse tegelik kalasaak ja selle muutumine aastast aastasse. Seejuures on väga oluline teada püügiintensiivsust, millest sageli sõltub ka saagi suurus. Nii ongi kala looduslike varude hindamisel suure tähtsusega andmed ühe püügiüksuse keskmise saagi kohta (võrgu, mõrra, seisevnooda, traallaeva, traalpüügi päeva või koguni tunni saak).

Vähe on sellest, kui me saame niisugused andmed ühe püügipiirkonna kohta. Sellised andmed peavad teada olema kogu ekspluateeritava veekogu ulatuses, alles siis on võimalik saada ülevaadet veekogus leiduvatest looduslikest kalavarudest. Juba ainuüksi see asjaolu nõuab uurimisasutustelt võimalikult laialdast koostööd. Näiteks on Riia lahe kohta ülevaate saamiseks vajalik Eesti NSV ja Läti NSV teadlaste koostöö; Soome lahe osas Nõukogude Eesti, Leningradi ja Soome uurimisasutuste vahel vastavate andmete vahetus jne.

Seni kahjuks on ühtsete püügiandmete saamises veel palju lünki, millest olulisemaks on puudulik kalapüügistatistika. See on eriti algeline traalpüügi kohta. On tingimata vaja, et iga kalapüügilaeva kapten registreeriks igal püügipäeval tehtud traalimised ja saagi iga tõstme kohta, näidates ära ka kellaaja ja püügipiirkonna. Samuti on väärtuslikud iga brigadiri ja kaluri tähelepanekud ja märkmed kalapüügi kohta seisevnooda-, mõrra-, võrgu- või õngepüügil.

Uurimisasutuste teine tähtis ülesanne on määrata kindlaks põhjused, millest on tingitud kalasaakide muutumine. Sellealast tööd soodustab vastava kalaliigi bioloogia põhjalik tundmaõppimine: tema nõudmised ümbritseva väliskeskkonna suhtes igas ta elujärgus; tema suhe teiste veeorganismidega, millest oleneb toidukonkurents; kala hävitamine röövkalade või loomade poolt; hävimine haiguste või parasiitide mõjul jne.

Teatud kalaliigi bioloogia tundmisest üksi on siiski veel vähe selleks, et otsustada tema varude suuruse üle. Meil on vaja täpselt jälgida ka antud kalaliigi iga põlvkonna elukäiku, millistest teatud perioodil kalakari koosneb. Selleks määratakse kindlaks kalakarja vanuseline koosseis. Ranniku piirkonnas kudevate kalade puhul (räim, koha, siig, vimm, lõhe jt.) tehakse seda tavaliselt kudemisperioodil, sest selleks ajaks koonduvad kõik sugukõpsed kalad koelmuile. Kuid laial avamere pelagiaalil kudevate kalade, nagu näiteks kilu ja lesta kudemiskoondised on niivõrd hajunud, et nende põhjal on raske kalakarjast kui tervikust ülevaadet saada. Niisugusel juhul tehakse analüüse kas kudemiseelsete (tursk), toituvate (lest ja kilu) või talvituvate koondiste püükidest. Kuna

kalade noorjärgud hoiduvad tavaliselt täiskasvanuist eraldi, siis tehakse kalavastsete, -maimude ja vanemate noorjärkude kvantitatiivseid püüke mitte üheskoos, vaid eraldi, selleks valmistatud spetsiaalsete püünistega.

Vaatleme lähemalt meie vabariigis ühe tähtsama kala — räime — looduslike varude hindamist. Siinkohal on vaja meenutada, et räime viljastatud marjaterad kinnituvad veekogu põhjas kasvavatele mitmesugustele taimedele, enamasti punavetikatele. Seetõttu piirduvad räimekoelmud kitsa kaldavööndiga, kus levib «veealune aas». Räime looduslike varude hindamise eesmärgil võetakse tähtsamates püügipiirkondades tööndusliikest püükidest proove kudemisperioodi algusest kuni selle lõpuni. Proovid analüüsitakse ning nendes määratakse kindlaks iga kala vanus. Proovide vanuselise koosseisu põhjal arvutatakse välja kogu kudemise perioodi aegse räimesaagi koosseis vanusrühmade kaupa. Ja sellest selgubki, millised räime vanusrühmad moodustavad saagi.

Kui võrdleme räimesaakide vanuselist koosseisu käesoleval aastal eelmise aastaga ning seda omakorda eelmisega, siis näeme, et erinevatel aastatel pole ühed ja samad vanusrühmad püükides võrdsel hulgal esindatud. Räime osas on meil vanuselise koosseisu andmeid enam kui kümneaastase perioodi kohta. Nii on meil võimalik jälgida mitmeid räimepõlvkondi, alates nende esmakordsest sattumisest püükidesse kuni nende kadumiseni sealt. Erinevad räimepõlvkonnad ei ole võrdse isendite hulgaga. Aastail 1947, 1952 ja ka 1954 on tekkinud vaesed põlvkonnad. Suurema arvukusega põlvkonnad aga on selle perioodi kestel kujunenud aastail 1948, 1949, 1951 ja 1953. Teised aastad on andnud keskpärase arvukusega põlvkonnad.

Üldiselt on teada, et Soome ja Riia lahes otsustavad räimesaakide suuruse kahe-, kolme- ja nelja-aastased, Saaremaa ja Muhu väina piirkonnas nelja- ja viieaastased kalad. Teades, millise arvukusega põlvkondadest koosnevad eeloleval püügihooajal püügi peaosa moodustavad vanusrühmad, saame ka teatud tõenäosuse piirides ette näha oodatavate kalasaakide suurust.

Saagi suurus ei tarvitse siiski alati peegeldada vastavate varude suurust, sest näiteks ebasoodsad ilmastikutingimused võivad takistada püüke või pidurdada kalade tulekut püügipiirkonda. Kui aga kudemisele eelneval perioodil on kalade toitumistingimused olnud halvad, on ka kalade juurdekasv nõrk, nende toitumus madal ning sellega seoses ei tule koguni osa väiksemakasvulisi kalu kudema. Viimatinimetatud põhjused koos ebasoodsate hüdrometeoroloogiliste tingimustega põhjustasid näiteks räimesaakide languse aastail 1957 ja 1958, ja seda eriti Riia lahe põhjaosas.

Looduslike kalavarude kindlaksmääramiseks kasutatakse ka mitme-

suguseid teisi meetodeid. Üks nendest on kalade massiline märgistamine. Vette lastud märgistatud kalade ja väljapüütud märgisega kalade hulga vahekord lubab teatud tõenäosusega tööndusliku püükide suuruse järgi teha järeldusi meres oleva kalavarude suuruse kohta.

Kalade pikkuse ja kaalu vahe märgistamise ja taaspüügi momendil võimaldab järeldusi teha nende juurdekasvu üle märgise kandmise perioodil. Kala märgistamise ja tema väljapüügi kohtade võrdluse abil määratakse kindlaks märgistatud kala rändeteed. Näiteks on noori lõhesid märgistatud jõgede suudmealadel, kuhu nad laskuvad jõeelu-perioodi lõpul. Nii oleme saanud teada, et lõhed veedavad oma esimesed mereelu-aastad Balti mere lõunaosas. Saanud suguküpseks, tulevad nad oma sünnijõkke tagasi. Meriforelli märgistamise andmed aga näitavad, et see kala jääb ka mereelu-perioodil sünnijõe piirkonda. Näiteks püüti Saaremaal Pidula jõekeses märgistatud meriforellid aasta hiljem samast jõest uuesti välja. Vääna jões märgistatud meriforellid sattusid hiljem püünistesse osalt samas ümbruses, osalt aga ida pool. Kõige kaugem taaspüügi koht oli Toolse lähedal.

Eeltoodust selgub, et iga märgistatud kala koos märgisega edasitoimetamine kalanduslikule uurimisasutusele on väga olulise tähtsusega. Märgise, kala enda ja püügiandmete teatamise eest makstakse kalureile väikest preemiat. Paljud kalurid suhtuvad teadlikult märgisega kalade leiusse ja selle edasitoimetamisse, mille tulemusena on saadud koostada rändangerja rännu skeemi alates Eesti NSV rannikult. Märgistamise andmete laekumine on lubanud koostada ka lesta ja tursa rännete skeemi.

Märgistatud kalade või vähemalt märgise, koos märgistatud kala kaalu, pikkuse, püüdmise koha ja püügiaja äranäitamisega, võimaluse korral ka mõningate märgistatud kala soomuste saatmisega mereihtüoloogia laboratooriumile aitavad kalurid kaasa paljude küsimuste lahendamisele, mis on seotud kalavarude edaspidise kasutamisega. Loodame, et nende ridade lugejad mõistavad, milline suur tähtsus on kalurite teadlikul suhtumisel iga märgistatud kala leiusse.

Kalurite ja teadlaste koostöö ka paljudes teistes küsimustes, nagu seda on näiteks täpsete püügiandmete andmine uurimisasutustele, õige suhtumine kehtivate kalakaitsemääruste täitmisse jne., aitab meid jõuda veekogude igati otstarbeka majandamiseni ja võimaldab meil hinnatavat toiduainet — kala — alati piisavas koguses püüda.

L. RANNAK,

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituudi Mereihtüoloogia laboratooriumi juhataja

TEHNILINE PROGRESS ON KALATÖÖSTUSE ARENDAMISE ALUSEKS

Nõukogude Liidu rahvamajanduse arendamise grandioossed ülesanded eeloleval seitseaastakul ei ole mõeldavad tehnilise progressita, komplekssе mehhaniseerimiseta ja tööprotsesside automatiseerimiseta. Uue tehnika ja progressiivse tehnoloogia rakendamine, tööstuse edasine mehhaniseerimine ja automatiseerimine tõstavad tunduvalt tööviljakust ka Eesti NSV kalatööstuses.

Kala väljapüük kasvab seitsme aasta jooksul vabariigis 2,2 kordseks ja peab 1965. aasta lõpuks ulatuma 1,3 miljoni tsentnerini. Selline kalapüügi kasvutempo on võimalik põhiliselt kala aktiivse väljapüügi arvel, merepüügi arvel Atlandi ookeanis ja teistes kaugetes basseinides. See nõuab kalurite varustamist suurte kalapüügi- ja abilaevadega, millistel on raadionavigatsiooni ja hüdroakustika aparatuur, kõige uuemad seadmed püügiks ja kala töötlemiseks. Juba käesoleval aastal saab vabariigi kalalaevastik juurde 15 keskmist SRT-600-tüüpi traalerit püügiks Põhja-Atlandil. Aastail 1960—1965 täieneb meie kalalaevastik veel 61 sama tüüpi laeva arvel. Nii mehhaniseeritakse kompleksselt kalade püük ja töötlemine, traaleritel on pealegi võrgu väljatõste masinad, raputusmasinad koos võrguladujatega, seisva juhtköie automaadid, tünnikaante sulgemis- ja avamismasinad.

Osa vastavaist seadmeist on juba kasutusele võetud ja annavad tunduvat majanduslikku efekti. Kui kaks aastat tagasi SRT-del olid ainult üksikud triivvõrkude väljatõste masinad, siis mullu oli juba 15 sellist masinat, tänavu aga seatakse võrgu väljatõste masinad üles kõikidele Eesti Kalapüügi Ekspeditsioonide Baasi laevadele.

Vabariigi kalalaevastik täieneb rea kaasaegsete laevadega, mis on tunduvalt paremad vana tüüpi kalalaevadest. Saadakse näiteks kaks BMRT-tüüpi suurt kalakülmutustraalerit. Nendel laevadel puhastatakse kala mehhaniseeritult, seda töödeldakse fileeks ja külmutatakse; samuti toodetakse konserve, kalajahu ja kalarasva.

Uue tehnika kasutuselevõtmisega võime mitte üksnes minna püügile kaugetesse basseinidesse, vaid ka saada sealt juba valmistoodangut. Seitseaastakul saab vabariigi kalalaevastik juurde kolm suurt külmutusseadmetega varustatud ujuvbaasi, ühe transport-refrižeraatori, kaks tööstuslikku refrižeraatorit, kolm tanklaeva, kolm ujuvdokki, ujuvkraana, kolm ujuvtöökoda ja muid kaasaegseid vahendeid.

Vähem ei arene kalatöötlemistööstus. 1958. aasta lõpuks varustati kõik suuremad kala vastuvõtu punktid kalapumpade, hüdrorennide ja teiste seadmetega, millega mehhaniseeriti kõik rasked ja suurt jõukulu nõudvad tööprotsessid. Praegu on RMN-i Kalatööstuse Valitsuse sajast kala vastuvõtu punktist 85 mehhaniseeritud.

Baaslaev «Jaan Anvelt» on jõudnud kodusadamasse. Lossimine võib alata.

Tallinna Kalakombinaadi konservitsehhis nr. 2 annavad Herta Veeksman, kaanetaja Helga Varvas ja sulgeja Armilde Tõniman konservikarpide käsisulgemismasinal kuni 8000 konservikarpi vahetuses.

Ka konservitööstus, mis siianigi oli üks mehhaniseeritumaid kalatööstusharusid, on taas täienenud ja täieneb uute seadmetega: konservitsehhe rekonstrueeritakse, rida tööprotsesse automatiseeritakse. Kahe viimase aasta jooksul on konservitsehhides rakendatud kümneid erinevaid kõrge tootlikkusega mehhanisme, nagu kalarappimis- ja sorteerimismasinaid, tooside pool- ja täisautomaatsulgejaid, kastmekallajaid, kotletiautomaate, markeerimispinke, uusi liine plekktooside valmistamiseks jm. Kasutusele on võetud pidevalt töötav sardiinikuivati, millel on eriti suur tähtsus delikatesskonservide — sardiinide, sprottide — tootmise suurendamisel.

Rivvi on astunud Baltimaade suurim kombinaat — Pärnu Kalakonservikombinaat. Anti ekspluatatsiooni 14 külmhoonet, mis on varustatud suure tootlikkusega, madalatel temperatuuridel (—25°—35°C) töötavate kiirkülmutusaparaatidega. Mullu asendati vananenud tuleautoklaavid (välja arvatud Tartu Kalakombinaadi konservitsehhis) auru-autoklaavidega, konservide steriliseerimine toimub nüüd kõrgendatud temperatuuriga auru abil, laialdaselt võetakse kasutusele konservide automaatset steriliseerimist programm-termoregulaatorite abil. Konservikarpide automaatne kastmega täitmine ja kaane sul-

gemine sai võimalikuks vastavate täisautomaatsulgemismasinate kasutuselevõtmisega kompleksis kastmekallamismasinatega.

Kalatööstuse arendamiseks on palju teinud ratsionaliseerijad ja leiutajad. Tänu nendele tublidele meestele ja naistele on mehhaniseeritud rida suurt jõukulu nõudvaid tööprotsesse ja kõrvaldatud tootmise kitsaskohti. Grupp Pärnu Kalakonservikombinaadi ratsionaliseerijaid töötas näiteks välja soolaheeringa poolfabrikaadi töötlemise mehhaniseeritud liini. Palju häid ettepanekuid on tehtud konservikarpide tootmise suurendamiseks ja nende kvaliteedi parandamiseks jne.

Võime olla uhked niisugustele ratsionaliseerijatele nagu seda on sm-d Vogt ja Üllaste Rakvere Konservitehasest, sm-d Õige ja Kokk Virtsu Kalatehasest, sm-d David, Sokolov ja Murulo Pärnu Kalakonservikombinaadist ja teised. Nende ratsionaliseerimisettepanekute rakendamine on võimaldanud tõsta tootmiskultuuri, suurendada töötootlikkust.

Kuid ka ees ootavad meid suured tööd. Väga palju tehakse meie kalatööstuses veel käsitsi. Mehhaniseerimata on sellised suurt jõukulu

Nii näeb välja Pärnu Kalakonservikombinaadi kalatsehh.

nõudvad protsessid, nagu kalade vardasse ajamine suitsutamiseks ja suitsutamisprotsess ise. Käsitsi rapitakse suitsutatud poolfabrikaat ja pakitakse konservikarpidesse. Aeglaselt rakendatakse uut tehnikat värske kala rappimiseks, vähe on tehtud kalade püügi ja töötlemise kompleksseks mehhaniseerimiseks.

Seoses kalapüügi laienemisega suureneb seitseaastaku lõpuks ka kala töötlemine. Meie ettevõtted annavad 1965. aastal 53 miljonit tingkarpi kalakonserve, kusjuures kuni 40 protsenti neist pakitakse fassong- ja pisitaarasse. Laialdaselt hakatakse kasutama litograafilisi karpe. Peaaegu 5-kordseks kasvab külmutatud kala väljalase, suitsukalatoodang aga suureneb 2-kordseks.

Kalatööstuse arendamise raames on ette nähtud Tallinna Kalasadama ehitamine, mis varustatakse kõige uuemate kaasaegsete seadmetega kalalaevade vastuvõtuks ja lastimiseks ning terve kompleksi abiettevõtetega kalalaevastiku teenindamiseks. Siia ehitatakse ka kalakombinaat ja suur külmhoone. Pärnu kalasadamat laiendatakse ja varustatakse uue tehnikaga, nii et seal saaks vastu võtta, lossida ja lastida suuri ookeanilaevu. Haapsalusse, Kingisseppa, Tallinna ja Kihnu saarele ehitatakse uued külmhooned, lastakse käiku uued konservitööstused Narva-Jõesuus ja Kõrgessaares jne.

Uute võimsuste käikulaskmisel ja olemasolevate ettevõtete rekonstrueerimisel võetakse järjekindlalt kasutusele uut tehnikat, mehhaniseeritakse tehnologilisi protsesse, raskeid ja suurt jõukulu nõudvaid töid.

Nii näiteks on ette nähtud võtta kasutusele 4 uut mehhaniseeritud vooltootmisliini sprottide, sardiinide ja praetud kala konservide valmistamiseks ning 5 mehhaniseeritud liini kala külmsuitsutamiseks. Käiku lastakse kõrge tootlikkusega seadmed kalajahu valmistamiseks. Rohkem kui 40 masinat rakendatakse peale- ja mahalaadimistööde mehhaniseerimiseks.

Juba käesoleval aastal on ette nähtud ekspluatatsiooni anda palju uusi mehhanisme: seadeldis kalarasva ja -jahu tootmiseks Pärnus, teine mehhaniseeritud sardiinikuivatusahi Pärnu Kalakonservikombinaadis, vibratsioon-tünnipakkimismasinad heeringa reatult pakkimiseks, masinad räime automaatseks kaalumiseks ja pakkimiseks Haapsalu ja Kingissepa kalakombinaadis, rakendatakse kalarappimismasinaid, kartongilõikamismasinaid ja palju muud.

See kõik lubab tõsta vabariigi kalatööstuse taset, pidada sammu tänapäeva nõuetega ja tagada seitseaastaku plaaniga kalurite ette seatud ülesannete täitmist.

J. VOLKOV,
Eesti NSV RMN Kalatööstuse Valitsuse peamehaanik

AGITAATORITE ELULISED ÜLESANDED

Praegu on iga agitaatori kõige austavamaks kohustuseks selgitada töötajaile Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralise XXI kongressi otsuseid ja mobiliseerida nende jõupingutused nõukogude rahva ees seisvate seitseaastaku ülesannete edukale täitmisele.

Samas kerkib üles küsimus, kuidas seda tööd teha, mida ette võtta selleks, et meie agitatsioon tõuseks uute suurte ülesannete kõrgusele?

Eelkõige sisust

Ei ole kahtlust, et alustada tuleb möödunud kongressi ajaloolise tähtsuse selgitamisest. Selleks tuleb esmajoones iseendale selgeks teha selle sündmuse suurus ja koostada kindel plaan, millest alata, milliseid küsimusi puudutada kõigepealt ja millest rääkida pärastpoole. Siinjuures tuleb silmas pidada, et kongressi materjalide käsitlemine pole lühiajaline kampaania, vaid on massilise poliitilise töö aluseks pika aja jooksul, et kongressi otsused avaldavad otsustavat mõju meie ühiskondliku elu kõigile aladele ja mõjutavad teatud määral ka iga nõukogude inimese isiklikku elu.

Milles seisab siis peamine, põhiline, millele agitaator oma vestlustes peab juhtima töötajate tähelepanu?

Esmajärjekorras on vaja selgitada seitsme aasta plaani iseloomu ja selle tähtsust meie maa ajaloolise arengu käigus. On vaja selgitada, et meie maa arendamise uus, seitsme aasta pikkune periood — aastad 1959—1965 — on kommunistliku ühiskonna hoogsa ehitamise perioodiks, et nende aastate möödudes kommunistlik partei ja nõukogude rahvas sm. Hruštšovi sõnade kohaselt «... jõuavad välja avarale platoole, ning siis avanevad uued kaugused, siis on kergem edasi minna. Meie ees on selge ja õilis eesmärk».

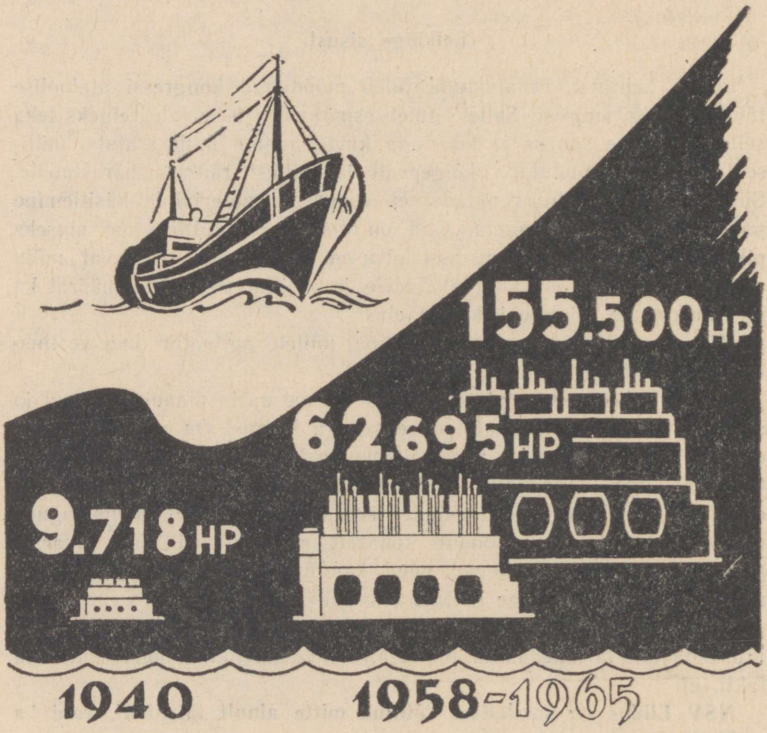
Selleks et töötajatele muutuksid nende ees seisvad ülesanded igati arusaadavaks ja lähedaseks, on vaja, et nad täielikult mõistaksid seda fakti, et

NSV Liidus on sotsialism võitnud mitte ainult täielikult, vaid ka lõplikult.

Maailmas pole nüüd selliseid jõude, mis suudaksid pöörata meie

maad tagasi kapitalistlikule teele, purustada sotsialistliku leeri. Seda tõestab kogu meie elu, alates igapäevastest väikestest faktidest ja lõpetades meie majanduse, teaduse ja kunsti arenemise suurte üldistavate arvudega. Minevikus mahajäänud maast on meie kodumaa kujunenud võimsaks industriaal-kolhooslikuks suurriigiks. Tööstusliku tootmise mahu poolest on meie riik jõudnud Euroopas esimesele ja maailmas teisele kohale. Tööstuse kogutoodang on 1913. aastaga võrreldes suurenenud 36-kordseks. Üldtuntud on põllumajanduse edusammud, mis on saavutatud viimastel aastatel. Enneolematut õitsengut näeme teaduse ja kultuuri alal. Nõukogude Liit sammub kaasaja teaduslik-tehnilise progressi eesotsas, rajab teed tulevikku.

Kõik need edusammud peegelduvad ka meie vabariigi elus. Möödunud aastal suurenes Eesti NSV tööstuse kogutoodang sõjaeelsega võrreldes 9,4-kordseks. Imperialistlike riikide poolagraarsest ripatsist

Eesti NSV kalalaevastiku võimsus (hobujõududes).

on Eesti muutunud industriaalseks vabariigiks, olles tööstustööliste suhtelise arvu poolest ja iga elaniku kohta toodetava tööstustoodangu hulga poolest vennalike liiduvabariikide hulgas esimesel kohal.

Kõike seda tõendavaid näiteid võib agitaator leida igal sammul. Võtame meile kõige lähedasema rahvamajandusharu — kalatööstuse. Milline oli see kodanluse võimu aastail ja milline on see nüüd? Aerupaatide ja primitiivsete püügivahendite asemel on nüüd kalurite käsutuses mitmesuguse võimsuse ja veeväljasurvega mootorlaevad ja hinnalised püünised. On küllaldane öelda, et enne sõda, 1940. aastal, ulatus vabariigi kalalaevastiku võimsus kõigest 9718 hobujõuni. Kuid 1958. aastaks kasvas kalalaevastiku võimsus 62 965 hobujõuni, s. t. rohkem kui kuuekordseks! Veelgi suuremad muudatused on toimunud meie kalakonservitööstuses. 1940. aastal lasti Eestis välja ainult 1,85 miljonit karpi konserve, 1958. aastal aga 36 miljonit!

Samasuguseid võrdlusi võime tuua paljudelt tööstusaladelt, meie kultuurielust, tervishoiu ja hariduse alalt. Meil ei ole raske veenvate arvude ja faktide najal tõestada, et nõukogude võimu aastate jooksul on meie vabariik, nagu kogu meie maa, teinud määratu suure hüppe edasi, et sotsialismi täieliku ja lõpliku võiduga on meil loodud soodsad võimalused kommunistliku ühiskonna ehitamise uuele etapile ülemineku, milleks NLKP XXI kongress seadis nõukogude rahva ette konkreetsed ülesanded.

Millised on need ülesanded?

Lühidalt on nad määratletud nii: kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomine, meie maa majanduse ja kaitsevõime edasine kindlustamine ning üheaegselt rahva kasvavate materiaalsete ja vaimsete vajaduste täielikum rahuldamine. Praktiliselt tuleb lahendada ajalooline ülesanne — jõuda järele ja mööda minna kõige rohkem arenenud kapitalistlikest riikidest toodangu hulga poolest iga elaniku kohta.

Süvenegem nendesse ridadesse! Me saame aru, milline avar tõõpõld avaneb agitaatorite ees! Seitseaastaku hiiglaslikud ülesanded kujutavad endast laiaulatuslikku töörinnet, mille loomine on jõukohane ainult meie riigile — võitnud sotsialismi maale. Plaani igal arvul, kui neid oskuslikult ja näitlikult käsitleda, on määratu suur ja mobiliseeriv tähtsus, mis innustab töökangelastegudele.

Võtame näiteks mustade metallide tootmise kohta käivad arvud. Mustade metallide tootmine suureneb seitseaastaku jooksul umbes kahe kolmandiku võrra. Terase sulatamine kasvab nende aastate jooksul umbes 31—36 miljoni tonni võrra. Et endale ette kujutada selle arvu ulatust, tuletame meelde et aastakümnete vältel väljakujunenud Lääne-Saksamaa metallurgia andis 1957. aastal 28 miljonit

tonni terast ja Inglismaa metallurgia 22 miljonit tonni terast. Võib tuua veel teise võrdluse: kõigest kuus aastat tagasi, 1952. aastal, toodeti NSV Liidus 34,5 miljonit tonni terast. Sel moel ületab ainuüksi terase juurdekasv, mille me saavutame seitsme aasta jooksul, 1952. aastal toodetud terase hulga.

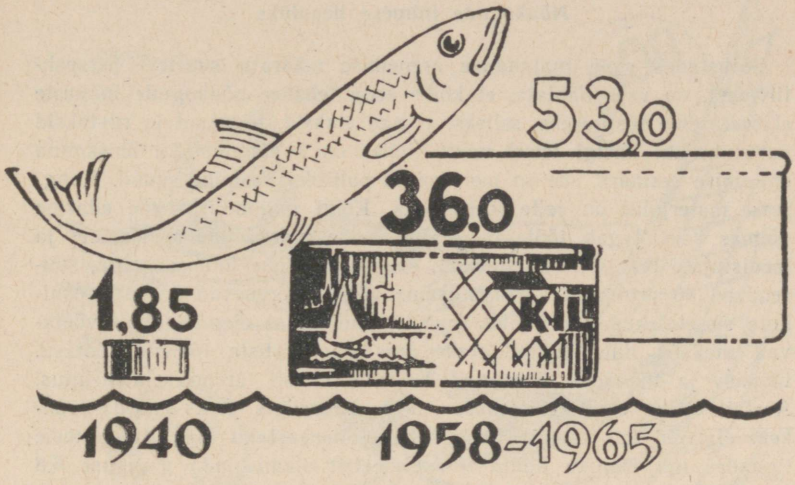
Nafta tootmine suureneb seitseaastaku jooksul rohkem kui kahekordseks, kuna gaasi tootmine viiekordistub. Meie maal on naftat toodetud enam kui saja aasta jooksul ja toodang on jõudnud 113 miljoni tonnini aastas. Eelseisval seitseaastakul aga suureneb see 127 miljoni tonni võrra aastas.

Meie päevil on tähtsaimaks majanduslikuks näitajaks elektrienergia kasutamine. 1965. aastaks kasvab elektrienergia tootmine NSV Liidus 500—520 miljardi kilovatt-tunnini, s. o. umbes kahekordistub. Meie vabariigis aga suureneb elektrienergia tootmine 5,7-kordseks, ja seda eelkõige ehitatava Balti soojuselektrijaama arvel. 1965. aasta jooksul toodetakse vabariigis iga elaniku kohta 5120 kilovatt-tundi elektrienergiat. Mida see tähendab, sellest jutustavad järgmised faktid. Üks kilovatt-tund elektrienergiat võrdub inimese ligi päevase füüsilise tööga. Järelikult võib 5120 kilovatt-tunni elektrienergiaga asendada 14 inimese aastase töö. Tähendab, vabariigi igale elanikule antakse 14 inimese mehaaniline jõud. Milleks rakendatakse neid mehaanilisi abilisi? Meie töö produktiivsemaks ja kergemaks muutmiseks. Selle illustreerimiseks võib samuti võtta fakte seitsme aasta plaanist. Kõigile on teada, et lüpsja töö on äärmiselt raske füüsiline töö. Lüpsja töötab käsi rüpes hoidmata varahommikust hilisõhtuni. Seitseaastaku jooksul aga toimuvad tema elus suured muutused. Sellest räägivad plaani arvud: 1965. aastal lüpstakse 85 protsenti kolhooside ja sovhooside lehmadest elektri abil. See on määratu suur abi töötavatele maanaistele.

Selliste igapäevasest elust võetud näidete abil võime illustreerida plaani arve, näidata nende elulisust, nende otsest mõju iga inimese elule ja tööle.

Kui me oleme juba põllumajandusest rääkima hakanud, siis on vaja ära tuua ka keskmised arvud. Lehmade keskmine piimatoodang kasvab kuni 3050 kilogrammini aastas (1958. aastal — 2240 kg). 1965. aastal toodetakse Eesti NSV-s iga elaniku kohta 1008 kg piima ja 96 kg liha (1958. aastal — 619 ja 63 kg). Võrdluseks võib veel öelda, et Ameerika Ühendriikides toodeti 1957. aastal iga elaniku kohta 343 kg piima ja 102 kg liha. Käesoleval ajal oleme iga elaniku kohta toodetava piima ja liha hulga poolest mööda läinud sellistest arenenud põllumajandusega riikidest nagu Soome, Rootsi ja Holland.

Kõik need andmed on heaks materjaliks, mis näitavad kujukalt ja

Kalakonservide toodang Eesti NSV-s (miljonites tingkarpides)

veenvalt eeloleval seitseaastakul nõukogude rahva ees seisvaid ülesandeid. Kuid peamine, millest me oma vestlustes ei saa kuidagi mööda minna, on ülesanded kalapüügi ja kalatööstuse alal kogu meie kodumaa ulatuses ja eriti Eesti NSV ulatuses. Kalapüügi ja kalatööstuse arendamise ning sellega seoses kalurite ja kalatööstuse tööliste ees seisvate ülesannete tutvustamisele tuleb pöörata eriti suurt tähelepanu. Tuleb näidata, et kalapüügi ja kalatööstuse arendamisele pööratakse meie vabariigis käesoleval seitseaastakul määratu suurt tähelepanu, et plaaniliste ülesannete kohaselt ületab meil kala tootmine 1965. aastal 1958. aasta taseme 140 protsendi võrra ja ulatub 130 000 tonnini, et seitseaastaku viimasel aastal väljapüütud kala hulk võrdub kala hulgaga, mis püüti kodanliku Eesti viimase seitsme aasta jooksul (1933—1939). Vaja on jutustada ka tööstusliku püügi organiseerimise põhisuundadest, uuest tehnikast, mis antakse kalurite käsutusse jne.

Selles kogumikus on ära toodud üldised andmed ning jutustatakse kalapüügi ja kalatööstuse peamistest ülesannetest. Kuid agitaatorid peavad kolhoosist, ettevõttest, kus nad töötavad, leidma konkreetseid arve ja nendega töötajaid tutvustama. Ainult sel juhul on meie agitatsioon konkreetne ja saavutab eesmärgi.

Nõukogude inimese heaoluks

Jutustades meie majanduse arenemise määratu suurtest perspektiividest, on vaja näidata, et kõike seda tehakse nõukogude inimeste elatustaseme tõstmiseks, selleks, et nad elaksid, toituksid ja riietuksid paremini kui ühelgi teisel maal. Selles on kommunistliku ühiskonna ehitamise eesmärk, see on meie partei poliitika peamine suund. Kongressi materjalid on selle tõenduseks. Kõigi majandusharude edasine võimas kasv tagab töötajate elatustaseme pideva tõusu. Tööliste ja teenistujate reaalsed sissetulekud, arvestatuna ühe töötaja kohta, suurenevad 40 protsendi võrra, niisama palju suurenevad ka kolhoosnikute sissetulekud. Lähematel aastatel kaotatakse elanikkonnalt võetavad maksud ning suurendatakse madalapalgaliste tööliste töötasu, tööpäev ja töönädal lühenevad. Laiaulatuslikult areneb elamuehitus. Aastail 1959—1965 ehitatakse meie vabariigis kaks korda rohkem elamuid kui aastail 1952—1958. Seitseaastaku lõpul tuleb meie linnades iga elaniku kohta 8 ruutmeetrit elamispinda praeguse 6,8 ruutmeetri asemel.

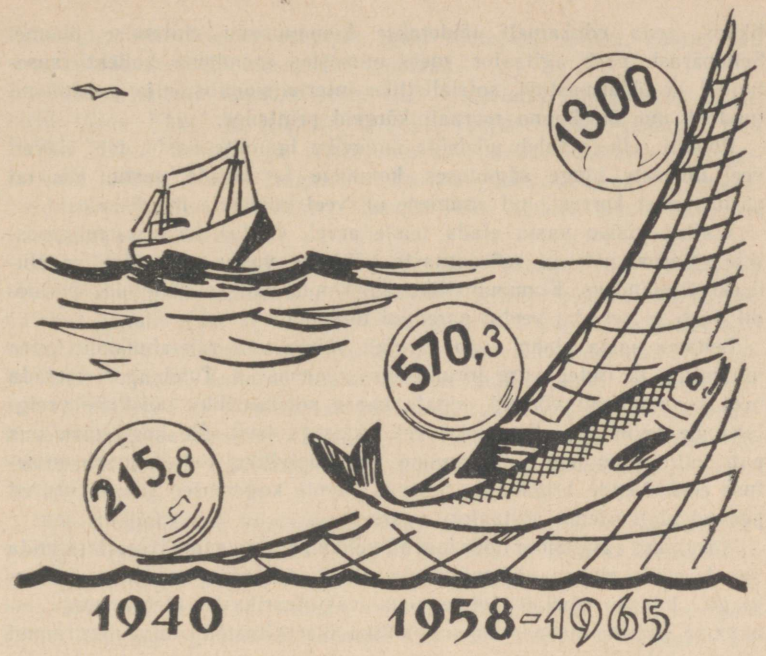
Iga agitaatori käsutuses on arvukalt fakte oma kollektiivi elust, meie igapäevasest elust, mis tõendavad veenvalt, et nõukogude võimu aastate jooksul on inimeste isiklikus elus toimunud määratu suured muudatused ja et meie ees avanevad veelgi ulatuslikumad perspektiivid. Kuidas kalurid elasid kodanlikul ajal ja kuidas nad elavad nüüd? Tõetruu jutustus ühe või teise kolhoosniku või töölise saatusest võib olla ilmekaks illustratsiooniks meie vestlusele.

Meie vestluste põhisuund

Me ei või piirduda ainuüksi seitseaastaku plaani selgitamisega. Meie vestlusi peab punase niidina läbima mõte, et hüved, mida seitseaastaku suur programm toob nõukogude inimestele, ei tule iseenesest, isevoolu teel, et seda kõike tuleb saavutada väsimatu tööga, töötajate loova aktiivsuse ja initsiatiivi kaudu. Samuti tuleb silmas pidada ja vääramatult täita agitatsioonitöö nõudeid, mille kohta sm. N. S. Hruštšov partei kongressil ütles:

«Praegu on eriti vaja konkreetsust ja sihikindlust töös, põhjalikku asjatundlikkust. Üldised sõnad, üldised üleskutsed üksi ei maksa midagi.»

Tuleb kõiki veenda, et seitsme aasta plaani edukas täitmine oleneb meist enestest, meie tööst. Tuleb võidelda selle eest, et iga ettevõte, jaoskond, brigaad ja iga tööline täidaks oma tootmisülesanded. Eriti nõuab tähelepanu tööviljakuse tõstmine ja omahinna alandamine. Sest 1965. aastal annab kogu meie maal tööviljakuse tõstmine ühe prot-

Eesti NSV kalurite saak (tuhandetes tsentnerites).

sendi võrra rohkem kui 19 miljardit rubla. Tööviljakuse üheprotsendiline tõstmine Eesti NSV kalatööstuses võimaldab anda 13 miljoni rubla väärtuses üleplaanilist toodangut.

Sellepärast peab agitaator tutvustama kõike uut ja eesrindlikku, mis aitab kaasa meie edasiliikumisele, peab selle tegema kõigile kättesaadavaks, innustama inimesi kõige uue juurutamisele ja kõige vananenu, oma aja äraelanu, meie tööd segava kõrvaldamisele. Meie vabariigi ja vennasvabariikide eesrindlike kalurikollektiivide algatusi ja uuendusi, samuti ka välismaa kalurite paremaid kogemusi tuleb igati levitada ja hoolitseda selle eest, et neid kogemusi omandaksid kõik. Kalatööstuse eesrindlikke töömeetodeid, mehhaniseerimise ja automatiseerimise kogemusi tuleb levitada vabariigi kõigis ettevõtetes.

Kasvatada inimesi kommunismi vaimus

Kuid selleks et saavutada tootmises veelgi kõrgemat taset, on vaja tõsta tööpingi taga töötavate tööliste, traktoril ja kombainil töötavate inimeste teadlikkust. Mida kõrgem on miljoniliste rahvahulkade tead-

likkus, seda edukamalt täidetakse kommunismi ehitamise plaane. Sellepärast peab agitaator meie inimestes arendama kollektiivsusetunnet ja tööarmastust, sotsialistliku internatsionalismi ja patriotismi tundeid, uue ühiskonna moraali kõrgeid printsiipe.

Rööbiti sellega tuleb võidelda mineviku igandite vastu, mis elavad veel inimeste hinge sügavuses, kommete ja tavade vastu, mis on pärit vanast korrast, mil «inimene oli veel inimesele hundiks».

Võitlus püüde vastu elada teiste arvel, võitlus joomise, religioossete eelarvamuste ja sellesarnaste nähtuste vastu on agitaatori eluliseks ülesandeks. Kommunistliku ühiskonna hoogsa ehitamise perioodil peab ta sel alal veelgi paremini töötama.

Seitsme aasta plaan avab ääretud võimalused rahvahulkade loova initsiatiivi ja isetegevuse tormiliseks arenemiseks. Tuleb igati toetada neid kommunismi võrseid, aidata kaasa sotsialistliku võistluse veelgi laiemale levimisele. Kongressi eel tekkis ja levib üle kogu maa uus patrioötlik liikumine — liikumine kommunistliku töö brigaadi nimetuse eest. Nende brigaadide tegevus, nende kogemused ja saavutused peavad alati olema agitaatori vaateväljas.

Kasutades agitatsioonitöös loovalt neid määratu suuri võimalusi, mida annab meile elu ja seitsme aasta plaan, töötades uue jõu ja energiaga, tuleme edukalt toime oma vastutusrikaste ülesannetega — anname väärika panuse kommunistliku ülesehitustöö suure programmi elluviimiseks.

G. REITSAK

AGITATSIOONITÖÖ OLGU MEIE TÄHELEPANU KESKPUNKTIS

Tallinna Kalakombinaadi agitaatorid on oma tegevuse peaeesmärgiks seadnud võitluse selle eest, et iga töötaja täidaks oma kohustusi loovalt ja vastutustundlikult. Kuidas nad seda teevad?

Kõigepealt selgitavad nad töötajaile kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse sise- ja välispoliitika põhimõtteid. Siinjuures näitavad nad, et kogu see poliitika on suunatud meie inimeste ainelise ja kultuurilise heaolu järjekindlale parandamisele. Nad esitavad mitmesuguseid arve ja fakte, mis tõendavad, et meie töötajate elu on iga aastaga paremaks muutunud, ning et partei XXI kongress avas selleks veel avaramad teed ja võimalused.

Kuid loomulikult ei saavuta niisugune selgitustöö veel täiesti oma eesmärki, kui see pole seotud oma ettevõtte tööga. Seda mõistes näitavad agitaatorid, et partei ja valitsuse poliitika elluviimine sõltub

lõpuks iga ettevõtte kollektiivist, igast töötajast, sellest, kuidas nad oma igapäevaseid tööülesandeid täidavad.

Võtame näiteks konservitsehhi nr. 1 tublimad agitaatorid brigadirid Hilda Kauri ja Klavdia Evvova, töölised Evi Põldmaa, Ella Paltsi, Helga Soosalu ja teised, või siis konservitsehhi nr. 2 agitaatorid töölised Helmi Tingase, Linda Königsbergi, Salme Martinsoni, tsehhijuhataja Heino Einduki ja teised — kõik nad on sageli niisugustel teemadel vestelnud.

Suur osa kombinaadi agitaatoreid pole praegu veel võimelised täiesti iseseisvalt vestlusi ette valmistama. Nende abistamiseks korraldatakse kombinaadis agitaatorite nõupidamisi. Üheks tähtsamaks agitaatorite instrueerimiseks tänavu on 12. veebruari nõupidamine, millel EKP Tallinna Kalinini Rajoonikomitee poliitkabineti juhataja Jevgenia Levtšenko ja kombinaadi partei-algorganisatsiooni büroo sekretär Antonina Jevdokimova kõnelesid agitaatoreile sellest, kuidas ette valmistuda NLKP XXI kongressi materjalide tutvustamiseks ja populariseerimiseks.

Selle nõupidamise kasulikkust tõstis see, et lisaks laialdasele ülevaatele kogu NSV Liidu, Eesti NSV, Tallinna ja rajooni kohta andis kombinaadi parteiorganisatsiooni sekretär konkreetseid andmeid ka oma ettevõtte kohta ja vastas esitatud küsimustele. Kuid see pole ainus kord, kus agitaatoreile kõneldi oma käitise tööst ja saavutustest. Jaanuaris tutvustas kombinaadi direktor Edgar Tobler agitaatoreid ettevõtte tööga 1958. aastal ja käesoleva aasta põhiliste ülesannetega. Mõni aeg hiljem täpsustati kombinaadi käesoleva aasta tootmisplaani. Selgus ka, et käesoleval seitseaastakul peab ettevõte tunduvalt laiendama heeringa töötlemist. Sellega seoses kerkis konservitsehhis nr. 2 üles küsimus, kuidas see osutub võimalikuks, kuna seni on heeringaid suures osas töödeldud käsitsi ja põhiliselt suveperioodil. Suurenenud plaani aga oleks sel kombel raske täita, kuna vastavad ruumid pole sobivad tööks talvetingimustes. Tsehhis nendele küsimustele vastust ei leitud. Peagi korraldati nõupidamine, kus käitise direktor jutustas põhjalikult kõigist sellealastest üritustest. Selgus, et on koostatud kombinaadi ja kalasadama kompleksne väljaehitamise plaan, kusjuures esmajoones hakatakse rajama heeringatöötlemise tsehhi. Seni aga, kuni see tsehh valmib, organiseeritakse vastavaid töid Koplis kalatöötlemise punktis ja Lasnamäel kombinaadi külmhoone juures, kus ka tehakse vastavaid organisatsioonilisi ettevalmistusi.

Kuna ilmnes, et oma ettevõtte juhtivate töötajate esinemine agitaatorite ees ennast igati õigustab, hakati seda moodust sageli kasutama. Eriti tulusaks on see osutunud niisugustel juhtudel, kui kombinaadi elus on mõned kitsapiirilised küsimused teravalt päevakorrale kerkinud. Nii näiteks andis peainsener Ivan Dudkin agitaatoreile põh-

jaliku ülevaate kombinaadi ettevalmistamisest remondiks ja remondiaegseist ülesandeist, ettevõtte sanitaararst Aleksandra Malahhova on korduvalt tutvustanud oma eriala probleeme, käitise laboratooriumi juhataja Roza Krasnitskaja esines toodangu kvaliteedi teemal jne.

Viimatinimetatud küsimuse agitaatorite nõupidamise plaani võtmise tingis järgmine asjaolu. Nimelt mullu suutis kombinaat tootmisülesandeid üldiselt edukalt täita, kuid näiteks sprottide sordilisuse plaani osas jäädi tarbijate ees võlglaseks. Tänavu on sprottide väljalaske plaan mullusest suurem, seega tõuseb ka kvaliteedi küsimus seda teravamalt üles, ja loomulikult oli vaja töötajate tähelepanu sellele juhtida.

Oli ka veel teine ajend, miks see nõupidamine korraldati. Enne seda premeeriti tsehhe hea kvaliteediga toodangu väljalaske eest. Kuid mõnele tsehhile preemiat ei antud. Muidugi tekitas see käitises arvamuste lahkuminekuid ja vaidlusi. Laboratooriumi juhataja aga seletas agitaatoreile, milliste põhimõtete järgi preemiat jaotatakse, millised on tsehhide saavutused sel alal, näitas, kui tähtis on organiseerida võistlust toodangu kvaliteedi eest, kuidas seda võistlust korraldada jne. Pärast seda, kui agitaatorid olid pidanud kvaliteedikküsimuse kohta vestlusi, mõistsid kõik töötajad, miks osa tsehhe jäi preemiast ilma.

Agitatsioonitöö korraldamise muudab keerulisemaks see, et kombinaadi erinevates tsehhides kerkivad teatud kindlal momendil hoopis erinevad probleemid üles. See on nõudnud agitaatorite instrueerimist tsehhide kaupa. Ühtlasi leiti, et kõige paremaid tulemusi annab see, kui niisugusele instrueerimistele kutsutakse tsehhijuhatajad.

Kõige korrapärasemalt on agitaatoreid instrueeritud konservitsehhis nr. 1. Tsehhi juhataja Kaljo Alaküla on neil nõupidamistel kõnelnud kokkuhoiust, töödistsipliinist, tööaja jäägitust ärakasutamisest, toodangu kvaliteedi tõstmisest, jne. Seejuures on ta ka õpetanud agitaatoreid vestlema nii, et vestlused äratuksid kuulajates huvi. Kvaliteedist kõneldes rääkis tsehhi juhataja agitaatoreile, et nad õpetaksid vestluskaaslasi oma töö kvaliteedile vaatama tarbija silmaga: näiteks kui kalakombinaadi töötaja läheb kingi ostma ja saab defektiga kauba, on ta kindlasti kingade valmistajale pahane, viib kingad kauplusse tagasi jne. Kui ta aga ise valmistab praakkonserve, võib ta sellega mõne tubli töötaja meeleolu rikkuda.

Kord, tööaja täielikust ärakasutamisest rääkides, tõi tsehhi juhataja agitaatoreile järgmise näite: kui 50 inimest tsehhis nädala jooksul kordki omavoliliselt pikendavad lõunaaega poole tunni võrra, läheb tegelikult kaduma kolme inimese päevatöö ja kombinaadil jääb andmata umbes 6000 rubla väärtuses toodangut. Edasi aga näitas tsehhi juhataja, et tsehhis on inimesi, kes kas pikendavad lõunavaheaega või lõpetavad töö enne ettenähtud aega.

Samas tsehhis kantakse hoolt selle eest, et agitaatorid tutvustaksid võimalikult igale töölisele tsehhi ja töölise isiklikke tootmisülesandeid nii pikema aja kohta kui ka päeva ja isegi tunni tootmiskohustusi. Samuti populariseeritakse siin parimate töötajate ja ratsionaliseerijate kogemusi ja kutsutakse iga inimest üles samasuguse loova initsiatiiviga töötama. Iga kuu lõppemise järel võetakse tsehhis kokku kuu töötulemused, tõstetakse esile parimaid, kritiseeritakse mahajääjaid. Siitki leiavad agitaatorid teemasid vestlusteks.

Saanud niisuguse ettevalmistuse, suudavad agitaatorid vestelda sisukalt ja huvitavalt. Eriti paistab vestlustes silma brigadir Hilda Kaur. Tsehhis nr. 1 on inimesi, kes võtavad lõunatamiseks tarvitamata konservikarbi, kasutavad seda kas joogi- või sööginõuks ja hiljem viskavad jäätmete hulka.

Kord võttis agitaator Kaur sellise konservikarbi kätte, läks töökaaslaste juurde ja küsis:

«Kui teil kukub rubla taskust maha, kas te võtate ta üles?»

Muidugi, kinnitasid kõik, et võtavad üles.

«Aga kuidas on riigi rublaga?» esitas agitaator nüüd uue küsimuse ja näitas kõrvaleheidetud konservikarpi.

Edasises jutuajamises seletas ta juba, kui palju tööd kulub enne, kui selline karp valmib, ja näitas ka, et iga äravisatud karp teeb väljalastava toodangu omahinna peaaegu rubla võrra kallimaks. See aga vähendab konservide omahinna alandamise võimalusi ja kaudselt võetakse sellega asjatult rublasid töötajate taskust. Kuid mõtlematuid rublade jäätmete hulka pildujaid leidub meie maa teisteski ettevõtetes, ja nii kasvavad asjatult kulutatud summad vägagi suureks. See kõik raskendab ausate töötajate võitlust kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

On arusaadav, et niisugune vestlus pani kuulajad enda käitumise üle mõtlema.

Terve rida tsehhi nr. 1 ja kogu kombinaadi agitaatoreist suudab häid vestlusi pidada. Kuid igati sisukad ja huvitavalt ülesehitatud vestlused ei annaks loodetud tulemusi, kui neid ei peaks tõepoolest tublid inimesed, keda kollektiiv hindab, kellel on autoriteet töökaaslaste hulgas. Ent kalakombinaadis on agitaatorite kollektiivis oma põhiolemuselt just niisugused tublid ja seltsimeeste poolt hinnatud inimesed. Meil oli eespool juttu agitaator-kommunist Hilda Kaurist. Ta töötab kombinaadis juba hulga aastaid. Töökaaslased on teda tundma õppinud kui inimest, kes on südamega nii tootmis- kui ka ühiskondliku töö juures. Ta on aus ja printsipiaalne inimene, kellele kombinaadi huvid on isiklikest huvidest kallimad. Neid tema omadusi arvestades valiti Hilda Kaur ka Eesti NSV Ülemkohtu kolleegiumi liikmeks. Agitaator Helmi Tingas, tubli konservivalmistaja, on olnud

korduvalt rahvasaadik ja ta valiti ka tänavu Tallinna Töörahva Saadikute Nõukogu saadikuks. Enamik agitaatoreid on oma kutseala eesrindlased, kellelt nende töökaaslastel on palju õppida ja eeskuju võtta.

Loomulikult hindavad töökaaslased niisuguste inimeste mõtteid ja näpunäiteid ning püüavad talitada nende soovituste järgi.

Tsehhis nr. 1 on osutunud tähtsaks teguriks ka näitlikud vahendid. Sm. Alaküla hoolitseb iga päev selle eest, et kella 11—12 ajal oleksid pakkijate ruumis välja pandud kolme konservitsehhi eelmise päeva töötulemused. Need andmed huvitavad kõiki, ja kui mõnel päeval vastava tabeli väljapanemisel hilinetakse, küsitakse kohe: «Kas täna protsente ei olegi?» Kui aga tabel näitab, et mõni teine tsehh on konservitsehhist nr. 1 mööda läinud, algab kohe tabeli juures arutelu, kuidas asja parandada ja esimene tsehh taas esikohale viia.

Kalakombinaadi töös on üheks iseärasuseks see, et suvel, kalapüügi kõrghooajal, võetakse tööle arvukalt hooajatöölisi. Näiteks konservitsehhi nr. 1 tööliste arv kasvab sel perioodil kahe- kuni kolmekordseks. Nende inimeste hulgas on agitaatoreil eriti avar tööpõld. Hilda Kaur, Klavdia Evvova ja teised brigadirid-agitaatorid, õpetades uutele töötajatele töövõtteid, kõnelevad ühtlasi ka töödistsipliinist, käitise kollektiivi traditsioonidest, räägivad sotsialistliku omandi kaitse suurest tähtsusest ja paljudest muudest küsimustest. Nende vestlustega aitavad nad hooajatöölisi teiste töötajatega ühtseks kollektiiviks sulatada, kes võitleb ühtse tervikuna tootmiskohustuste eduka täitmise eest.

Sellises olukorras on konservitsehhi nr. 1 kollektiiv suutnud tõusta tsehhide hulgas esirinda. Mullu ületas ta tunduvalt nii kogutoodangu plaani kui ka konservide valmistamise ülesande. Ja ega tänavugi lähe siin töö halvemini.

Sm-d Kaur, Evvova ja teised agitaatorid on vestelnud ka ateistlikel teemadel, Nõukogude seaduslikkusest, kommunistlikust moraalist ja paljudel muudel teemadel. Siin võib veel juurde lisada, et näiteks konservitsehhi nr. 2 mitmetel agitaatoritel on tulnud vestelda veelgi erinevamatel teemadel, alates rahvaloendusest ja valimistest ning lõpetades kosmoseraketiga.

Et niivõrd mitmekülgsetele küsimustele vastata, peavad agitaatorid olema avara silmaringiga inimesed. Kuid silmaringi avaruseni jõutakse järjekindla õppimisega.

Kombinaadis ongi agitaatoreina tööle rakendatud sellised inimesed, kes tunnevad suurt huvi endi teadmiste täiendamise vastu. Ettevõttes moodustatud parteiharidusvõrgu ringides õppis umbes 40 agitaatorit, mitmed nende hulgast on aga astunud üldhariduslikesse koolidesse, tehnikumidesse ja kõrgematesse õppeasutustesse. Põhiliselt kõigil agitaatoreil on kujunenud tavaks lugeda järjekindlalt ajalehti,

Kokkuvõttes võib märkida, et agitatsioonitöö korraldamisel tuleb alati hoolikalt arvestada kohalikke tingimusi, võimalusi ja vajadusi. Sel juhul aitab agitaatorite kollektiiv tõhusalt kaasa ettevõtte töötajate poliitilise ja tööalase aktiivsuse arendamisele, aitab edukalt täita neid suuri ülesandeid, mis seisavad meie ees käesoleval seitseaastakul.

A. NURM

AGITBRIGAAD TEGUTSEB

Luua kunstilise isetegevuse kollektiivi baasil agitbrigaad, sellele mõttele tuldi Toila Kalakonservikombinaadi Rakvere tsehhis möödunud aasta kevadel pärast seda, kui oli välja kuulutatud ametiühingute isetegevuslike näiteringide, deklamaatorite, ooperi- ja operetikollektiivide ning kunstilise isetegevuse agitbrigaadide vabariiklik ülevaatus. Asja algatajaks oli ametiühingukomitee kultuurikomisjon eesotsas esimehe, kauaaegse ja innuka isetegevuslase Elviine Rooväljaga. Mõte leidis täit toetust partei- ja komsomoliorganisatsioonilt, kes aitasid seda töötajate hulgas populariseerida. Leidus küllaltki palju inimesi, keda see köitis ja kes pealegi olid juba oma võimeid isetegevusringides proovinud. Nii läks agitbrigaadi moodustamine võrdlemisi ladusalt.

Kuid algul oli hoopis rohkem muret repertuaariga, sest suur osa sellest pidi ju olema omalooming. Asjahuviliste abil aga saadi ka sellest murest üle. Suur hulk inimesi lõi kaasa laulude ja sõnalise osa loomisel, mis koondati ühise pealkirja alla «Pipar». Selles «pipardati» kollektiivi elus aeg-ajalt pead tõstvat bürokraatiat, hoolimatust, lohakust, käegalöömist, tõlplust ja distsiplineerimatust ning teisi puudusi ja pahesid, mis kollektiivi hoogsas töös ja tegevuses olid inetuks ebakõlaks.

Nende puuduste vastu oli tsehhis muidugi varemgi võideldud. Selleks kasutati seinalehti, neid küsimusi käsitlesid oma vestlustes agitaatorid. Kuid agitbrigaadi kui satiirirelva siin veel ei tuntud, samuti ei teatud, millist mõju ta suudab avaldada.

Esialgu moodustati kunstilise isetegevuse agitbrigaad kaheksaliikmelisena. Sinna kuulusid vanemraamatupidaja Vaike Toets, konservitsehhi meister Helene Jaagumets, konservitsehhi tööline Meeli Klei, raamatupidaja Elviine Rooväli, laohoidja Arvo Pank, taaratsehhi tööline Lemmik Tiganik, autojuht Hugo Liiver ja lukksepp Elmar Perko.

Vastne agitbrigaad hakkas kohe repertuaari õppima. Kuid see oli seotud mitmesuguste raskustega. Tsehhil polnud punanurka. Polnud ka klaverit, mida laulude õppimisel tingimata vajati. Kuid tublid asjahuvilised tulid ikkagi toime. Nad leidsid lauluharjutusteks koha

Rakvere Tuletõrje Majas. Harjutusteks kasutati lõunavaheaegu, sest et õhtuti töötasid tuletõrje enda isetegevusringid.

Kuid vähe on laulude ja muu repertuaari lihtsast selgeksõppimisest. Ettekannet oli vaja viimistleda ja jõuda selleni, et esitatavates palades naerda puudusi välja tõepoolest nii, mis paneks kuulajaid oma elu ja töö üle mõtlema... Otsustati paluda abi teatritöötajailt. Noore agitbrigaadi lavakunstilise juhendamise võttis enda peale Rakvere Teatri näitleja Eesti NSV teeneline kunstnik Ants Toiger.

Hea tahe aitas kõigist raskustest jagu saada. Ja kui jõudsid kätte «tuleristsed», milleks kujunes oktoobrikuu lõpul toimunud ametiühingute isetegevuse rajooni-ülevaatus, tuli kalakonservitsehhi värske agitbrigaad sellega hästi toime. Ülevaatuselt toodi kaasa esimene aukiri ja õigus osa võtta hiljem Tallinnas toimunud tsooni-ülevaatusest. Tallinnas sai agitbrigaad veel ühe aukirja, seekord Toiduainete Tööstuse Tööliste Ametiühingu Vabariiklikult Komiteelt. Seejärel jõuti vabariiklikul lõppülevaatusel esinenud kunstilise isetegevuse agitbrigaadide paremiku hulka ja taas lisandus aukiri — Eesti NSV Ametiühingute Nõukogult. See oli noore kollektiivi püüdlikkusele suureks tunnustuseks.

Tähtsam aga kui ülevaatustelt saadud aukirjad oli see mõju, mis agitbrigaad avaldas oma esinemisega töö parandamisele. Eriti hästi torkisid palad «Kilukese nutulaul» ja «Pipralaul». Agitbrigaad esines šefluse korras kaluritele ka Vergi ja Karepa rahvamajas.

Rakvere Kalakonservitsehhis on saanud tavaks tähistada suuremaid pühi ja tähtpäevi piduliku koosviibimisega. Kontserdi on sel puhul tavaliselt andnud oma kollektiivi isetegevuslased. Viimasel ajal aga on see küllaltki vastutusrikas, kuid seejuures meeldiv kohustus langenud põhiliselt agitbrigaadi õlgadele.

Hoolikalt valmistas brigaad ette uut kava 1. maiks. See oli mõnevõrra keeruline ülesanne, sest pole ju mõeldav pidupäeva eel esineda ainuüksi puudusi piitsutavate paladega. See oleks pealegi poliitiliselt ebaõige — näha pisipuudusi ja pigistada silmad kinni suurte saavutuste ees. Ja nii tõigi brigaad oma esinemisse uue momendi: kui seni oli kavas peamiselt puuduste ja nende põhjustajate «piitsutamine», siis nüüd mõeldi repertuaari koostamisel hoolikalt sellele, kuidas tuua esile kollektiivi elus esinevaid paljusid positiivseid sündmusi ja fakte, kuidas ilmekalt kõnelda eesrindlastest ja kuidas kõige selle juures rakendada mõnusat huumorit.

Kui on juttu kunstilise isetegevuse, eriti aga agitbrigaadi loomisest, millel on hindamatu agitatsioonilise töö tähtsus, siis võib mõneltki poolt kuulda väiteid: «Oh, ei meie seda teha saa, meil pole vastavaid võimalusi!» Kuid Toila Kalakonservikombinaadi Rakvere

tsehhi isetegevuslaste algatus on kujukaks näiteks, et hea tahtmise ja huviga asja vastu saab võita kõik raskused ja jõuda heade tulemusteni. Siinkohal võib veel lisada, et selle tsehhi agitbrigaadi saavutused aitasid mõjutada ka tsehhi juhtkonda ja ta püüab brigaadile tema tänuväärseks tegevuseks soodsaid tingimusi luua.

E. KAPSTAS

KUI KALURID TULID MERELT

Rannale laskub õhtuhämarus

Õhtu värvib taeva mere kohal halliks nagu vana küüni seina siinsamas Rohuneeme kivisel rannikul. Kalurimajades süttivad esimesed tuled. Kala vastuvõtu punktis nõjatub laotööline seljaga vastu uksepiita, süütab paberossi ja uurib üha tumenevat silmapiiri: milliseks kisub homne ilm.

Nagu imekombel jäänud lahesopist hakkab kostma mootorite muredat pobinat. Üks... kaks... kolm — terve kõhukate transpordipaatide laevastik seab end ritta maandumispaigale jääserva ääres. Tuultest ja mootoritahmast sinakasmustade nägudega kalurid otsivad rannalt kuuri juurest kelgud. Vastuvõtupunkti juhataja laseb kalakaalu nihutada kõige sobivamasse paika ja juba jõuabki esimene kalakastide koorem kaalu ette. Puha kilud — väiksed hõbedased, rohekashalli seljaga kalakesed täidavad kümneid ja kümneid kalakaste. Ainult üks paatkond on oma teel tabanud ka räimi.

«Sul oli sada kilo silku puudu. Säh, võta! saad täis...»

See on vanapoolne kalur, kes praegu punktijuhatajaga mõnusal muigel juttu alustab. Samal ajal haaravad ta labakinnastesse peidetud käekännud ühe räimekasti teise järel kelgult ja tõstavad kaalule. Mees astub kelgu ja kaalu vahet, põlved kasti raskuse all nõtkus. Aga ei... Näe, pani kasti kaalule, kuid põlvede kooldumus ei kadunud. Küllap vist ikka meri ja eluaastad on nad selliseks murdnud, et saunaleilgi ei anna tagasi ei endist sirgust ega painduvust.

«Soo-oh, ongi kõik... Võib hakata astuma...»

Aga ei astu ta kuhugi. Parasjagu jõuab kala kaalumise juurde Kirovi-nimelise kalurikolhoosi esimees Oskar Kuul ja nüüd algab juba seletamine, kui palju kala saadi ja kustkohast ja mismoodi, ja ikka selles vaimus edasi. Teadagi — kalamehed, kuigi mitte pühapäevased. Siis aga leiab vana kalur, kes kannab juba kuuskümmend aastat Ferdinand Viigi nime, et milleks väljas juttu puhuda.

«Noh, lähme tuppa nina soojendama,» teeb ta asjaliku ettepaneku

ja teisi pikemalt ootamata seab sammud helepruuniks värvitud tare poole pisut kõrgemal rannanõlval.

Märtsikuu algul on mere hingeõhk veel küllalt jäine ja soe tuba mõne sammu kaugusel tundub liialt ahvatlevana selleks, et sinna minemata jätta. Nii tulebki, et vanale kalurile järgnevad hanereas kolhoosi esimees ja teised, kes koos esimehega randa saabusid: partei rajoonikomitee instruktor Arnold Karpa, kolhoosi parteiorganisatsiooni büroo sekretär Udo Magnus ja autojuht.

Tulijaid võtavad vastu pereema ja -tütar. Ja sellal kui Ferdinand Viik ajab mere-, paadi- ja kalahõnguseid vammuseid maha ja teisi selga, seatakse külalised istuma tagatuppa ümariku laua taha, mida katab väljaõmmeldud lina ja mille äärde ulatub diivani ots. Toad on sel majal madalad, seinad nähtavasti hiljuti tapeediga ja laed õlivärviga üle tõmmatud. Laua kohal ripub nelja lambiga armatuur, milles tulede valgus peegeldub nurgas asuvalt trümoopeeglilt, seina ääres laiutavalt läikivalt riidekapilt ja raadioaparaadi poleeritud küljelt.

Kõik siin toas on mugav, hubane ja puhas, ja nagu iseenesest kaldub noorte meeste jutt — aga noored või vähemalt noorepoolsed on kõik sooja tulnud — sellele, et ega kaluri elu pole just laita elu.

Mitte alati

«Mitte alati,» ütleb teisest toast jutu vahele peremees. «Vanasti elasid siin külas hästi ainult Lambutid...»

«Mis mehed need olid?»

Ferdinand Viik on jõudnud riided vahetada ja tuleb eestoast külaliste hulka. Tema tugevasti hallides juustes võib veel märgata näo pesemisest jäänud piisku. Ta istub, seab muhklikud, pisut konksu tõmbuvate sõrmedega käed lauale ja kordab mõttesse vajunult:

«Mis mehed olid Lambutid? Mis nad olid — sahkerdajad. Nad said endile jalad alla Esimese maailmasõja ajal. Nei! oli siin urjadniku ja kaupmehega sehvt sees. Tõid hobusega linnast terve küla jaoks tšekikaupa. Aga kes seda kaupa nägi? Ei keegi. See laoti paati ja Soome!

Ma olin ise merel ja nägin, kuidas meie kartul Soome poole purjetas. Pärast aga polnud muud kui anna, vaene inimene, allkiri, et oled kõik kaubad naelapealt kätte saanud... Nii need Lambutid jõukaks läksid.»

«Noh, aga teised?» Arnold Karpa aimab, et just praegu võib alata õhtu, mida hiljem meenutad sooja südamega ja mis edasi jutustatuna on hindamatu agitatsioonilise väärtusega. Seepärast ergutab ta vana kalurit jätkama. Ja nähtavasti pole sellel omakorda midagi endiste aegade meeldetuletamise vastu. Ta süttib kergesti.

«Teised elasid, teate, kuidas? Kohe räägin. Kui minul trehvas parem pääk, tuli Aasma Priidik — siitsamast, minu naaber — ja laenas kroon kakskümmend senti, et saaks plekitäie petrooleumi mereleminekuks. Teinekord jälle läksin mina tema käest laenama. Nii me siin elasime. Algasime vaeselt ja lõpetasime samuti...»

Ja kui vaeselt võib mõnigi inimene oma elu alustada!

Kunagi, rohkem kui kuuekümne aasta eest paiskas torm randa laevakajuti. See vedeles mõni päev rannas, kuni seda märkas Ferdinand Viigi isa. Ta koristas kajuti rannalt, kohendas siit-sealt ja tegi sellest peavarju endale ja perele. Nii said Viikidest majaomanikud, seni olid nad oma elu mööda saatnud pisut jõukamate kalurite saunades.

Sellessamas kajutis sündis Ferdinand. Sündis, ja jäi peagi orvuks. Seitse kuud pärast tema sündi uppus ema merel ja mõni aeg hiljem suri isa. Nii jäi Ferdinand Viik sellestki ilma, mida tavaliselt leidub vaeseski perekonnas: vanemate hellusest. Juba seitsmekuuselt sai temast kasulaps.

Tõtt öelda, ta ei sattunud halba perekonda. Kasuvanemad polnud pärisemast-isast suurt jõukamad ja pidasid teda lihase poja eest. Kuid õiget rõõmu ta oma noorusest siiski ei näinud. Leivamure kasvas iga päevaga ja allutas endale muud mõtted. Põld aga — sinine, avar ja salakaval — andis saaki visalt välja.

Ja hakkasid veerema aastad üksteise järel ja üksteise nägu, nagu kivid rannaveerel. Nende aastate elukangasse on põimitud ainult üksikud heledamad lõimed: tutvumine Lambutite teenijatüdruku Hildaga. Küresti mööduvad õhtutunnid kahekesi mererannal. Abielu. Laste sünd.

Kuid üldiselt?

«Te olite ju ometi sageli rõõmus? Noorus tahab alati naerda ja leiab kõikjal selleks põhjust. Oli ju nii?»

Võib-olla endalegi aru andmata, miks see nii on, kuid partei rajoonikomitee instruktoril on korraga tahtmine enda kõrval istuvale vanale mehele abiks olla, sirvida ta mälestuste lehekülgedel, leida rohkem õnnelikke päevi ja tunde minevikust, sest tema kõrval istub mees, kelle elus noorpõlvemälestused omandavad üha tähtsama koha. Vanale inimesele annavad mälestused suure osa õnnest.

Kuid vastus, mille ta saab, on kibe ja isegi pisut irooniline:

«Kas mina... kas meie olime rõõmsad? Noh, kui vintis peaga, siis võib-olla jah... Võite ise arvata, kuidas rõõmuga lood olid, kui vaesus majas... Teate, kui me naisega paari läksime, palusin siin üht Saaremaa meest meile voodi teha. Osta ei jõudnud.»

Kuid tõesti. Kes seda siin ja teisteski randades ei mäletaks, et kodanliku Eesti morni kaluri pani naerma ja sageli koos sellega räuskama «asunik» viina.

Kas see võiski teisiti olla? Arnold Karpa pole ise kalur olnud. Kuid ta võib selgesti kujutleda, kuidas see oli vanasti. Külmal õhtul, kontideni läbi ligunenud, väsinud ja külmunud kalur jõuab oma väikse paadiga randa. Mis tal on siin peale hakata? Seab võrgud kuivama, tassib kalad koju... Ja edasi? Võtab lonksu külmarohtu ja poeb sängi.

Aga kui juhtub õhtul olema vaba aega? Mis ta siis ette võtab? Otsib üles naabrimehe. Seltsis vaatavad aknast välja ja teineteisele näkku ja...

«Kas klapime?» küsib üks.

«Minugipärast,» vastab teine ja varsti käib meeste vahel lai jutt ning kostab mürisevaid naerupurskeid.

Nii see asi läheb, kuni kujuneb harjumuseks. Needsamad harjumused tulid siin rannas koos kaluritega üle tänapäeva nõukogude ellu ja neid oli õige raske lämmatada.

Kuid ometi...

Enne kala vastuvõtu juurde tulemist käis Arnold Karpa läbi Rohuneeme rahvamajast. Parajasti, kui ta sinna sisse astus, kõlas lavalt, suletud eesriide tagant:

«Emmi... Emmi!»

«Kas sina hüüdsid mind?... Liha särises, ma ei kuulnud kohe...»

Seal käis näidendi proov, millega alles tänavu jaanuaris loodud näitering tahtis tähistada rahvusvahelist naistepäeva.

Saali põrandale aga oli tõstetud laudalus ja punases trikoosärgis kalurinooruk sikutas sellel tõstekangi. Teises saali otsas seadis end treeninguks valmis kolhoosi kultuuriorganisaator ja parim kergejõustiklane Raivo Sikemäe, võttis teised «sleppi» ja alustas soojendusharjutusi. Kõrvaltoas rassisid matil maadlushimulised noorukid...

Igavuse vastu

Niisugune pilt avanes Arnold Karpale Rohuneeme rahvamajas, mis ise pole palju vanem kui seal töötav näitering: alles mullusteks oktoobripühadeks anti põhilised ruumid kalurite käsutusse. Selle rahvamaja ehitas Kirovi-nimeline kolhoos. Ja kas ainult selle? Aga Randvere rahvamaja! Ka selle ehitas ühismajand, peale selle kolmanda brigaadi kalureile kaluritemaja...

Millal see oli? Ah ja, veebruaris. Siis eraldas ühismajandi juhatus

5000 rubla Rohuneeme rahvamajale muusikariistade muretsemiseks... Aga peamine on ikkagi see, et leiti inimesed, kes suutsid teisi kaasa tõmmata, ja hakkasidki paigast nihkuma nii sport kui ka kunstiline isetegevus.

Eks see paigastnihkumine läks algul oma viperustega. Kord näiteks, võistluste ajal Pärnus, hakkas meeskond «treeninguid» korraldama rohkem rannahotellis kui spordiväljakul. Kuid nüüd on need kombed siitmailt kadumas. Kergejõustik ja maadlus, mootorisport ja laskmine, lauatennis ja jalgpall, korvpall ja sõudmine ja loomulikult ka võrkpall, mida «togitakse» kõikjal, kus vähegi kohta leidub, on osutunud iganditest tugevamaks.

Kümned, isegi sajad noored ja vanad on leidnud endile koha rahvamajades, sealsetes näite- ja rahvatantsuringides, laulukooris, puhkpilli- ja estraadiorkestris ja mitmesugustes ansamblites. Suurem osa vanu on esialgu jäänud küll rohkem pealtvaatajaiks. Kuid seegi on hea. Kas seda vähe on nähtud: tuleb ehtne kaluritaat rahvamajja, vaatab seda «noorte nalja», silitab habemetutti lõua otsas, muigab... ja tuleb teinekord uuesti. Viinapudelile aga murrab truudust...

Näed, kui palju tähendab kommunistlike noorte eeskuju, nende aktiivsus, ja kas või seegi, et kolhoosi komsomoli-algorganisatsiooni sekretär on ühtlasi majandi parim sportlane. Tervelt 120 noort on astunud kehakultuurikollektiivi liikmeks. Möödunud suvel tõid nad ühismajandisse 51 diplomit. Need olid kollektiivi omad. Peale selle võis aga mõni mees uhkeldada mitmekümne individuaalse diplomiga.

Veel pildikesi minevikust

Nojah, kus seda kõike vanasti, üksikkalurite ajal oli! Igaüks seadis siis oma elu nii, kuidas oskas ja kuidas rahakott parajasti kannatas. Aga nii või teisiti, mere ja kalaülesostjate mängukanniks jäid nad siin peaaegu kõik...

Arnold Karpa oli mõtteis kaugele eksinud Ferdinand Viigi tagatoast. Ent nüüd märkas ta, et kolhoosi esimees on otsinud välja taskuraamatu ja täitesulepea ja arvustab midagi.

«Tead sa ka, palju eilne päev sulle sisse tõi?» küsib ta seejärel kalurilt.

«Ei tea, mis ta võis olla? Mis me saime? Üle kahe tonni paadi peale seda oli. Ei tea.»

«Sinu eilne töötasu on täpselt 1710 rubla. Märgi või üles: 4. märtsil teenisin tuhat seitsesada kümme rubla.»

«Nojah, eks ta ole,» venitab Viik, püüdes säilitada ükskõikset ilmet, kuigi ta kitsavõitu näol lööb vägisi õitsele lai muhelus. Lõpuks

kohmab ta ainult selleks, et vaikust katkestada: «Ega's iga päev pole selline nagu eilne.»

«Ei ole küll,» kinnitab Oskar Kuul. «Aga ega meil töötasu väga vilets vist olegi, mis sa arvad? ... Palju me möödunud aastal keskmise tasu koos preemiatega plaanisime? Üheksa tuhat viissada, eks ole. Tegelikult saime keskmiseks üle kaheksateistkümne tuhande ...»

«Täpsemalt kaheksateist tuhat kakssada kaheksakümmend kaheksa rubla,» täpsustab kolhoosi parteiorganisatsiooni sekretär.

«Aga vanasti, kuidas siis teenistus oli? Mootor kuulus teile endale, võrgud samuti, meri seisis ees lahti, suur Tallinna turg siinsamas külje all ... Kuidas oli?»

Seda küsib jälle Arnold Karpa, kes uue töötajana antud piirkonnas tunneb mõistetavat huvi siinsete elanike kogu elu vastu.

«Eks ma jutustan teile ühe loo ... Ükskord sügisel viisin õnged merre tursapüügiks. Aga nagu kiuste tuli ka kilu samal ajal. Rabasin siis, nagu jõudsin, sain kolmsada kilo turska, ja kilu — seda oli ei teagi kui palju. Panime siis kala paadi peale ja linna! Seal tuli kalasadamast voorimees võtta, kes viis kastid turule — ülesostjad ei tahtnud. Voorimees küsis paar senti kasti pealt veorahaks.

Noh, seisin turul õhtuni. Kilu natuke osteti, aga tursast ei hoolinud keegi. Seisin, seisin, aga mis ei lähe, seda ei pane kuidagi minema. Ega's midagi, viisin sadamasse tagasi, jälle paar senti kasti pealt. Sadamas, õhtul, ütles viimaks üks ülesostja, et mis sa tühjast tagasi tassid, anna siia! Ja andsingi tursad talle, merre viskamise vaev jäi ära.

See raha, mis ma kilu eest sain, kulus petrooleumi peale, pisut sai lastele kah üht-teist võetud ja tasku oligi tühi! Tõesõna, endale ei saanud kahekümneviielist topkat ka mitte.»

Pereema Hilda nihkub eestoast tahapoole. Ta seisab pisut ukse vahel, hiljem seab enese istuma voodiotsale. Kujult on ta niisugune nääpsuke, mitte niivõrd kõhn, kui kitsa kondiga. Millal vaeste inimeste laps saigi konti kasvatada. Töövaev tuli kiiresti peale: algul kodus, hiljem võõraste juures.

Mees kasutab tema tuleku sedamaid ära ja otsib temalt oma sõnadele toetust.

«Eks meid oli siis üheksa hinge? Tõnu ju oli ikka siis ka juba, kui vanad veel elasid?»

«Jah, oli ... Aga sinu isa suri varem.»

«Nii jah, meid oli siis üheksa hinge ... Mootor sai laenuga võetud — ristiisa ja õemees panid oma vara pandiks.» Pereema noogutab.

«Oli mootor kinni makstud, lõppesid võrgud otsa. Tuli uued muretseda ... Neid ma enam ei jõudnud tähtajaks välja maksta. Käisin mitu korda pikendust palumas.

See oli alles aeg. Mõnikord võttis otsani tujust ära: käisid linnas ja sa ei tohtinud viiesendist saia ka mitte osta, nii tuli ennast «trammis» hoida.»

Hallipäise mehe silmad, päikesest ja meretuultest luitunud, kuid elavad ja ilmekad, juustega ühtekarva kulmupuhmaste all, suunduvad kord ühe, kord teise kuulaja näole, nagu uurides, kas nooremad mehed suudavad neid aegu mõista.

Arnold Karpale tuletavad need sõnad meelde üht teist kõnelust paar päeva tagasi. See oli Pirita jõe suudmes, kui esimene brigaad vinnas oma paate kuivale, et need üle tuua Rohuneemele jäävaba lahesopi äärde. Tema tookordne vestluskaaslane oli sama kinnitanud.

«Vanasti, kui meri raputas kiluvõrgu puruks, mine rannast ära! Pole sul siin enam midagi peale hakata, jalgu enam maha ei saa. Mitmed läksidki. Tegid vahepeal mujal tööd ja katsusid hiljem tagasi tulla... Mootor, mitte selline kümnetonnine, nagu need siin, aga väike, maksis tuhat kakssada krooni. Kui see sul alt ära vajus, olid jälle valmis... Aga silk, see maksis kaks ja pool, kolm senti kilo, rannas veel kümme senti ämbritäis. Mis sa sealt teenid!»

... ja olevikust

Aga nüüd? Jah, nüüdki juhtub, et paat «vajub alt». Tormine meri pärib ka mõnegi nooda. Kuid see, mis võttis üksikul jalad alt, ei kõiguta kollektiivi. Ja pealegi sellist kollektiivi, kui on S. M. Kirovi nimeline kalurikolhoos Harju rajoonis.

Ainult et, ega sellessegi majandisse ei tulnud jõukus iseenesest. Kuni 1956. aastani maadlesid kirovlased majanduslike raskustega ega suutnud sageli püügiplaani täita. Suur majand kiratses, sest distsipliin polnud tema liikmete hulgas ausse tõstetud. Tolleaegne esimees oli ise tubli kalur, kuid viinapudel hoidis ta tegusid kammitsas. Väiksearvulist parteiorganisatsiooni aga juhtis pehme loomuga inimene...

1955. aasta lõpul valiti kolhoosi esimeheks kommunist Kuul. Arnold Karpa teab teiste juttude järgi, kui raske oli algul uuel ja noorel esimehel. Kedagi ta veel siin ei tundnud, tuli ta ju siia partei rajoonikomitee soovitusega mootor-kalapüügijaamast. Aga kohe tuli hakata täitma esimese kvartali plaani.

Millest pidi vastne esimees peale hakkama? Ta alustas kõige raskemast, kuid otsustavast — inimestest. Ta hakkas esimeses ja teises brigaadis käima talust tallu ja manitsema:

«Mehed, merele on vaja minna!»

Sellest ajast alates on elu ennast tublisti pööranud. Ühel hiljutisel kalurite koosolekul võis esimees juba niisugust juttu ajada:

«Mäletate, mehed, kuidas ma mõne aasta eest käisin talust tallu ja palusin teid merele! Nüüd aga pean paluma: puhake kah!»

Iseloomulik kirovlaste praegusele elule on seegi, et 1958. aastal ei tulnud juhatusel ühegi kaluri distsipliini küsimust arutada.

Oma jõudu mõistva kollektiivi julgus ja ettevõtlikkus kasvab kiiresti. Ja ütleme, et ka «isu» kasvab. Mullu sai Kirovi-nimeline ühismajand 4,3 miljonit rubla sissetulekut. Tänavu on kavad üle kahe miljoni suuremad, 1965. aastaks aga tahetakse jõuda üheksa miljonini. Need arvud toovad enesega kaasa uusi otsinguid, katsetusi, plaanitsusi. Kes võis mõne aasta eest arvata, et Kirovi-nimelise kolhoosi mehed sõidavad Atlandile. Kuid nüüd on juba see asi teoks saamas ja suvel peab algama jaht «merehulgustele» — heeringatele...

Kui kala hakkas tulema ja tulud kasvasid, algas kolhoosis ehitamine. Kolme aastaga rajati kolm randumissilda, kaks püünistekuuri, garaaž, mehaanikatöökoda ja sepikoda, põllutööriistade kuur ja hobusetall, Rohuneemele ehitatakse kauplusehoonet. Möödunud kevadel viidi lõpule kolhoosi täielik elektrifitseerimine.

Üldine ehituspalavik haaras ka kalureid. Praegu on siin 39 perel «individuaalid» valminud või pooleli. Autod ja mootorrattad hakkasid muutuma «moehaiguseks» — üksnes möödunud aastal esitati 13 avaldust sõiduauto ostmiseks...

Känd ja käbid

Omaette mõtteid mõlgutades kuuleb partei rajoonikomitee instruktor ometi, kui teised vestlusteemat vahetavad ja järsku Ferdinand Viigi järglased jutu sekka kisuvad.

«Vahel ajan siin pojaga jonni,» jutustab vana Viik omaette muheldes ja ühtlasi hoolitsedes, et ehtne isarõõm ei tikuks üle meesterahvale sündsate piiride. «Ta käib mul Tartus ülikoolis, õpib füüsika- ja matemaatikateaduskonnas, ja tahab vahel ka mind, «kaheklassilist» harida. Seletab mulle, et maakera on ümarik. Mina vastu, et kuidas see ikka nii võib olla. Tema toob oma teadmised lagedale, seletab ja seletab. Mina pean naeru ja raiun vastu kui rauda, et näis, kas ta tigedaks ka saab. Aga ei ühtigi...»

Ja koorub sellestki jutust välja tõde kaluri elu arengust. Ferdinand Viik sai koolis käia kaks aastat, tema vanem tütar — kuus, järgmine — seitse klassi. Nendele järgnevad nooremad, kelle põhiline haridustee kulges mõned aastad pärast sõda. Tütar Salme lõpetas juba

Opetajate Instituudi, õpetab praegu laosi Kulina 7-klassilises koolis ja käib ise Tallinnas Pedagoogilises Instituudis. Ja noorimast, poeg Tõnust, oli juba juttu eespool.

...Arnold Karpa heidab pilgu kellale ja päris jahmatab, aeg on lausa lennul läinud. Tuleb teha minekut. Ent veel viimaseks, nagu kokkuvõtte tegemiseks sõnab ta Viigile:

«Oleme teid tülitanud juba mitu tundi, aeg on minekut teha. Kui aga nüüd veel kord mõttes pilku heita minevikule, tervele selleaegsele elule, milline jääb siis üldine mulje? Millal oli parem?»

Vana kalur heidab talle pilgu, milles võib tunda isegi etteheidet kohatu küsimuse üle. Ta tõmbab kerge kaare käega kui aeruga ja ütleb vaikselt:

«Seesama tuba vastab. Ma ütlen teile: mul polnud siin midagi muud kui üks vana kapp. Selle viisin nüüd sinna taha,» ta näitab näpuga köögi poole, «ja lahtitõmmatavad puuvoodid. Kõik muu on ostetud n ü ü d. Elektri saime ka nüüd... Kas aitab sellest?»

Jätkub, tõesti jätkub. Külalised tõusevad, jätavad hüvasti ja lahkuvad.

Väljas võtab neid vastu pilkane öö. Eemal vilgub tähena kolhoosi sõiduauto parktuli. Ei tea, kes neljast ütleb, pimedas jalgadega teed kobades:

«Millal me endale tänavavalgustuse saame?»

Ent siis jõutakse juba autoni, istutakse sisse ja mootorimürin summutab hääled...

V. SEPPEL

SATIIRISÕPRADELE

«Heast kõneldakse hea sõnaga, halb aga naerdakse välja!» — räägib rahvasuu. Tunnistagem, et selles peitub palju tõtt. Sest puuduste ja halva puhul ei ole ju midagi tervendavamat, kui rahvalik mahlakas pilge, selle väljanaermine ja häbiposti naelutamine, mis meie elus väärnähtusi esile kutsub ja nende kandjaks on.

Paljudes ettevõtetes, rahvamajades ja klubides, sealhulgas ka kalurikolhoosides ilmuvad satiirilised seinalehed, plakatid, antakse välja välklehti, demonstreeritakse valguspilte. Satiirisõbrad sepitsevad vemmalvärsse, võtavad kätte pliiatsi ja pintsli ning teevad valmis karikatuuri, nii kuidas kellegi jõud ja oskus lubab. Materjaliks aga on alati kohalikud küsimused ja sündmused, mida on vaja läbi satiiriluubi valgustada. See on huvitav ning tänuväärt töö.

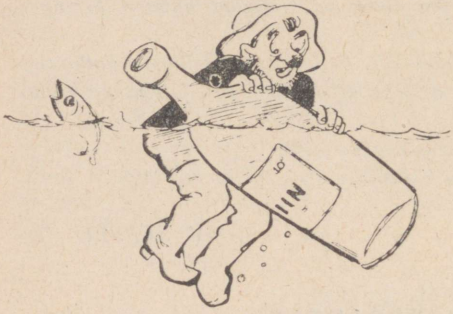
Kuid selleks, et satiirilist isetegevust paremini viljelda, on kasulikäht-teist sellelt alalt ka teada.

Täna ei ole meil midagi tähtsamat ja suuremat, kui võitlus seitsme aasta plaani ülesannete eduka täitmise eest. Tublide patriootide read laienevad üha. Ja nad ei salli, et neid takistavad mahajäänud inimesed.

Satiirilise kirjutuse, vemmalvärsi või joonistuse üheks peamiseks jooneks on see, et ta mõistab esineva pahe jäägitult hukka, naerab selle kandjad teravalt välja. Selles väljanaermises väljendub kollektiivi hukkamõist ning tema otsustav nõudmine, et puudus kõrvaldataks.

Kuid lihtne kriitika ei ole veel satiir. Satiiriks ei saa kuidagi nimetada ka mingisuguse pahe labast ja jämedat kujutamist. Vanarahvas ütleb õigesti: «Sõim teeb tigedaks, pilge paneb häbi tundma!» Seda ei tohi satiiriviljelejad unustada.

Mõnikord joonistatakse joodikust niisugune pilt: mingisugune räpane «elukas» kummutab poris lamades pudelit. Selline joonistus konstateerib fakti, kuid ei naera välja seda puudust. Kõrvutame aga sellega sama teema teise lahenduse — joodik töllerdab pumba ümber ja räägib: «Hik, mitte ei saa aru, miks ka sind pumbaks sõimatakse, sa ei joo ju tilkagi...» Niisuguse joonistusega tabab satiirik juba rohkem, ta paneb naerma, siin on tegelane naeruväärseks tehtud.

«Käua sellega ei uju, põhja kisub...»

Naer ja pilge tekivad alati siis, kui osatakse kritiseeritavat või paljastatavat nähtust väljendada mingisuguse terava võrdluse või ootamatu vastuolulisuse kaudu. Satiir mitte ainult ei võimalda, vaid otseselt nõuab teatavat liialdamist. Näiteks tuleb halvasti töötavasse sööklasse uus külastaja. Mõne aja pärast on ta muutunud peeneks nagu piibuork, söökla juhataja aga vastupidi — laiaks nagu õlletõrs. Niisugune vastandamine räägib palju. Asetades pilkealuseid tüüpe koomilisse olukorda, pannes neid tölplaslikke või kilplaslikke toiminguid tegema, kutsume samuti naeru esile. Soovides kujutada suureks puhutud kantseleitöötajate koosseisu kahjulikkust, võime neid näidata näiteks sulepeaga kilu õngitsemas, arvelauaga räime püüdmas jne. Juhul, kui mõni tegelane ei kannata tema poolt toimepandud vassingute kritiseerimist ja kipub «arveid õiendama», võib niisugust inimest kujutada näiteks kassina, kes on hiire pihku krabanud ja lubab selle

kriitika «läbi arutada». Me võime karikatuuridel näha lobisejaid laialiaetud lõuapärade vahelt paistva grammofoni näol, mugavaid «mittemidagitegijaid», kellel pea asemel on näiteks aurav teekann, praagitootjaid, kes ise on joonistatud «praagina» jne.

Mõned tööstusettevõtted juhivad oma roiskveed jõgedesse, hävitades sellega kalavarusid.

Ahven õlis.

Negatiivsete nähtuste satiirilise, väljanaerva kujutamise võimalused on piiramatud. Nagu me näeme, tehakse seda sageli suurte liialduste abil. Kuid pahed ise on ju samuti liialdused meie elus, meile vastuvõtmatud, hukkamõistetavad. Ja satiirilise liialdusega me avaldamegi oma hukkamõistu.

Kuid samal ajal ei tohi satiirilist liialdamist seada eesmärgiks omaette. Ta on ainult vahend nähtuse satiirilise olemuse edasiandmiseks. Näiteks aurav teekann pea asemel ei pea hoopiski tähendama seda, et antud tüüp väga palju teed joob, vaid et see iseloomustab tema mugavust, alalist ükskõiksust, aja «surnukslöömist» jne. Seega ei ole ükskõik, millise satiirilise liialdusega me pahet kujutame. Kujutus peab vastama nähtuse tüüpilistele joontele, andma edasi selle iseloomulikke tundemärke. Ainult siis on ta vaatajaile arusaadav ja kutsub esile naeru, mida ongi vaja saavutada. Harilikult on vemmalvärsi kohal veel fakti lühike konkreetne iseloomustus, mis annab ülevaate kujutatavast küsimusest. Joonistuse allkiri aga on lühike ja lakooniline: tema ülesanne on joonistuse mõtet täien-

Kass: «Kalatoidul oleksin nälga jäänud...»

dada. Mida teravmeelsem on allkiri, seda kujukamalt koorub lahti isetegevusliku karikaturisti poolt tehtud joonistuse sisu.

Vanad rahvanaljandid, satiirilised laulud ja vested sisaldavad alati teravmeelseid võrdlusi ja vastandamisi, ootamatuid iseloomustusi. Sellest õppida on kasulik. Ei maksa unustada ka ajakirju «Krokodil» ja «Pikker», kohaliku ajakirjanduse satiirinurki ja seda, kuidas neis satiirilisi teemasid lahendatakse.

Märkisime, et satiirisõprade isetegevus on huvitav ja tänuväärt töö. Kuid see on ka vastutusrikas töö. Ei tohi unustada, et me suuname oma pilkenooled ikkagi nõukogude inimeste pihta. Kui ühelt poolt meil ei ole õigus puudustest vaikida, sest nende paljastamisega toome kasu ühisele tööle, siis teiselt poolt peame arvestama, et satiir ei ole millalgi tunnistanud jämedaid isiklikke kallaletunge, nähtuste pahatahtlikku moonutamist ning selliseid laimavaid üldistusi, mis ei soodusta vigade parandamist. Teravmeelsus ei või kunagi muutuda hoolimatuks materdamiseks, vaid peab olema pahe niisugune piitsutamine, mis võimaldab inimestel oma vigu tunda ja neist lahti saada. Meil tuleb alati endale anda selgesti aru, kas konkreetsel juhtumil on tegemist paadunud suli või inimesega, kes on juhuslikult eksinud. Vältigem ka nn. «koduste sõnade», «vägevate» ütluste ja muude labaste väljendusvahendite kasutamist. Need ei ole satiiri tunnuseks, vaid räägivad ainult labasest maitsest ja sellest, et «satiirik» ise ei ole väljanaerdavast kõrgemal tasemel.

Kogemused näitavad, et kõige õnnestunumad palad on neil satiirikuil-isetegevuslastel, kes töötavad kollektiivselt, arutavad ühiselt läbi, kuidas paremini ülestõstetud küsimust kujutada.

R. TARVE

Agitaator!

ÄRA HETKEKSKI UNUSTA,
ET SA OLED VÕITLEJA
SEITSEAASTAKU ÜLESANNETE
ENNETÄHTAEGSE TÄITMISE EEST.
SEO OMA VESTLUSED
SEITSEAASTAKU ÜLESANNETE JA SAAVUTUSTEGA!

UUT TEHNIKAT KALUREILE

Uued laevad

Kalatööstuse ette seatud suurte ülesannete täitmiseks kalapüügi suurendamise ja kalasaaduste kvaliteedi parandamise osas täiendatakse meie vabariigi kalalaevastikku lähematel aastatel uute, kaasaegsete püügi- ning abilaevadega, mis on kohandatud tööks avamerel. Millised need on?

BMRT — suur, külmutusseadmetega kalapüügi traallaev on ette nähtud traalpüügiks avamerel. Laeva kandejõud on 900 tonni ja peamasina võimsus 1900 hobujõudu. Laev on varustatud uusimate navigatsiooni- ja kalaluureseadmetega. Traalnoot lastakse vette ja tõmmatakse välja mööda kaldpinda (slippi) laeva ahtris. Püügivarustuse ja -mehhanismide kõrval on laeval seadmed külmutatud kalafilee, kalakonservide, kalajahu ja kalarasva valmistamiseks. Valmistoodangu hoidmiseks kuni kaldabaasidesse üleandmiseni on laeval külmad laadruumid. «Okean»-tüüpi kalapüügi traallaev, kandejõuga 152 tonni ja peamasina võimsusega 540 hobujõudu, on uus laevatüüp, mis tuleb meie kalalaevastiku koosseisu esmakordselt käesoleval aastal. Laev on ette nähtud traal- ja triivpüügiks avamerel. Võrreldes olemasolevate SRT-tüüpi triivpüügilaevadega on uued laevad tunduvalt võimsamate masinatega, paremate meresõiduomadustega ning jahutatavate laadruumidega, mis võimaldab paremini säilitada püütud kala kvaliteeti. Heeringapüügi laevastiku ujuvbaas on ette nähtud heeringa vastuvõtmiseks avamerel, vahetult püügikohal, tema ümbertöötamiseks, jahutamiseks ning kaldabaasi transporteerimiseks. Laeva kandejõud on 6000 tonni, peamasina koguvõimsus 6250 hobujõudu. Külmutusseadmed võimaldavad ühe päeva jooksul läbi töödelda 200 tonni heeringaid. Ujuvbaasi juures võib üheaegselt laadida ja lossida 4 SRT-tüüpi püügilaeva. Laev on baasiks ka ühele helikopterile, mis aitab püügilaevadel kalaparvi avastada.

Peale eelloetletud laevatüüpide täieneb meie kalalaevastik lähemate aastate jooksul veel terve rea abilaevadega nagu: kalatöötlemise refriżeraatorlaevad, külmutus-transpordilaevad, ujuvtöökojad, ujuvdokid, ujuvkraana, puksiirlaevad jne.

Seisva juhtköie automaat

Nimetatud automaat on ette nähtud juhtköie katkirebimise ja triivvõrguribi kaotamise vältimiseks tormiste ilmadega.

Automaadi töö põhimõte on järgmine: lainetuse tagajärjel tekkivate järskude tõmmete korral lastakse automaadi trumlilt järele teatud pikkuses terastrossi, mille tõttu juhtköielt liigne pinge langeb. Koormuse möödumisel, kas lainetuse mõjul või siis laevaga manööverdamise abil, keritakse väljalastud terastross automaatselt trumlile tagasi ning automaat on jälle töökorras. Nimetatud automaadi kasutuselevõtmine püügilaevadel aitab tunduvalt vähendada või hoopis vältida võrguribide kaotamist tormis.

Võrguraputamise masin

On ette nähtud heeringa väljaraputamiseks triivvõrkudest SRT-tüüpi laevadel, mis sõidavad püügile Atlandi põhjaossa.

Käesoleval ajal on välja töötatud ja katsetatud nimetatud masina konstruktsiooni mitut varianti.

Võrguraputamise masinate töö põhimõtet seletame allpool. Võrgutõstmise masinalt mahatulnud võrgud juhitakse läbi raputava organi, mis põrutab üles-alla liikumisel kala võrkudest välja. Raputava organi moodustavad üks või kaks paralleelselt pinguletõmmatud ja presendi või penoplastiga kaetud terastrossi. Võrkude kergemaks läbitõmbamiseks on raputava organi taha seatud mehaaniliselt pöörlevad rullid, mis tunduvalt kergendavad võrkude ladumisega tegelevate kalurite tööd.

Võrguraputamise masinad tegid edukalt läbi tööndusliikud katsetused ja tänu headele tulemustele soovitatakse neid laialdaselt rakendada triivpüügilaevadel. Masinate kasutuselevõtmisega avaneb võimalus suurendada võrguribi pikkust, lühendada tema väljavõtmise ja kalast vabastamise aega, järsult parandada kalurite töötingimusi ja vabastada kalureid võrkude raputamisest, kasutades neid kalade koristamisel ja soolamisel.

Uued avamere püügiviisid

Koos uute, ookeanipüügiks kohandatud püügilaevade saamisega laieneb tunduvalt ka meie kalurite tegevusraadius. Kui käesoleval ajal sõidavad vabariigi kalurid püügile Balti merele ja Atlandi põhjaossa, siis varsti väljuvad nad kalapüügile ka Aafrika rannavetesse ja Newfoundlandi rajooni.

«Täppistraalimine». Kasutatakse Atlandil heeringapüügiks pelaagiliste traalnootadega. Nimetatud püügiviis annab eriti häid tule-

musi neljandas kvartalis, mil heeringas moodustab Atlandi põhjaosas suuri, tihedaid ja väheliikuvaid parvi. «Täppistraalimiseks» peab laev olema varustatud hüdroakustiliste seadmetega nii vertikaalseks kui ka horisontaalseks kalaluureks. Viimaste abil tehakse täpselt kindlaks kalaparvede asukoht, suurus ja tihedus ning järgnevalt reguleeritakse vaierite pikkuse ja laeva kiiruse abil traalnooda liikumise sügavust. Õigesti väljareguleeritud traalnoot läheb täpselt läbi kalaparve ja ainult mõni minut kestvad traalimised annavad rikkalikke loomuseid.

Ahvenapüük Newfoundlandi piirkonnas. Juba käesoleval aastal suunduvad meie uued «Okean»-tüüpi kalapüügilaevad mereahvena traalpüügile Newfoundlandi piirkonda. Nimetatud rajooni püügiväljadel moodustab mereahven teises ja kolmandas kvartalis eriti võimsaid ja tihedaid parvi, kust kala saab edukalt püüda traalnootadega. Püügilaevad varustatakse tugevast sünteetilisest kiudainest — kaproonist — valmistatud traalnootadega.

Sardiinipüük Aafrika rannikul algab juunis ja kestab detsembrikuuni. Püütakse erinevate püünistega (võrgud, seinnoodad ja traalnoodad).

Väiksed traalnoodad

Viimastel aastatel on Soome lahe ääres asetsevates kalurikolhoosides laialdaselt arenenud kilu- ja räimepüük väikeste traalnootadega 20-hobujõulistelt mootorpaatidelt. Nimetatud püügiviis annab eriti häid tulemusi esimeses ja neljandas kvartalis.

Võrreldes võrgupüügiga on uuel püügiviisil rida eeliseid, mis teevad ta odavaks ja resultatiivseks. Traalpüügi varustuse maksumus on tunduvalt madalam võrkude maksumusest ning seejuures annab traalpüük suuremaid saake ega kannata loodusõnnetuste tõttu, mis aga võrgupüügil on sagedased. Samal ajal on traalnootadega püütud kala kvaliteet kõrgem kui võrkudega püütud kalal: puuduvad mehaanilised vigastused.

Sellest lähtudes soovitatakse räime- ja kilupüüki väikeste traalnootadega võtta kasutusele meie vabariigi kõigis püügivetes.

Mehhanism seisevnootade võrkosade väljavõtmiseks

Kujutab enesest pikka mehaaniliselt pöörlevat rulli, mis kinnitatakse kas paadi pardale või kaldale. Esimesel juhul kasutatakse teda seisevnooda võrkosade merest väljavõtmiseks ja paatilappamiseks, teisel juhul aga paadist kaldale tõmbamiseks ja laadimiseks autole, millega märjad püünisteosad veetakse kuivama.

Nimetatud mehhanism kergendab tunduvalt kalurite tööd seni täiesti mehhaniseerimata seisevnoodapüügil ja seda soovitatakse laialdaselt rakendada vabariigi kõigis kalurikolhoosides.

Veealune televisioon

Televisiooniseadmete kasutamine veealusteks vaatlusteks pakub eriti suurt huvi, kuna see võimaldab uurida kalade bioloogiat, nende käitumist mitmesuguste püüniste juures, kindlaks määrata kalaparve liigilist ja vanuselist koosseisu, edukalt teostada kalaluuret, uurida järele laevade veealuseid osi, vesiehitusi, püüniste asetust vees, nende kuju edasiliikumisel ning voolustes ja lahendada rida teisi teaduse seisukohalt olulisi, kuid seni suurte raskustega uuritavaid või siis hoopis uurimata probleeme.

Tehtud katsetuste põhjal on kindlaks tehtud, et rida kalaliike reageerib kunstlikule valgusele. Samuti on jälgitud üksikute kalade käitumist ja toitumist normaalsetes tingimustes ja ka nende käitumist mõnede püüniste juures.

Käesoleval ajal on veealuse televisiooni põhiprobleemid lahendatud ning tema edasine areng loob olukorra, et kalurid võivad püüda mitte iga ettejuhtuvat kala, vaid välja valida püügiks ainult tööndusliku täisväärtuslikke kalu.

Elektrilised kalatõkestajad

Kalapüügis ja vesiehituste juures võib väga laialdaselt ja suure eduga kasutada mitmesuguseid elektriseadmeid ja -aparaate kalade hirmutamiseks, kinnipidamiseks, suunamiseks ja surmamiseks.

Elektrivoolu omadust — hirmutada kalu ja teisi vee-elanikke — saab laialdaselt kasutada järgmistel juhtudel: kalade välja- või sissepääsu sulgemiseks üksikutesse veekogudesse või nende osadesse; kalade turbiini sattumise vältimiseks; kalade suunamiseks kalatreppidele ja -kanalitesse vesiehituste juures; kalade suunamiseks püünistesse; seadmete loomisel suurte järvede läbipüüdmiseks; kahjulike kalaliikide ja teiste vee-elanike hävitamiseks; sardiini, tuunikala ja teiste kalade surmamiseks püügil nende kvaliteedi tõstmise eesmärgil jm.

Elektrilised kalatõkestajad koosnevad juhtimisaparatuurist, mis on üles seatud elektrijaamas või teatud kaitstud kohas kalastõkestaja rajoonis, ning vettelastavatest elektroodidest. Elektroodide süsteem kujutab endast tavaliselt terastraate, milledele iga 1—2 meetri järel kinnitatakse metallplaadid. Elektroodidevaheline kaugus ulatub kuni 10 meetrini. Süsteemi toitevooluna kasutatakse impulsset alalisvoolu.

L. LINK

KALURI MEELESPEA

● Kalapüügile väljudes ära unusta, et Sa ei lähe heinamaale, vaid merele. Võta kaasa sööki ja joogivett selleks, et sel juhul, kui mere tujukus ei lase Sul õigeaegselt randuda, Sa ei kannataks tühja kõhtu ega joogijanu.

● Tublideks abilisteks merel on kompass ja paadiankur, mis udu ja tugeva tuule korral aitavad vältida õnnetusjuhtumeid.

● Ära unusta, et viin on merel kaluri kuri vaenlane ning et tema läbi on sageli juhtunud õnnetusi.

● Päästevahendid ei ole paadis kunagi üleliigsed.

● Kiirelt ja viivitusteta abista hädasse sattunud seltsimehi teisest paadist. Ära jää ootama, millal abi palutakse. Pea meeles, et järgmisel korral võid ise abi vajada.

● Raadioseadmed on kindlaiks ja hädavajalikeks abimeesteks merel. Hoia need korras, et ei tuleks ette seda, kus seadmed ei tööta siis, kui neid vaja on.

● Kalalaevade töötajate siseteenistuse määrustik on seaduseks, mida tuleb täita kõrvalekaldumatult. Kõrge distsipliin laevadel tagab laevade ohutu töö merel.

● Distsiplineerimatu meremees laeva kollektiivis on nagu pragu laeva korpuses, millest pidevalt tilgub vett trümmi. Võitle sellise «tilkumise» vastu.

● Kaluri kalleim vara on paat ja kalapüünised. Hoia neid, sest kui Sa käid nendega hoolimatult ümber, tuleb mitte ainult kehvus majja, vaid Sa võid ka hukkuda.

● Mida enam loed kalapüügialast kirjandust, seda enam saad teada asjadest, mis võib-olla on igapäevases praktilises töös isegi märkamatuks jäänud, kuid on hädavajalikud teada, et kalapüük oleks edukas.

● Kajalood on kalalaeva silmaks, mis näeb kalaparvi ja aitab tagada rikkalikke saake. Kasuta seda silma oskuslikult ja teadlikult, et temast oleks maksimaalne kasu.

● Uued püügiviisid ja püügitehnika nõuavad igapäevast teadmiste süvendamist.

● Kui naaber saab paremaid kalasaake kui Sina, siis vaata ja uuri, kuidas naaber töötab. Mis on tema töös hea ja kasulik, see võta teadmiseks ja kasuta ära.

● Meri on nagu viljapõld. Kui teda narrida üks kord, siis tema võib Sind narrida kümme korda. Iga väljapüütud noorkala tähendab kümne või enamagi suure kala kaotamist.

● Kalur peab olema mitte ainult kala püüdja, vaid ka kala **kas**vataja ja kaitsja.

● Kalakaitse eeskirjad ei ole välja antud kaluri töö takistamiseks, vaid kalatagavarade säilitamiseks. Nad peavad ka tagama, et kaluri lapsed sööksid neidsamu kalaliike, milliseid püüdis nende isa ja vanaisa.

● Iga kala peab vähemalt üks kord elus kudema, et soetada järglasi.

● Õpi tundma kalade toitumistingimusi, sigimist ja liikumisteid pidevate vaatluste ja tähelepanekute kaudu. See võimaldab paremini mõista kalade elu, jõuda paremate püügitulemusteni ja kaitsta kalavarusid veekogus.

● Rikkalike kalasaakide saamine ei olene ainuüksi sellest, kui palju püütakse, vaid veel enam abinõudest, mida rakendatakse kalade hea paljunemise ja kasvamise tagamiseks.

● Ühe hülge kinnipüüdmisega säilitad aastas 4—5 tonni ulatuses kalavarusid.

● Kui näed ükskõik keda mis tahes kalapüügi eeskirjade rikkumisel, takista tema tegevust.

● Saades traallaeval loomuses alamõõdulisi kalu rohkem kui see püügieeskirjadega lubatud, lõpeta püük ja sõida teisele püügikohale.

● Satub alamõõduline kala püünisesse, lase ta vigastamatult vette tagasi.

● Püütud kalad hoia jääl ja anna nad nii ka üle. Sel juhul säilib nende väärtus.

● Kalade kvaliteedi säilitamine tagab Sulle iga kalakilogrammi eest kõrgema hinna.

● Pea meeles, et elanikkond vajab ka talvel värsket kala. Seepärast on vaja kala püüda iga päev.

● Kui sattusid merel suurele kalaparvele, tee selle asukoht ka seltsimeestele teatavaks.

KUIDAS KOHALIKE MÄRKIDE JÄRGI ILMA ENNUSTADA

Juba ammust ajast on inimesed püüdnud tundma õppida ilma muutuste põhjusi, tegureid, mis kutsuvad välja tugeva tuule, pilvituse, äikese, vihma- ja lumesaju. Järelikult pandi seejuures tähele, et ilma muutus allub mingitele kindlatele seadustele ning et ilma muutust võib ette näha mitmesuguste märkide järgi looduses. Nii näiteks pandi tähele, et kui päike loojub pilvesse või pääsukesed lendavad madalalt, tuleb vihma jne.

Tänapäeval on loodud vastavad asutused, mis annavad ilmastiku

prognoose. Kuid nende kõrval saab kasutada ka kohalikke loodusmärke.

Kõnelemegi mõningatest märkidest, nagu pilved, nende kuju ja liikumine, tuul, õhutemperatuur, nähtavus jne., millede järgi on võimalik ilma ennustada.

PILVITUS

Jälgides pilvitust, tuleb tähele panna, kuidas pilved muutuvad, kas nende arv suureneb või väheneb, kas pilvitus tiheneb või väheneb, millisest suunast silmapiiril nad ilmuvad. Pilvede järgi ilma ettearvamine tuleb ainult siis kõne alla, kui neid on taevas palju. Mida mitmekujulisemad pilved on erinevates kõrgustes, seda ebakindlam on õhkkond ja seda halvemat ilma nad ennustavad.

Alljärgnevalt vaatleme rohkem tuntud pilvede kujutusi, millede põhjal võib ilma muutust ette näha.

Kiudpilved

● Kui kiudpilved on niidi- või paelakujulised konksuliste või küünesarnaste otsadega ja kui pilvede hulk suureneb, siis on lähema 1—2 päeva jooksul oodata halba ilma tugeva tuule ja sadudega. ● Kui kiudpilved on korrapäratult laiali laotatud, on vähehikuvad ja tuletavad kuju poolest meelde vatitombukesi, on nad hea ilma ennustajaks. ● Õhukesed, läbipaistvad kiudpilved, mis järk-järgult katavad terve taevalaotuse õrna valge linikuna, millest päike läbi paistab, on ilm halvenemise tunnuseks. ● Paigalpüsivad kiudpilved, mis ilmuvad hommikul ja kaovad keskpäevaks, on püsiva hea ilma tunnuseks. ● Kiudpilved, mis liiguvad pikkamööda idast läände, kuulutavad ette kuiva, head ilma. ● Kiudpilved, mis liiguvad kiiresti läänest itta, annavad tunnistust halva ilma saabumisest koos tugevate tuulte ja sadudega. ● Pärastlõunal või õhtul läänetaevas nähtavale ilmuvad kiudpilved teatavad tuulise ja pilves halva ilma saabumist paari tunni pärast. ● Kui kiudpilved on ülal pikkade kiududena ja väljuvad ühest punktist, tuleb oodata sadu ühes nõrga tuulega, suvisel ajal aga äikest. ● Kui kiudpilvede liikumise suund ei ühti tuule suunaga, laieneb õhu rahutus kõrguses ka maa peale. ● Silmapiirile ilmuvad pilved, kui nad asuvad näoga vastu tuult seisvast vaatlejast paremal, teatavad halva ilma saabumisest.

Kiht-rünkpilved

Need pilved paiknevad taevas väikeste hunnikukestena või tuletavad meelde kalasoomuseid Need pilved võivad olla igas kõrgu-

ses, kusjuures sageli on neil lainesarnane kuju. Kihtpilved tekivad udust, sellepärast nimetatakse neid ka udupilvedeks.

● Kiht-rünkpilved, kui nad katavad suurema osa taevast või kogu taeva, ennustavad ette sademeid ja tuult. ● Kui hommikul või päeval ilmuvad taevasse kõrged rünkpilved ja õhtul kiht-rünkpilved, võib oodata öösel äikest ja tugevat tuult. ● Kui kõrgete rünkpilvede servad ei ole selgelt eraldatud ja pilved puudutavad üksteist, tuleb varsti vihma, kui aga pilvede servad on selged ja pilvede vahed suurenevad, siis sadu ei tule.

Rünkpilved

Rünkpilved tekivad soojal päeval õhu tõusvate voolude mõjul. Nad on paksud kuhjakujulised pilved. Need on suvist ilusat ilma ennustavad pilved. Tavaliselt ei saja siis ka vihma, ainult merel võib vahel tulla nõrku vihmahooge.

● Rünkpilved, mis ei kasva kõrgusesse, vaid asetsevad ühel kõrgusel, on kestva hea ilma tunnuseks. ● Kui pilvede servad vastu taeva tausta on selged, jääb ilm ilusaks. ● Kui rünkpilved õhtuks ei kao, vaid suurenevad mahus, siis ööseks või hiljemalt järgmiseks hommikuks on oodata järsku ilma halvenemist. ● Kui rünkpilved säilitavad oma kõrguse keskpäevani, kusjuures pilve tipud tugevasti arenevad, nii et pilved näivad kõrgete mägedena, võib õhtuks oodata vihma. ● Üksikud rünkpilved, millede servad on nagu lõhki käristatud, on halva ilma kindlaks tunnuseks.

Kõuepilved

Need pilved sünnivad tugevate tõusvate soojade õhuvoolude tõttu. Neist langevad tugevad paduvihmad, millega sageli kaasnevad äike ja tugev tuul.

● Kõuepilved silmapiiril, mille tipust hargnevad kiudpilved, annavad tunnistust lähenevast äikeseilmast koos tugeva tuule ja sageli ka rahega. ● Kõuepilv tugeva rahe ja äikesega on tuha värvusega ja sellest väljuvad selged sajujoad. Sellise pilve ilmumisega kaasneb tugev äike.

Pilvede liikumine

● Kui pilved liiguvad idast läände, on oodata head ilma. ● Kiire pilvede liikumine läänest itta on alati saabuva halva ilma tunnuseks. ● Kui pilvede liikumine kaldub tuule suunast vasakule, tuleb oodata head ilma. Kui aga pilved liiguvad tuule suunast

paremale, tuleb oodata ilma halvenemist. ● Kui pilved liiguvad vastu tuult, tuleb oodata halba ilma, tihti koos äikese ja tugeva tuulega. ● Kui kaks kihti pilvi liiguvad teineteisele vastupidises suunas (risti), võib lähemal ajal oodata vihma ja tugevat tuult.

Pilves või tume taevalaotus

● Taeva selginemine, eriti kui see toimub näoga vastu tuult seisva vaatleja suhtes paremalt poolt, ja kui vihmapiisad muutuvad peenemaks, annavad tunnistust saju ülejäämisest ja ilma ilusaks muutumisest. ● Kui päevaloodeks taevas silmapiiril muutub selgeks, siis ilm muutub heaks. ● Kui päeval ilmub taevasse mitmesuguse kujuga ja suurel hulgal pilvi, muutub ilm varsti halvaks. ● Kui päeval on taevalaotus lauspilves ja tumeneb kiiresti, algab pikaldane sadu. ● Tumedad pilved on harilikult seotud lühiajaliste, kuid tugevate sadudega.

SELGED ILMAD

● Kui kogu päeva jooksul ei ilmunud taevasse pilvi, võib oodata püsivat ilusat ilma. ● Selge taevas õhtul koos vaikse ilmaga kuulutab ilusat ilma, ja seda eriti suvel. Hommikune selge pilvitu taevas aga on ilma peatse halvenemise tunnuseks. ● Kui pärast selget ilma ilmuvad pilved ja hakkavad tihenema ning päike loojub pilve, siis on lähemal ajal oodata ilma halvenemist.

TUUL

● Tuule kiiruse ja suuna muutumine näitab sageli ka ilma muutumist. ● Halbade ilmade puhul puhuvad tugevad ja püsivad läänetuuled. ● Sügisel, talvel ja kevadel püsivad lõuna- ja läänetuultega merel udused ja pilves ilmad. ● Kui õhtuks tuul tugevneb ja pöördub päripäeva, tuleb oodata ilma halvenemist. Kui torm muutub järsult väikseks, siis tuul muudab varsti suunda. ● Kui tuul pöördub päripäeva ennelõunal ja vastupäeva pärastlõunal, on oodata selget ja vaikset ilma. ● Kui pärast vihma tuul tugevneb, tuleb oodata saju ülejäämist. ● Tuule ööpäevase liikumisega seoses on sageli tähele pandud, et hommiku poole hakkab tuul tugevnema ja umbes keskpäevaks saavutab suurima tugevuse, mille järel ta hakkab nõrgenema. Öösel on nõrk tuul või täielik tuulevaikus. Sellised nähtused esinevad peaasjalikult suvel mererannas. ● Kui tuul muudab oma liikumist ööpäevas korrapäraselt, on see selge ilma ja nõrga tuule tunnuseks. ● Suvel püsib ilm ilus, kui keskpäeval on

nõrka tuult. ● Kui tuul õhtuks ei nõrgene, vaid tugevneb, siis tuleb oodata ilma halvenemist. ● Kui tuul õhtuks tugevneb ja muudab oma suunda päripäikest, võib arvestada ilma halvenemist.

ÕHUTEMPERATUUR

Õhutemperatuur on tähtsaimaks meteoroloogiliseks elemendiks, sest teised meteoroloogilised elemendid olenevad kõigepealt temperatuurist. Ilusa ilma puhul on õhutemperatuuri ööpäevane käik korrapärane: keskpäevaks temperatuur tõuseb ja siis langeb. Ilma muutuse korral rikutakse seda korrapärast kõikumist ja see on ilmaennustamise üheks tähtsamaks teguriks.

● Kui temperatuur õhtuks tõuseb, on oodata halba ilma. ● Kui suvel on päeval kuum, õhtul lagedal kohal aga jahe ja metsas soojem, võib oodata selget ja ilusat ilma. ● Kui õhtul ja öösel on küngastel ja kõrgematel kohtadel märgatavalt soojem kui madalikel, tuleb hea ilm. ● Kui merekaldal paari meetri kõrgusel on õhutemperatuur kõrgem kui veepinna lähedal, on oodata head ilma.

ÕHURÕHK

Teiseks tähtsaks meteoroloogiliseks elemendiks on õhurõhumine. Ilma ennustamisel tuleb õhurõhu muutusi tähelepanelikult jälgida ja arvestada. Kõige üldisemalt võib öelda, et kui õhurõhk langeb, siis on see kindlaks ilma halvenemise tunnuseks, õhurõhu tõus aga näitab ilma paranemist.

● Kui õhurõhk hakkab järsku langema, näitab see, et on saabumas halb ilm ja torm. ● Õhurõhu aeglane ja pidev tõusmine ennustab püsivate ilusate ilmade saabumist, millega suvel kaasneb kuiv kuumus, talvel aga käre külm.

Peale eelmärgitud nähtuste on veel hulk teisi tegureid, mis lubavad ilma muutust ette näha. Võib nimetada näiteks nähtavust, vihma, vikerkaart, eha ja koitu, kuuldavust, suitsu, loomade ja lindude käitumist jm.

Nähtavus

Nähtavus oleneb ilmastikust, niiskuse hulgast õhus, õhurõhust, temperatuurist ja muudest teguritest. Tähelepanekute põhjal on tehtud kindlaks, et nähtavuse järgi on võimalik ilma ennustada.

● Kui kauged esemed on hästi nähtavad ega tundu olevat lähemal, kui nad tegelikult on, võime oodata head ilma. ● Kui esemed paistavad nende tegelikust kaugusest lähemal asuvat, tuleb seda pidada läheneva halva ilma tunnuseks. ● Halb nähtavus ennustab sademeid.

Eha ja koit

● Kui taevas on päikese loojangul tulekahjupunane, on oodata ilma halvenemist. ● Kui koit on erepunane, öösel tähed vilguvad ja on sinaka tooniga, võib samuti oodata ilma halvenemist. ● Mida õrnem on taevapuna õhtul, seda ilusam on ilm järgmisel päeval.

Vihm

● Kui vihm jääb õhtuks vähemaks, on oodata ilma paranemist. ● Tugev vihm öösel ja hommikul nõrga tuulega ennustab keskpäevaks ilusat päikpesepaistelist ilma. ● Tugev vihm tugeva tuulega hommikul kestab tavaliselt terve päeva. ● Kui vihmasadu jääb õhtuks üle, on ka järgmisel päeval vihmasadu oodata. ● Sademed tugevate põhja- ja kirdetuultega on alati pikaajalised.

Vikerkaar

● Kui vikerkaar õhtupoolikul on ilusa ilma tunnuseks, siis hommikune vikerkaar ennustab vihma tormiga. ● Kui vikerkaar paistab pealtpoolt tuult, siis on sageli kogu päev vihmane, kui ta aga paistab altpoolt tuult, siis paraneb ilm varsti.

Kuuldavus

● Niiskes õhus on kuuldavus parem kui kuivas õhus. Seepärast, kui kauged helid on selgesti kuuldavad, tuleb arvestada ilma halvenemist.

Suits

● Kui suits tõuseb üles otse või nurga all, siis on oodata head ilma, kui ta aga liigub mööda maapinda, siis tuleb sajune ilm.

Loomade ja lindude käitumine

● Kui kajakad ja teised merelinnud lendavad varahommikul kaugele merele, võib oodata vaikset ilma. Kui nad aga nõrgale tuulele vaatamata hoiduvad kalda lähedale, muutub tuul varsti tugevamaks. ● Kui merelinnud lendavad massiliselt merelt kaldale, on torm tulemas. ● Kui kalad liiguvad kaldavetest sügavale ja merekilgid tulevad rannavette, on oodata tugevat tormi.

*

Niisuguseid tähelepanekuid oleks tarvis teada igal kalurit. Kuid on ka veel palju muidki nähtusi, millede kaudu võib saabuvat ilma ennustada.

...Talvepüügi alguseks Balti merel loetakse 1. detsembrit; kevadpüügi alguseks 16. aprilli ja suve-sügispüügi alguseks 16. juulit. Sisevetel määratakse püügihooaegade algused ilmastikutingimustest olenevalt iga kord eraldi kindlaks Kalatööstuse Valitsuse juhataja erikorraldusega.

...Eesti NSV-s on 7 kalakombinaati, 2 riiklikku kalapüügi ettevõtet ja 82 kalurikolhoosi. Käesoleval aastal on vabariigi suurimaks kalapüügi ettevõtteks Eesti Kalapüügi Ekspeditsioonide Baas, kelle aastane püügiülesanne ulatub 238 000 tsentnerini. Baas korraldab kalapüüki ookeanidel. Suurima kalapüügiplaaniga kalurikolhoosiks on Narvas asuv kalurikolhoos «Oktjabr», kelle aastane püügiülesanne on 21 460 tsentnerit. Väikseim püügiplaan on Räpina rajoonis oleval kalurikolhoosil «Laane» — 320 tsentnerit.

...1958. aastal sai suurima saagi rannalähedastest vetest Riikliku Merepüügibaasi traallaev STB-7264 (kapten sm. Haavik) — 2134 tsentnerit. Tallinna piirkonnas oli parimaks püügilaevaks Kirovinimelisele kalurikolhoosile kuuluv traallaev STB-7146 (kapten sm. Rõõm) — 1550 tsentnerit. Soome lahe piirkonnas olid parimad tulemused kalurikolhoosile «Oktjabr» kuuluval traallaeval 7149 (kapten sm. Tišin) — 1478 tsentnerit.

...Saaremaa traallaevadest püüdis kõige rohkem kala kalurikolhoosi «Varuli Ranna» traallaev STB-7270 (kapten sm. Saldo) — 1102 tsentnerit.

...Tallinna ümbruses ei tuntud varematel aastatel traalpüüki mootorpaatidega. Alates 1957. aastast läksid kalurid järk-järgult võrgupüügilt üle traalpüügile. Käesoleval aastal võtab traalpüügist osa juba rohkem kui kolmsada kalurit 75 paadigrupiga.

...Kui kõik vabariigi kalapüügi ettevõtetes olevad kalavõrgud kokku jätkata, saaksime 4325 kilomeetri pikkuse võrgurivi — teiste sõnadega — sellise võrgurivi, mis ulatuks Tallinnast Vahemereni.

...Enne sõda, 1940. aastal ulatus vabariigi kalalaevastiku koguvõimsus 9718 hobujõuni. 1958. aastaks ulatus kalalaevastiku võimsus juba 62 695 hobujõuni. Seitseaastaku lõpul, 1965. aastal, peab kalapüügilaevastiku võimsus kasvama 155 500 hobujõuni.

...Kui Eesti NSV-s 1940. aastal püüti 215 800 tsentnerit ja 1958. aastal 570 300 tsentnerit kala, siis 1965. aastal on vaja püüda juba 1,3 miljonit tsentnerit kala.

...Kalakonserve toodeti 1940. aastal 1,85 miljonit toosi ja 1958. aastal 36 miljonit toosi. Seitseaastaku viimasel aastal on vaja valmistada 53 miljonit toosi kalakonserve.

...Eesti NSV kalakasvatajad viisid aastail 1954—1956 Araali

merre räimemarja. Nüüd on selles meres välja kujunenud räim, kes on tunduvalt suurem meie räimest. Kui meie vetes kaalub kolmenelja aasta vanune räim keskmiselt 24—30 grammi, siis Araali meres kasvanud niisama vana räim kaalub 170—190 grammi. Kui meie vetes elutseval räimel on kudemisperioodil 10 000—11 000 marjatera, siis Araali mere räimel on neid 50 000—60 000.

...Meie vabariiki toodi 1948. aastal hõbekokri ja lasti Maardu järve. Need kalad on meie kliimaga hästi kohanenud. Nüüd on hõbekokri paigutatud paljudesse vabariigi järvedesse, nagu Harku järve, Soitsjärve, Kirikumäe järve, Kahala, Loosu, Kaiavere, Ermistu ning Aegviidu järve. Hõbekokri on püütud ka merest Soome lahe piirkonnas.

...Enne Suure Isamaasõja algust alustati Mustas meres elutseva kefaali aklimatiseerimist Kaspia meres. Tänapäeval on selle kõrge väärtusega kalaliigi varud Kaspia meres suuremad kui Mustas meres.

...Harju rajoonis Kahala järves olevad kuldkogred on suurimaks ja kõige jõudsamini kasvavaks kuldkogre tõuks Euroopas. Nad kasvavad 1,5—2 kg raskuseks.

...Rakvere rajoonis olev Põlula tiigimajand kasvatab vikerforelle. Seitseaastaku lõpuaastal annab see majand kaubandusvõrku praeguse 4—5 tonni asemel kuni 20 tonni vikerforelle.

...Kalade väärtus oleneb suurel määral nende rasvasisaldusest. Vaatleme mõningate kalaliikide rasvasisaldust (protsentides). Tuleb arvestada, et ühe ja sama kala rasvasisaldus pole alati ühesugune, vaid kõikuv: pärast kudemisperioodi madalam ja toitumisperioodil kõrgem.

Angerjas — 22—23 (sabas kuni 40)
Atlandi heeringas — suvel kuni 11, sügisel ja talvel kuni 26.
Lõhe — 16—17
Silm — 17—19
Skumbria — 15—16
Tuunikala — 12—14
Hõbekoger — kuni 10
Latikas — kuni 9
Räim — 4—10
Kilu — 6—12
Koha — 0,2—0,6 (lihas), koha rasv koguneb kõhukoopasse.

...Emakalade marjaterade keskmine arv:
Ogalik — 80—400
Räim — 10 000—12 000
Lõhe — 5 000—25 000
Atlandi heeringas — 15 000—24 000
Ahven — 12 000—300 000

Haug — 18 000—215 000 (kuni 1 miljon)
Latikas — 92 000—340 000
Koha — 200 000—500 000 (kuni 1 miljon)
Hõbekoger — 160 000—383 000
Lest — 400 000—500 000 (kuni 2 miljonit)
Tursk (Barentsi meres) — 570 000—9 miljonit 300 tuhat

...Ühe ja sama kalaliigi emakalades oleva marjaterade arvu määrab põhiliselt emakala suurus. Mida suurem kala, seda rohkem on tal marja.

...Ogalikest saadakse tema kaalust 10—12 protsendi ulatuses kalarasva ja 18—20 protsendi ulatuses väärtuslikku kalajahu. Ogaliku rasv sisaldab rohkesti karotiini (A-vitamiini), seepärast tarvitatakse ogaliku rasva ravimite valmistamiseks.

...Balti meres elutsevad hülged söövad päeva jooksul keskmiselt 12—18 kg kala. Seega on nad suured kalatagavarade hävitajad. Vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldusele makstakse iga tapetud ning kala vastuvõtu punkti antud hülge eest 50 rubla preemiat lisaks naha, rasva ja liha kokkuostu hindadele.

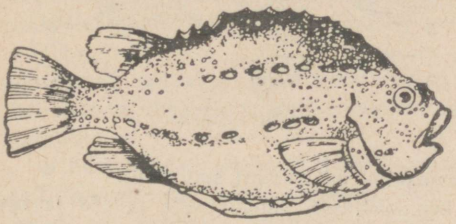
MÕNDA HUVITAVAT KALADEST

Kalamehejutte peetakse sageli väljamõeldisteks, millel pole mingit tõepõhja all. Kuid sageli on ka kalamehejutul oma tõeterake sees. Üks väike «knihv» on siiski kõigel sellel juures: kalur paneb mõnda asja tähele nagu läbi suurendusklaasi. Aga ega merel pole ju meetripuud ega kaalu käepärast, ja vahel ei anna väle kala, kes põgeneb püünisest (harilikult ikka need kõige «suuremad» ja «pikemad»), aega ennast mõõta kas või silmagagi. Pole siis midagi imestada, kui mõne aja pärast, mõnusas jutuhoos, mõni lõhe või angerjas jõuab vasika kaaluni ja boamao pikkuseni. Alljärgnevad read sisaldavad nii tõde kui ka lisa sellele — tõelisa, mis ei pruugi alati olla lausa väljamõeldis.

Esialgu sulatõde:

● Emakala, keda tuntakse meil kohalike nimetuste all ka kivi-antsuna, merekoerana, kivilutsuna, madalana, sünnitab detsembris või jaanuaris, vahel ka hiljem, 80 kuni 400 elusat poega. Eesti NSV-s tarvitatakse emakala harva söögikalaks. Lääne-Euroopas (eriti Hispaanias) on ta aga laialdaselt tarvitatav toidukala. Läti NSV-s hinnatakse teda kui maitsvat suitsukala ja seal kasutatakse teda ka konservide valmistamiseks.

● Huvitavaks Eesti NSV vetes esinevaks kalaks on merivarblane, teisiti ka merijänes, munder, tots, hobutots. Balti meres on varematel aegadel püütud kuni 5,5 kg raskusi eksemplare. Meil on nad harilikult palju väiksemad. Merivarblane elab põhja lähedal, kivide vahel. Tal on kõhu all iminapp, millega ta võib ennast kõvasti kivi külge imeda. Merivarblane on seljast mustjashall, külgedelt rohekashall, kõht kollakasvalge, uimed hallid punakate tippudega. Kudemisperioodil muutub isakala paiguti telliskivipunaseks. Eriti rohkesti kohtab merivarblasi kevadisel püügiperioodil.

Merivarblane.

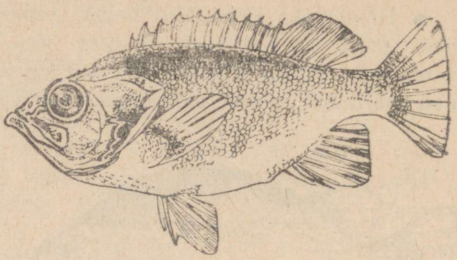
● Ogalik koeb aprillikuust alates. Emakalal püsib kudemisperioodil tema hõbedane värvus. Isakala aga saab kudemisajaks pulmarüü: kõht ja küljed muutuvad punaseks, selg tumeroheliseks, silmad tugevalt siniseks. Isakala otsib taimederikka koha, kuhu ehitab pesa, kleepides neerudest erituva liimiga kokku väikseid raage ja vitsakesi. Siis otsib isakala kudemiseks küpse emakala, sunnib teda heitma marjaterad ehitatud pessa ja viljastab marja. Emakala heidab 60—400 (keskmiselt 200) marjatera. Ogalikisakala hoiab ja kaitseb pesa vaenlaste eest üllatava vaprusega. Pesa kaitsmisel on ta valmis kallale tungima ükskõik kui suurele kalale, kes pesa ähvardab. Vaenlaste hulka kuuluvad muide ka ogalikud-emakalad, kes söövad meelsasti nende endi poolt väljaheidetud marja või marjast koorunud maime. Isakala kaitseb pesa, marjateri ja vastkoorunud maimukesi seni, kuni need on kasutanud toiduks oma rebukoti. See periood kestab pärast marjast koorumist harilikult 3—10 päeva.

Ogalikud.

● Meriahven on maailma kalureile tähtsaks püügiobjektiks. Ta on sügavvee kala, elutseb harilikult 200—500 meetri sügavusel. Kiirel veepinnale tõstmisel, õhurõhumise muutumisel, lõhkevad tal

mõnikord silmamunad ja magu tungib suust välja. Meriahven sünnitab elusaid poegi. Suguküpsuseni jõuab ta keskmiselt 10 aasta vanusena, elab aga kuni 27-aastaseks. Suuremad eksemplarid kasvavad kuni 120 sentimeetri pikkuseks. Harilikud püügikalad on 0,2—2,0 kg raskused, kusjuures emakalad on isastest suuremad.

Meriahven.

Meriahven kogub rasva kõhukoopasse, rinnauimede juurde ja see moodustab vahel kuni poole kala sisikonna kaalust.

● Merinõel on huvitav 10—13 sentimeetri pikkune kalake, kellel emased on isastest pikemad ja kes saavad suguküpseks 12 sentimeetri pikkuselt. Isakaladel on päraku taga haudetasku, kuhu emakala paigutab lõimetusperioodil marjaterad. Sinna jäävad marjad umbes neljaks nädalaks. Marjast koorunud maimud on täiskasvanutega samakujulised. Kehakuju ja värvuse poolest sarnanevad nad merikasvudega: ülapool on vastavalt ümbrusele (surnud või elusaile merikasvudele) pruun kuni kollakasroheline, kõht valkjas või hõbejas. Merinõel võib ümbruskonna vaheldumise järgi kiiresti oma värvust muuta. Ta ujub peaaegu püstiselt, pea ülespoole, ja teda on seetõttu merikasvude keskel raske märgata. Toitub ta vähikestest ja kalamaimudest ja võib laia suuavause tõttu alla neelata kalakesi, kelle pikkus ületab mitmekordselt tema pea pikkuse.

Merinõelad.

Merinõela lähim sugulane madunõel (esineb meie vetes merinõelast arvukamalt) kasvab 15—40 sm pikkuseks. Ta elab lainetest lahtikistud vetikate ümber sabapidi keerdunult ja laseb ennast sel kombel koos vetikatega siia-sinna hõljutada. Kuna isakaladel haudetasku puudub, siis kinnitab emakala oma väikseks plaadikeseks kokkukleepunud marjaterad isakala kõhunahale.

● Tuulekala (tuulehaug) on viimastel aastatel meie vetes arvurikkaks muutunud. See kala kasvab 40—80 sentimeetri pikkuseks ja kaalub kuni 1 kg. Luud on tal roheka värvusega. Tuulekala toiduks

on väiksed kalad, pisivähid ja putukad. Saaki jälitades hüppab ta sageli veest välja, samuti teeb ta seda vaenlaste eest põgenedes. Tuulehaug koeb mais-juunis ranna lähedal lopsaka taimekasvuga kohtadel. Tema üsna suured (3—3,5 mm) marjaterad kinnituvad vesikasvudele. Maimud kooruvad marjast umbes viie nädala jooksul. Maimudel on ülalõug tunduvalt lühenenud, alles 9—10 sentimeetri pikkustel noorkaladel hakkab ülalõug alalõuale kasvus järele jõudma.

Hiiumaa kalurid püüavad tuulekala mõrdadega. Mõrda sattunud tuulekalad torkavad oma pikad nokad läbi noodalina silmade. Ja kui neid on rohkesti püütud, meenutab mõrd siili, kes on okkad püsti ajanud.

● Silm veedab esimesed 3—5 eluaastat jões, kus ta sööb (peamiselt noores eas) põhjaloomakesi, eriti putukatõuke. Täiskasvanult toitub ta enamasti nugilisena: imeb end imiklahtri abil elusate kalade külge, kelle liha ta siis sarvhammaste abil maha kaabib. Sügisel rändab silm merest jõgedesse. Siin ta aga enam ei toitu. Sel ajal muutub ta lühemaks (miks — see pole seni täpselt teada). Kudemisajaks imeb isakala end marjakala külge, see kinnitub omakorda mõnele kivile. Kudemise lõpetanud jõesilmud surevad. Munast koorunud noored silmud erinevad niivõrd oma vanematest, et varem peeti neid eri kalatõuks (puuduvad sarvhambad, silmad on naha all peidus). Saanud 15 sm pikkuseks, siirduvad maimud merre. Silmu asukohad meres on teadmata.

Pisut tõele lisaks:

● Rootsi kalurid ennustavad jääolusid talve jooksul kinnipüütud ahvenate järgi. Ahvena seljal on suur oim ja selle okaste vahel 12 kilet. Esimene kile tähendab jaanuarikuud, teine veebruari jne. Kile on harilikult roosakasvalge, kuid talve tulekul hakkavad oimude vahed mustaks tõmbuma. Kui teatud oimu vahe on üleni must, siis tähendavat see sel kuul raskeid jääolusid, mustad jooned kergemaid jääolusid jne.

● Moskva-lähedaste tiikide puhastamisel püüti XVII sajandi lõpul umbes nelja puuda raskune haug, kelle lõpuste külge oli kinnitatud kuldrõngas märkusega: «Vette lasknud tsaar Boris Fjodorovitš».

Üsna suur haug olevat kinni püütud 1497. aastal Heiebrommi lähedusest. Selle lõpustes oleva rõnga järgi selgus, et selle oli rõngastatult vette lasknud keiser Friedrich Barbarossa aastal 1230. Seega oli ta vanuseks 267 aastat. Kaalus see värvuselt üleni hall haug 8 puuda 30 naela ja oli 19 jalga pikk. Tema luukere ja rõngast hoitakse alal Mannheimi muuseumis. Selle haugi ehtsuses aga kaheldakse.

1885. aasta juulikuus nähti ühes Ameerika jões haugi, kellel oli

...haugi laskis vette keiser Friedrich Barbarossa; selle haugi ehtsuses aga kaheldakse...

risti suus teine, umbes 40-naelane haug. Kümme minutit kestnud võitluse järele kadusid mõlemad vetevoogudesse.

Peipsi kalurid olid saatnud Aleksander II troonile astumisel Peterburisse 40 kiiska, mille kogukaal oli 1 puud.

1889. aastal püüti Sarusa jõest (Akmolinski rajoon) 20 naela raskune ahven.

2 kg raskust linaskit peetakse suurepäraseks kalaks, kuid Kiievi läheduses püüti 1857. aastal 7,4 kg raskune linask.

Voroneži jões, tolleaegses Lebedjanski rajoonis, püüti XVIII sajandi algul 4 puuda ja 10 naela raskune karpkala.

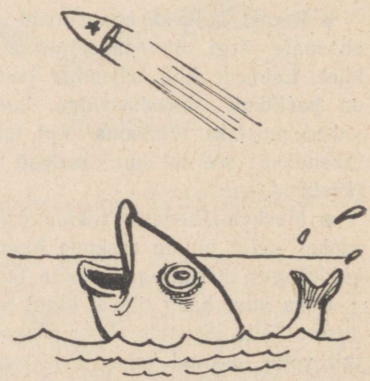
● Kalade meeled on rohkem arenenud, kui seda harilikult arvatakse. Neil on isegi lisameeled, mis teistel olenditel puuduvad. Kalade nägemisorganitel on omadus näha kõike mitte ainult vees, vaid ka õhus. Näiteks näevad forell ja lõhe õhus lendavat putukat ja tabavad selle noolkiirelt.

Tiikides võib kalu harjutada kogunema toitumiskohale kas kella helistamisega või vilistamisega.

Kalad leiavad pimedas toitu ainult haistmise abil.

Kalad ei maitse mitte ainult suus olevate maitsmisorganitega, vaid ka nahaga. Nii tundvat kalad kallaste, vee ja taimede lõhna ja põhjamuda või liiva maitse järgi ka kohti, kus nad viibivad.

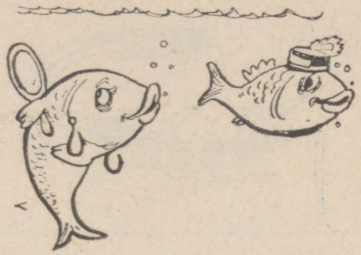
Kaladel on võime hädaohu puhul seltsilisi hoiatada. Nad oskavad tunda mugavust, avaldada rõõmu ja meelepaha. Neil on teatavaid nõrkusi, mis on omased ka inimestele, nagu näiteks armukadedus. Emakalade juures olevat edvistamine niisama loomulik nähtus, nagu

«Kalade nägemisorganeil on omadus näha kõike mitte ainult vees, vaid ka õhus...»

see on omane naissoole. Paaritamisseltsilise valib endale harilikult emakala. Isalõhed kaitsevad oma «eluseltsilist» suure julguse ja ägedusega ning laskuvad võitlusse, mis lõpeb tihti ühe võistleja surmaga.

Kalade hulgas leiduvat ka joodikuid. Seda pole küll kindlaks teinud teadlased, vaid need on kalurite tähelepanekud. Keeluseaduse perioodil valati Ameerikas konfiskeeritud alkohoolseid jooke järvedesse ja jõgedesse. Need päevad, kui seda tehti, olid õngitsejaile saagirikkad päevad, sest paigad, kus harilikult kunagi kalu ei olnud, kubisesid nüüd kaladest ja nad võtsid pimesi õnge. Sellest oletatakse, et alkoholi lõhn ja maitse meelitas kalu kaugelt kokku. Mõnele meie kalurile võiks soovitada endale sissevõtmiseks muretsetud «sajad grammid» valada rikkaliku saagi huvides vette.

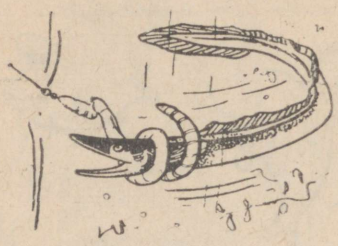
. . . emakalade juures olevat edvistamine niisama loomulik nähtus, nagu see on omane naissoole . . .

● Suurte kogemustega õngesportlane G. Graf kirjutab oma mälestustes, et kord angerjapüügil pani ta õnge otsa suure ussi ja viskas vette. Varsti hakkas püünisekork liikuma, kuid ei läinud nagu harilikult vee alla, vaid tegi mõned ägedad tiirud ja kargas veest välja. Õnge väljatõmbamisel nägi kalur, et uss oli oma saba umbes 100 grammi raskuse angerja kaela ümber mässinud, nii et angerjas oli lämbumas.

. . . kalade hulgas leiduvat ka joodikuid . . .

Teisel korral püüdis Graf Sanga jõe ääres angerjaid. Õnge välja tõmmanud, kukkus sõõta haaranud 400-grammine angerjas 3—4 sülda veejoonest eemale. Püüdjad nägid täpselt, kuhu angerjas kukkus, kuid kala jäi kadunuks. Mõne aja pärast nad nägid, et mitme sülla kaugusel püüdjaist, kalda lähedal, rohus midagi liikus. Kadunud angerjas leitigi sealt. See lamas liikumatult paigal, tihedalt rõngasse tõmbunult ja pea rohtu peidetud. Kui angerja arvatavat teekonda kontrolliti, leiti, et ta oli püüdjate lähenemisel enda rohtu ära peitnud.

... ja nii ta välja tõmmatigi ...

Kalameeste lahkumisel aga oli ta suure ringi teinud, et mitte nende juurest läbi minna, ja seadnud «sammud» jõe poole.

● Jaapanis püüdis üks mees angerja, mis oli täiesti kullavärvi. Inglise doktor McNapp viibis koos oma abikaasa ja ühe Londoni advokaadiga Coguer jõel Warkworthis. Nad nautisid looduse ilu. Paat kandus aeglaselt edasi veevoolust aetuna. Äkki hüppas üks 7,5-naelane lõhe otse paati... Samasugune õnn sai enne Esimest maailmasõda osaks kalapaadile, mis purjetas Keila-Joalt Tallinna. Oli tugev põhjakaare tuul. Korraga hüppas lõhe alttuule paati. Kaalunud oli ta puuda ümber.

● Kogenud haugipüüdjad tõendavad, et elusate hiirtega saab õnge meelitada ka kõige suuremaid ja ettevaatlikumaid hauge.

● Säga elab üksikult sügavas vees. Sealt tungib ta tema poolt valitud ohvrile kallale. Jõgedes, kus on palju sägasid, olevat sedagi juhtunud, et nad olevat ka suplevaid lapsi haaranud ning vee alla tirinud. Selline asi olevat aset leidnud aastal 1912 Taga-Kaukaasias Kura jõel.

● Jaapani kalakasvatajad olevat märganud, et karpkalad võtavad õige tublisti kaalu juurde, kui neid sööta jahu ja mee segust valmistatud kuulikestega. See jutt võib kindlasti õige olla, sest miks siis Jaapani kalurid muidu ise mett ei kasuta.

... äkki hüppas üks 7,5-naelane lõhe otse paati ...

SEKUNDITES, MINUTITES, GRAMMIDES, TILKADES JA KOPIKATES

peituvad suured reservid

Sekund ja minut on konstantsed ajaühikud. Kuid tänapäeval, mil meie kodumaa on astunud kommunismi hoogsa ehitamise teele, tunduvad sekundid ja minutid teatud mõttes pikematena kui kunagi varem. Suudab ju inimene tänapäeval kindla ajaühiku jooksul palju rohkem korda saata kui varem. Toome näite.

Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Kalatööstuse Valitsuse ettevõtteis annab tänavu keskmiselt iga tööline 96 000 rubla väärtuses toodangut, 1965. aastal aga 134 000 rubla väärtuses. Teiste sõnadega: 1965. aastal annab iga kalatööstuse tööline ühe minuti jooksul niisama palju toodangut, kui palju ta tänavu annab umbes iga poolteise minuti (1 minuti ja 24 sekundi) jooksul.

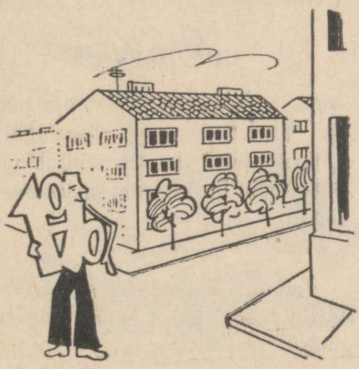
Nagu teada, mõõdetakse töölise tööviljakust teatud kindla ajaühiku jooksul antud toodangu hulgaga. Nii võttes suureneb iga kalatööstuse töölise tööviljakus seitseaastakul keskmiselt neljakümne protsendi võrra.

Selle arvu tähendust näitab järgmine fakt:

kui iga kalatööstuse tööline tõstab 1965. aastal tööviljakust ainult

ÜHE PROTSENDI

võrra, saame täiendavat toodangut 13 miljoni rubla väärtuses. Kuid 13 miljoni rubla arvel võib ehitada ligi 250 kolmetoalist korterit, s. t. umbes 12 neljakorruselist elamut. Kuid ühe protsendi oma päevasest toodangust anname me umbes 5 minuti jooksul.

Sekundid ja minutid on otsustavad tootmisest! Kui konservide toosidesse ladumisel hoida tänavu iga konservitoosi kohta kokku ainult

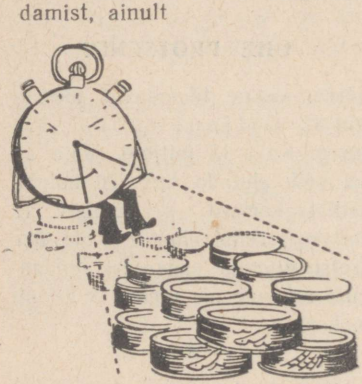

ÜKS SEKUND,

saab säästetud aja arvel täiendavalt laduda **935 000** toosi kalakonserve.

*

Kokku hoida tööaega ainult üks kümnendik sekundit, eks see tundu äärmiselt tähtsusetuna? Kuid kiirendades käesoleval aastal iga räime rookimist, s. o. pea, saba, kõhukiilu ja sisikonna eraldamist, ainult

ÜHE KÜMNENDIKU SEKUNDI

võrra, võib kokkuhoitud aja arvel täiendavalt rookida kala **280 000** konservitoosi täiteks.

*

Kiiresti kvaliteeti kaotava kalatooraine vastuvõtmisel kaluritelt loeb iga minut. Kui kala vastuvõtmisel paadist kalaimemispumbaga Pb-150 kaotada

ÜKS MINUT

viibib **170 kg** kala vastuvõtmine.

*

Kui pikendada Eesti Kalapüügi Ekspeditsioonide Baasi iga SRT-tüüpi traallaeva püügiloleku aega aastas ainult

ÜHE PÄEVA

võrra, võib täiendavalt välja püüda 120 000 kg heeringaid. Sellise saagi väärtus võrdub **ühe** SRT-tüüpi traallaeva maksumusega.

*

Kui iga meie vabariigi STB-tüüpi laev viibiks aasta **jooksul** püügil senisest

ÜHE PÄEVA

võrra rohkem, annaks see täiendavalt 81 000 kg kala aastas.

*

Grammid ja isegi kümnendikud grammid tooraine kokkuhoidu kala töötlemisel on suureks tootmisreserviks. Kui me kala rookimisel ning suitsukala pea ja saba lõikamisel hoiame kokku ainult

ÜHE PROTSENDI

kalatoorainet või poolfabrikaati, saame tänavu täiendavalt

210 000 toosi kalakonserve.

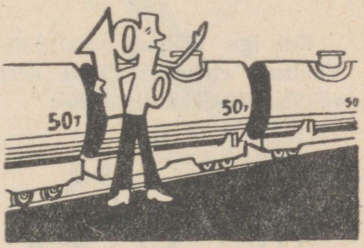
Säästes 1959. aastal iga toodetava õlikonservikarbi kohta ainult

ÜHE TILGA

õlipritsmete ja muude kadude arvel, oleme kasutanud reservi, mis annab täiendava õlikoguse 12 000 konservitoosi jaoks.

*

Kui sellest diiselkütuse kogusest, mille aasta jooksul tarvitab ära Eesti NSV RMN Kalatööstuse Valitsuse laevastik, hoida kokku

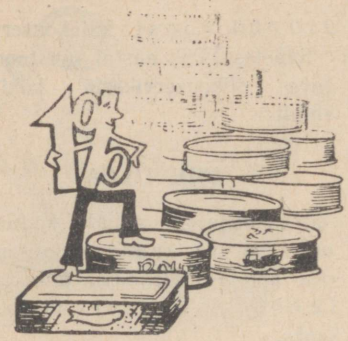

ÜHE PROTSENDI

võrra kütust, saame 150 tonni diiselkütust, millest piisab ühe SRT-tüüpi traallaeva ekspluateerimiseks ja reisideks Atlandi ookeanil ühe aasta vältel.

*

Leiame ja rakendame uusi organisatsioonilis-tehnilisi abinõusid! Kui vabariigi konservitsehhides lühendada tootmistsüklit ajaliselt

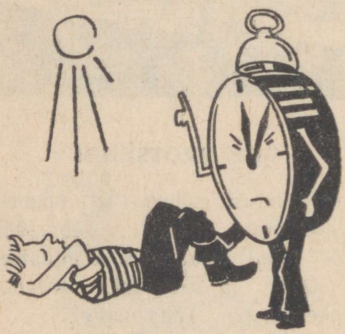

ÜHE PROTSENDI

võrra, saame tänavu kokkuhoitud aja arvel täiendavalt toota 370 000 t o o s i kalakonserve.

*

Kui iga tööline Kalatööstuse Valitsuse ettevõtteis 1959. aastal väldib tööajakadusid kokku

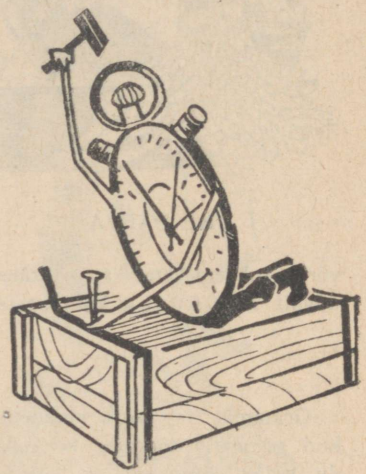

ÜHE TUNNI

võrra, annab see võimaluse toodangut tõsta 230 000 r u b l a väärtuses.

*

Kui konservikastide kaanetamisel koos traatimise või plekiribadega kinnilöömisel lüüa iga naela sisselöömiseks

ÜKS HOOP

vähem, saaksime tööaja kokkuhoiu, mille arvel võib aasta jooksul täiendavalt kaanetada, traatida või plekiribaga kinni lüüa 56 000 konservikasti.

*

Hoida ühe seisevnooda ehitamisel kokku

100 MEETRIT

50 mm läbimõõduga kõit, tähendab säästa iga seisevnooda kohta 420 r u b l a, mis võrdub kahe suursoomkalavõrgu maksumusega.

*

Kui Atlandi ookeanil tünnide heeringatega täitmisel panna igasse tünni

ÜKS HEERINGAS

rohkem, väldime 1000 heeringatünni veo tühjalt Atlandi ookeanile ja täidetult tagasi.

*

Suuri reserve pakub püügivahendite kulumise vähendamine. Kui püügivahendite kulumist aasta kohta vähendada

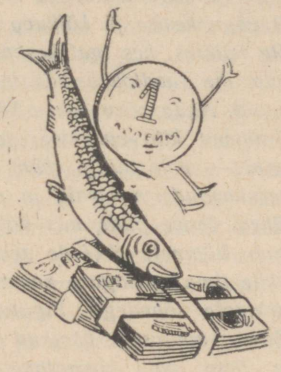
ÜHE PROTSENDI

võrra, saame rohkem kui 1 000 000 rubla suuruse säästu. Sellest jätkub 4 STB-tüüpi traallaeva soetamiseks.

*

Alandada iga 1959. aastal väljapüütava kalakilogrammi omahinda ainult

ÜHE KOPIKA

võrra, saame 650 000 rubla suuruse kokkuhoiu, mille arvel on võimalik ehitada üks kümne korteriga elamu.

Agitaator!

KASUTA OMA TÖÖS
NÄITLIKKE VAHENDEID.
NEED AITAVAD MUUTA VESTLUSI
PILTLIKUMAKS JA KERGEMINI MÕISTETAVAKS.

LOE ETTE

OOKEANI PALE

Juhan Smuul

See oli 1955. aasta juuli alguses.

Norra mere lõuna- ja keskosas, kus meie traaler juba kolm nädalat väga kesise ja kõikuva õnnega püüdis, kadus kala hoopis. Kaptenite häältes, kes igal keskpäeval flagmanile raadio teel aru andsid ja keda me raadiokubrikus kuulasime, hakkasid kostma turris, vihased toonid. Anda päev päeva kõrval edasi: «viisteist kilo võrgule», «kolmkümmend kilo võrgule» ja kogu päevase saagina poolteist-kaks tonni — pole mingi rõõm. Neis turris häältes kajastus kõigi õnneta meeskondade meeleolu ja nende järgi võis kujundada endale enamvähem täpse pildi, mis kolmesaja-miilises raadiuses meie ümber toimub kümnete SRT-de tekkidel ja kajutites. Mehed võtavad võrke tekile ilma igasuguse hasardita, nali nende jutus asendub teravate ja torkivate sõnadega, liigutustesse tuleb mingi väsimus ning loidus. Käed raputavad üksikud heeringad võrkudest välja mitte rõõmsa ja järsu, vaid kannatamatu, vihase liigutusega. Meduuside lima imbub aga tsellofaanist kaitsetest hoolimata randmetele ja sööb sinna punetavaid, piinavaid haavu.

Neil tujututel päevadel jälitasid mind sageli sadade heeringapüüdjate silmad, mis tigedalt, väsinult ja ükskõikselt tühjadele võrkudele vaatavad. Nägin neid igal pool — ookeanis, illuminaatoris, kajutilaes. Ometi harmoneerusid kõik need silmad Põhja-Atlandi ümbritseva ringiga, mis veeretas meie ümber kas nelja-viiepallist tuulist ja teravat lainet või halli, surnud ummikat. Ja sääraste püügipäevade õhtud on kõik sarnased: vannutakse vaikselt triivmeistrit, kes kala ei leia; kaptenit, kes triivmeistrit kuulab ja arvestab; kokka, kes keeta ei oska. Või ütleb sõber sõbrale midagi hullu ainult sellepärast, et tähelepanematusest selle meresaabastele komistas. Igaüks teist, kes kas või kordki on paati tarinud tühja põhjaõngede liini, mõistab seda. Aga ümber mühiseb ükskõikselt Põhja-Atland, lained murravad korratute intervallidega pahisedes tekile ja valge, tähitu põhjamaa öö teeb südame kurvaks ning üksildaseks.

Raadioluure andmed näitasid, et suvised, kiired ja pinnalähedased

heeringaparved liiguvad põhja suunas ning kala on rohkem Norra saare Jan Mayeni lähedal. Seda arvestades hakkasime 80—100-miliste päevaste hüpetega Nord-Westi liikuma. Niivõrd kuidas me lähenesime polaarjoonele, muutusid ööd valgemaks. Õigemini — öö meie mõistes lakkas olemast. Paariks tunniks, üheteistkümnest üheni, vajus ookeanile hõbehall eelhämarus, mille valgel vabalt ja silmi pingutamata lugeda võis. Põhjataeva tugev helendus viskas oma serva üle laeva ja Gröönimaa poolt õhkus näkku jäine hingus, sama, mille hambaid ma kaks aastat hiljem tundsin Lõuna-Jäämeres.

Ilmad muutusid kogu aeg paremaks ja ookeani pale külmemaks ning sõbralikumaks. Kuid kõige tugevamalt, mällusööbivamalt mõjusid ööd, juba nii valged, et neis hakkas tunduma ülaste lõhna. Tõused südaöösel komandosillale ja näed enda ümber lõputut, kauguses taevaga pehmelt kokkusulavat veevälja. Sellel on elavhõbeda puhas, helkiv värv. Vana läänest tulev laine on loid ja pikk. Ainus, mis ookeani pinna vägevat puhtust rikub, on triivivate võrkude noolsirge kandepoide rida. Neist viimaste, kolme kilomeetri kaugusel olevate musti punkte näeb ainult läbi binokli. Silmapiiri hämaras kauguses triivivad mustad SRT-d tulesilmaga ahtris. Paar vaala, kes hirmutult ja laisalt kergitavad oma laiu pruune selgi kord vasemal, kord paremal laevast ja ohet meenutava hingamise järel kaovad uuesti ookeani sügavusse. Ahtri taga magavad aga tuhat laiska ja rasvast kajakat. Vahetevahel mõni tigedam ja ärksam lööb liiga lähedale tulnud naabrit nokaga. Korraks kostab, kuidas mõni paar tiibu pekslema hakkab, vesi nende löökidest pladiseb ja ähvardavad linnukarjad õhku lõikavad. Ning uuesti on rahu.

Tollal kirjutasin «Muhulaste imelikke juhtumisi»; lugesin «Filosoofia ajalugu»; kui kala oli — töötasin paar tundi tekil ja vahetevahel tegin väikesi märkmeid. 5.—6. juuli lehekülg näeb välja järgmine:

«Kolm aastat külakoolis käinud, sellest kaks kärnas.» (Ühe tegelase kohta.)

«Murka kõne Kadrioru rajooni toakoertele». (Mere- ja maakoerte iseloomustus.)

Siis juhuslik stroof:

«Triivmeistri abil on habe kui luud
Kuid mina, kes esindan kunsti,
esialgu ei kasvatand ette muud
kui tagasihoidlikud vuntsid.»

«Tuul ulub rinna raades...» (Lahja mehe kohta.)

«Leitakse alati ju seda, mida ei otsita. Viimane kõnekäänd on litalt õige, et ühel heal päeval vanasõnaks muutuda.» (Balzac.)

Õige — need märkmed ei kajasta kuigi tõetruult minu tolleaegset

huvideringi ega meeleolu. Kuid lõpuks on paar-kolm praegu juba vaevaga loetavat rida:

«Tähelepanu! Heeringaparved ilmusid pinnale. Täiesti pinnale! Hüppavad veest välja. Häiremeeleolu. Neid on miljon. Djomin vannub. Ta sõnavara — poole rikkam.»

Heeringaparved ilmusid pinnale! See on haruldane ja harv juhus. Isegi meie triivmeister Djomin, kes oli oma paarkümmend aastat ookeanidel olnud, nägi seda teist korda elus. Ja praegu ma proovin uuesti mälus taastada, kuidas see kõik oli.

5. juuli hommikul oli kala vähe. Peale muu oli võrkude pardalevõtmine tollel päeval neetult raske. Tuult ei olnud olemaski, kuid ookeanil hulkus vana, segane ja väga tugev ummiklaine. Õieti ei märkagi, kuidas see lame, ilma tuule viilikirjata ja kindla frondita küngas peale vajub. Aga äkki on ta parda taga, kerkib selle kohale, murrab tekile, ja laev, millel pole kiirust ega käiku, kaldub järsku 25—30 kraadi ja mehed libisevad vastu terasreelingut. See on kõige vastikum lengerdamine.

Peale lõunat hakkasime uuesti Nord-Westi liikuma. Sõitsime umbes kümnesõlmelise kiirusega. Õhtu eel kadus ummikas ja esmakordselt nägin peegelsiledat, uskumatult heledat ookeani. Ta värv oli üheaegselt piimjas ja hõbedane. Kogu ääretu, võimas väli kiirgas intensiivset, valusat valgust. Tundus, et see valgus piiras meid sisse, eraldas täielikult muust maailmast ja murdis ümarate jugadena illuminaatorite pullsilmadest kajutitesse, lõigates nende poolhämaruse läbi heledate palkidega, mille alt läbi minnes tõmbusid tahtmatult küüru: pea võib ära lüüa.

Nii monoskoop kui kajalood, mis vahetevahel heeringaparvede otsimiseks sisse lülitati, näitasid, et vees meie kiilu all kala ei ole. Ainult harva vilksatas monoskoobi rohekal ekraanil väikese heeringaseltskonna (või meduuside?) poolt tekitatud seeneţaoline pilv, samal ajal registreeris selle kajalood punaka välguga, kuid kõik see toimus nii pikkade vaheaegadega ja korrapäratult, et selles ruudus polnud mõtetki võrke leotama hakata. Veel pool üksteist õhtul liikusime edasi. Sama piimjas, nüüd veidi tuhmim valgus, täielik tuuletus ja ookeani ideaalselt lihvitud peegel. Kajalood ja monoskoop vahtisid meile elutult otsa. Nad ei registreerinud midagi.

Lõpuks, see oli üheteistkümne ajal, andis kapten binokli vahitüürimehele ja ütles:

«Vaata! Saad sa aru?»

Samaaegselt viis ta telegraafi «stopile». Vint lakkas keerlemast ja traaler libises ainult hooga edasi.

Me olime sõna tõsises mõttes heeringasupis. Need, mida me algul pidasime nõrga, ärkava tuule virvenduslaikudeks, olid pinnale tõusnud

heeringaparved. Nii kaugele kui silm ulatas, vahetasid parved aeglaselt kohti ja meenutasid ookeani heledal pinnal oma virvendava tumedusega kevadisi jäälahvandusi. Parved lõikasid meie kursijoont otse vööri eest, möödusid ahtrist, neid oli mõlemal pardal. Ja äkki, nagu komando peale, hakkasid veest välja hüppama.

«Seda kurat see monoskoop...» pomises keegi, tahtes sellega öelda, et nii pinnal olevaid parvi, ülevalpool laeva süvist olevaid parvi ta ei registreeri.

Djomin, väike, rässakas, kõverjalgne triivmeister, kelle habe oli igal hommikul aetud ja kes laeva võttis kui peamist kodu; Djomin, kellel olid kuldsed käed, tohutud kogemused, hiilgav, kuigi veidi ühekülgne sõnavara inimeste iseloomustamiseks ja maa jaoks absoluutselt kõlbmatu iseloom — see Djomin tormas oma aastate kohta uskumatu kiirusega silda. Ta kondine, tüüpiline pomoorinägu oli nii pingul ja ärritatud, et kõik kortsud peaaegu kadusid. Ta pöördus kapteni poole:

«Vaino Matvejevitš, näed!»

«Mh-mh!»

«Kui sügavale?» küsis ta võrkude kohta.

«Mis sa arvad?»

«Nullist viieni,» vastas Djomin. See tähendab, et võrgud, mis talvekuudel lastakse kuni 60 meetri sügavusele ja suvel 10—30 meetrile, tulevad täna 0,5 meetrile, s. o. täiesti pinda.

Djomin läks tagasi tekile. Ja korraga haaras kogu meeskonda too tõsine, vaikne hasart, mille pinget me vist päev päeva kõrval ei taluks, kuid mis oma harukordsusega vajutab end kauaks mällu. Iga mees oli komandot ootamata oma kohal, poid lendasid võrkude juurde ja seoti otse nende ülemisele nöörile. (Harilikult reguleerib võrgu sügavust vaheköie pikkus.)

«Tasa edasi!»

Vint hakkas pöörlema. Meeskond töötas nagu täpne hästireguleeritud mehhanism. Mitte üht liiga varast või liiga hilist liigutust. Ometi, tingituna kandepoide kinnitusest otse võrgunöörile, takerdusid paar võrku ja kärisesid pikalt lõhki. Kuid enne, kui see üsna harilik õnnetus jõudis järgmistele üle kanduda, kisendas Djomin: «Nuga, kingsepad!» ja osava pussilöögiga vabastati võrk. Kõik läks normaalselt.

Sellel helendaval ööl magasid meist väga vähesed. Me vaatasime, kuidas poid juba lühikese aja jooksul sügavalt ja rahulikult istuma hakkasid. Tähendab — kala on ja on palju kala! Ja kuigi viimased heeringaparved kella ühe paiku pinnalt kadusid ja ookean endiselt ühegi virvenduseta meie ümber vaikis, tundus ta pale sellel ööl kõigile erakordselt ilusana ning kodusena. Ahtri taga magasid juba kümme tuhat kajakat, kes tuleva h e a p ä e v a märgiks olid.

SISUKORD

Materjale vestlusteks

V. Kulaženko — Eesti NSV kalatööstuse töötajate ülesanded käesoleval seitseaastakul 3
J. Tomberg — Anname riigile rohkem kvaliteetseid kalasaadusi 9
A. Tuha — Rakendame energilisemalt uusi püügiviise . . . 16
E. Martinson — Hoida ja suurendada meie kalavarusid . . 20
A. Saik — Laiendame vääriskala püüki 24

Eesrindlike kogemuste tribüün

Töötada ja elada kommunistlikult (Helvi Põhjala kommunistliku töö brigaadi tegevusest) 29
L. Rozenfeld — Konservitööstuse novaator 33
G. Raudver — Edu ei tule iseenesest 37
Alandame traalpüügi omahinda (traallaeva STB-7146 kapteni Ludvig Rõõmu jutustus) 40
Organiseeritus — edu pant (traallaeva STB-7265 kapteni Akim Sinetski jutustus) 44
Kõrgete heeringasaakide eest (traallaeva SRT-4575 kapteni Igor Klotško jutustus) 48

Konsultatsioon

L. Link — Kalaluure eesmärk ja viisid 53
A. Härm — Kui vanaks elavad kalad ja kuidas määratakse nende vanust 57
L. Rannak — Kuidas ennustatakse järgnevaid kalasaake . . . 62
J. Volkov — Tehniline progress on kalatööstuse arendamise aluseks 66

Agitatsioonitöö kogemusi

G. Reitsak — Agitaatorite elulised ülesanded 71
A. Nurm — Agitatsioonitöö olgu meie tähelepanu keskpunktis 78

E. Kapstas — Agitbrigaad tegutseb 83
V. Seppel — Kui kalurid tulid merelt 85
R. Tarve — Satiirisõpradele 93

Agitaatori teatmik

L. Link — Uut tehnikat kalureile 97
Kaluri meelespea 101
Kuidas kohalike märkide järgi ilma ennustada 102
Kas teate, et 108
Mõnda huvitavat kaladest 110
Sekundites, minutites, grammides, tilkades ja kopikates peituvad suured reservid 117

Loe ette

J. Smuul — Ookeani pale 122

«В ПОМОЩЬ АГИТАТОРУ»
Специальный выпуск для работников рыбной промышленности
На эстонском языке
Издание Совета народного хозяйства
Эстонской ССР

Toimetaja G. Reitsak
Koostajad: V. Seppel ja A. Saik
Tehniline toimetaja: A. Plaks
Korrektorid: L. Randman ja S. Kriggulson
Kaanekujundus H. Aas

Ladumisele antud 19. V 1959. Trükkimisele antud 16. VII 1959. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 8. Trükiarv 2000. MB-07001. Tell. nr. 1856.

Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk 40/42.

Hind rbl. 2.35.

ERIVÄLJAANNE KALURITELE

Rbl. 2.35

A
22730
to 34780

